

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

vyznamenáný medailí Za upevňování přátelství ve zbrani 1. stupně a Pamětní medailí k 30. výročí Slovenského národního povstání, květnového povstání českého lidu, osvobození Československa Sovětskou armádou

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ ŠESTÝ ROČNÍK

2

Úloha velitelů a štábů při zvyšování bojové pohotovosti ČSLA

Spojené státy americké a jejich spojenci v NATO se soustavně snaží získat vojenskou převahu nad Sovětským svazem a státy Varšavské smlouvy.

Na tomto faktu nemění nic ani v současné době celkově příznivější ovzduší v mezinárodních vztazích, které je výsledkem jednání soudruha Gorbačova s prezidentem Reaganem v Ženevě.

Není sporu o tom, že agresivní kruhy v USA a NATO, nehledě na rádoby mírumilovná prohlášení, konkrétními činy prokazují svůj agresivní úmysl s cílem likvidovat socialismus jako společensko-ekonomickou formaci. Tomu odpovídá celkové zdokonalování organizačních struktur ozbrojených sil, soustavné zkvalitňování operační a bojové přípravy jeho štábů a jednotek i urychlené zkvalitňování operační a bojové přípravy jeho štábů a jednotek i urychlené zavádění nových moderních druhů bojové techniky do výzbroje.

V prostoru střední Evropy, v bezprostřední blízkosti našeho státu, je rozmístěno nejsilnější, nejlépe vyzbrojené a vycvičené uskupení ozbrojených sil NATO. Plány na vedení operací, připravované velením NATO již v míru, kalkulují s momentem překvapení. Jejich cílem je podstatně zvýšit možnost rozpoutání ozbrojeného konfliktu nenadálým napadením států Varšavské smlouvy.

Zejména v posledních letech jsou systematicky vytvářeny situace, kdy spolu s přesuny pozemních a leteckých sil ze zámoří jsou značné počty vojsk a zbraňových systémů dislokovaných na území NSR uváděny do vyšších stupňů bojové pohotovosti. Zvyšují se počty rozsáhlých manévřů a cvičení každoročně konaných v bezprostřední blízkosti hranic ČSSR a NDR. Jejich cílem je nejenom připravit vojska na vedení útočných operací, ale i snaha, abychom těmto nebezpečným situacím přivykli a aby byla oslabena naše bdělost.

Země socialistického společenství v čele se Sovětským svazem jsou si velice dobře vědomy vysokého stupně nebezpečí tohoto počínání. Proto společně přijímají opatření k dalšímu upevňování obranyschopnosti v zájmu zabezpečení další výstavby rozvinutého socialismu.

Jedním z těchto vážných opatření, která ukládá vojenskopolitická linie naší Komunistické strany Československa vojskům ČSLA, je jejich udržování ve stavu vysoké bojové pohotovosti. Je výsledkem organického spojení výtečné politicky, psychologicky a vojenskotechnicky připravených vojáků s dobře připravenými zbraňovými systémy a ostatní bojovou technikou. Vysoká a nepřetržitá bojová pohotovost v každodenním životě vojsk je vyjádřena stupněm jejich bojové, politické a morálně psychologické přípravy a výtečný stav zbraní a bojové techniky, který umožní včas a v kterékoli době splnit bojový úkol.

K rozhodnému zmaření agrese nepřítelů a k jeho zničení v součinnosti s armádami členských států Varšavské smlouvy za všech možných podmínek zahájení a vedení války přijímá velení ČSLA řadu opatření k dalšímu zdokonalování bojové pohotovosti jejich útvarů, svazků a zařízení. Jde především o kvalitní zpracování veškeré dokumentace v souladu s novou směrnicí pro bojovou pohotovost a o kádrové zabezpečení, včetně přípravy těchto kádřů k okamžitému plnění úkolů podle předurčení.

Zvyšování úrovně bojové pohotovosti je nemyslitelné bez reálně zpracovaných plánů, vysoké profesionální připravenosti kádřů k jejich realizaci v jakýchkoli podmínkách a bez úzké součinnosti a spolupráce velitelů a náčelníků se stranickými a státními orgány.

Konkrétní úkoly k tomu určuje rozkaz ministra národní obrany ČSSR na výcvikový rok. Na plnění těchto úkolů se musí podílet velitelé a štáby všech stupňů.

S větším důrazem musí být využíváno zkušeností z velitelského shromáždění a odborných shromáždění, prověrek bojové a mobilizační pohotovosti a mobilizačních cvičení.

Vzhledem k výraznému omlazování velitelského sboru v naší armádě a ke kádrovým změnám vzrůstá význam jejich vysoké profesionální připravenosti. Úroveň jejich teoretických znalostí a praktických zkušeností v těchto oblastech se přímo promítá do celkové kvality zpracovaných plánů a schopnosti realizovat je.

Chceme-li hovořit o směrech dalšího zvyšování bojové pohotovosti v ČSLA v tomto výcvikovém roce, musíme komplexně posoudit všechny základní pilíře bojové pohotovosti.

Jde především o výchovu vojáků k hlubokému komunistickému přesvědčení a naprosté oddanosti komunistické straně a lidu, k vysoké vojenské kázní vojáků a jejich vysoké vycvičenosti a fyzické zdatnosti. Mimořádný význam má při zvyšování úrovně bojové pohotovosti vyzbrojování ČSLA novými moderními zbraněmi a bojovou technikou a jejich udržování ve výtečném technickém stavu, vysoká úroveň vojenské a odborné připravenosti velitelských kádřů a jejich schopnost dovedně velet vojskům a organizovat i zabezpečovat jejich pravidelné zásobování materiálními prostředky.

Ideové přesvědčení všech příslušníků ČSLA, jejich oddanost KSČ a lidu, hluboké chápání vojenských povinností a osobní odpovědnosti za obranu republiky a socialismu vůbec určují chování vojáků jak v míru, tak i ve válce.

Tuto skutečnost si musí hluboce uvědomit všichni velitelé a političtí pracovníci. A v zájmu dalšího zvyšování bojové pohotovosti naší armády soustav-

ně ve všech formách politickovýchovné práce vysvětlovat všem příslušníkům ČSLA vnitřní a zahraniční politiku naší komunistické strany, naší vlády a v souvislosti s ní i úkoly naší armády v internacionálním svazku s ostatními armádami států Varšavské smlouvy.

Všichni velitelé, náčelníci a političtí pracovníci musí svou povinnost a angažovanost vidět v tom, aby kvalifikovaně a na základech argumentů vysvětlovali vojákům složitost mezinárodní situace, příčiny vzrůstajícího válečného nebezpečí a činy i reakční charakter imperialistických armád.

Zvyšování úrovně bojové pohotovosti je zcela konkrétní pojem vyjádřený v přesných normách a činnostech, které nelze narušovat. Proto je jedním z jejich základních pilířů vysoká úroveň uvědomělé kázně a organizovanosti života podle základních řádů.

V podmínkách, kdy je soustavně zdokonalována výzbroj a technika a postupně je dodávána útvarům a svazkům naší armády, význam vojenské kázně, rychlosti a přesnosti ještě více narůstá. Proto je zvyšování úrovně kázně jedním z nejdůležitějších úkolů velitelů a náčelníků všech stupňů, politických pracovníků, stranických a svazáckých organizací. Oni to musí být, kteří prosadí u jednotek a zařízení naší armády každodenní život podle základních řádů, přesnou organizaci veškerého života u jednotek dovedným spojováním metody přesvědčování s metodou ocenění a péčí o životní potřeby podřízených.

V souladu s požadavky Rozkazu ministra národní obrany ČSSR č. 012/85 a velení ČSLA musí podstatně větší pozornost věnovat utváření socialistických soudružských vztahů uvnitř vojenských kolektivů tak, aby byly založeny na vzájemné úctě, důvěře a pomoci. Tak, jak stanoví RMNO pro přípravu vojsk ČSLA na tento výcvikový rok, je nutné důsledným prosazováním základních řádů upevňovat vojenský režim, náročně zabezpečovat přípravu a výkon služby všech dozorčích orgánů a zvyšovat jejich odpovědnost za chod života útvarů.

To od všech velitelů a náčelníků vyžaduje náročnost, pevnou vůli, smysl pro organizovanost, pedagogické mistrovství a umění učit lidi i ovlivňovat je slovem a příkladem.

Vliv velitelů a štábů na zvyšování úrovně bojové pohotovosti naší armády se musí projevit ve vysoké odborné připravenosti jednotek. Vést vojska k tomu, co budou potřebovat v boji, to je požadavek, který vyžaduje, aby výcvik vojsk probíhal v souladu s charakterem soudobého boje, ve složitých a obtížných podmínkách a v dynamicky se měnících situacích.

K získání potřebných vědomostí, návyků a dovedností je nutné v souladu s Programem bojové přípravy jednotek dodržovat metodickou posloupnost výcviku. Vojáky je třeba učit tomu, aby každý z nich mistrovsky zvládl nejprve své funkční povinnosti, kromě toho aby byl v případě potřeby schopen zastoupit dalšího člena obsluhy či osádky v jeho povinnostech. Základním zákonem pro velitele a štáby je organizovat a řídit polní výcvik vojsk tak, aby se při něm formovaly morálně politické, psychické a fyzické kvality vojáků.

Rozkaz ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA zcela jednoznačně stanoví úkol zvýšit úroveň taktické a speciálně taktické přípravy vojsk, učit útvary a svazky, vést nepřetržitý průzkum nepřítele, včas a všestranně organizovat boj, dovedně v něm spojit mohutnou palbu, rozhodný úder a smělý manévr s vyloučením šablonovitosti v bojové činnosti.

Toto prosadí do života jednotek naší armády je jedním ze základních úkolů velitelů a štábů ve směru zvyšování úrovně bojové pohotovosti naší armády.

Jak již jsem řekl v úvodu, jedním z důležitých základních pilířů bojové pohotovosti je vyzbrojení ČSLA moderními zbraněmi a vybavení technikou udržovanou ve výtečném technickém stavu. V těchto oblastech došlo v ČSLA za posledních deset let k zásadním kvantitativním i kvalitativním změnám.

Pro zvyšování úrovně vysoké bojové pohotovosti v tomto výcvikovém roce musí velitelé a štáby všech stupňů udělat vše pro to, aby tyto zbraně a technika byly dovedně využívány a správně ošetřovány.

Při zdokonalování tohoto procesu je nutné organizovat a uskutečňovat u jednotek údržbu bojové techniky v souladu s požadavky základních řádů, směrnic, nařízení a příkazů. Současně s tím je nutné vést podřízené ke zdokonalování technických znalostí, zvyšování třídní kvalifikace a vychovávat je k hospodárnému využívání technických prostředků, zbraní a ostatních zařízení. Správnou obsluhou je nutné bojovat za prodloužení meziprávních norem, za úsporu pohonných hmot a mazadel, za péči o jednotlivé části techniky.

Proto musí velitelé a štáby jednotlivých stupňů zabezpečit každodenní využití vyčleněného času pro údržbu bojové techniky v posádkách, při vyvedení do VVP a na cvičeních, efektivní využití parkových dnů, stanovených soudruhem ministrem národní obrany a doby určené na přechod techniky z jednoho provozního režimu na druhý.

Úkolem velitelů a štábů při zvyšování bojové pohotovosti je přijímat opatření ke zkvalitnění uložení materiálu všeho druhu, zejména munice. Podstatně zvýšit jeho paletizaci a zabezpečit celkovou připravenost k rychlému vyvezení. Přijetím těchto opatření je nutné podstatně zkrátit lhůty naložení a vyvezení materiálu všeho druhu.

Zcela nesporný vliv na zvyšování úrovně bojové pohotovosti naší armády má dostatečný počet vzdělaných, vysoce kvalifikovaných velitelů, náčelníků a politických pracovníků. Na úrovni jejich morálně politických a pracovních kvalit závisí v rozhodující míře bojová pohotovost svazků a útvarů naší armády. Tyto kvality se musí projevovat především v organizátorských schopnostech, v dovednosti řídit podřízené se znalostí věci v jakékoli situaci, správně plnit úkoly výchovy a výcviku podřízených.

Aby se velitelé a štáby úspěšně vyrovnali s tímto úkolem a tím podstatně přispěli ke zvýšení úrovně bojové pohotovosti ČSLA, musí dále zvyšovat své politické a vojenskoodborné znalosti a uplatňovat je v praxi výchovy a výcviku vojsk. Proto RMNO pro přípravu generálů, důstojníků a štábů stanoví nadále věnovat pozornost přípravě a vedení bojové činnosti v jaderné válce, důsledněji a cilevědoměji připravovat orgány velení a vojska k vedení operací a boje za použití konvenčních vysoce účinných zbraní.

Takovou přípravu může zabezpečit obsahově promyšlená, organizačně připravená a náročně vedená velitelská příprava velitelů všech stupňů a vyšší účinnost politické a odborné přípravy posluchačů ve vojenských školách.

Každá součást bojové pohotovosti představuje samostatnou oblast, jejíž obsah a metody plnění stanoví řády a předpisy. Všechny mají stejnou důležitost, vzájemně se ovlivňují a doplňují.

Mimořádně zostřená mezinárodní vojenskopolitická situace vyžaduje od nás všech vysokou politickou, třídní a vojenskou bdělost, udržování ČSLA ve stále

bojové pohotovosti a celým procesem výchovy a výcviku vojsk neustále zdokonalovat bojovou pohotovost v celém jejím komplexu.

Naše armáda má pro splnění tohoto úkoly vytvořeny všechny nezbytné předpoklady. Jde proto zejména o to, aby všichni velitelé a štáby v rámci svého funkčního zařazení plně využívali dosavadních zkušeností, odstraňovali zjištěné nedostatky, zabezpečili důslednou realizaci opatření bojové pohotovosti a kvalitní plnění úkolů bojové a politické přípravy. Jenom s tím je možné zabezpečit spolehlivou obranu ČSSR a v součinnosti s ostatními armádami států Varšavské smlouvy i celého socialistického společenství.

Úloha velitele pluku a ZVP při utváření soudružských vztahů v kolektivu velitelství pluku

Velitelství pluku, tvořené zástupci velitele pluku, náčelníkem štábu, příslušníky štábu a náčelníky druhů vojsk a služeb s podřízenými skupinami, je oporou velitele pluku při zajišťování bojové pohotovosti, výcviku, výcviku, bojové činnosti a v organizaci života pluku. Musí být stmeleným kolektivem, schopným zabezpečit nepřetržité velení za jakékoli situace.

Předpokladem pozitivního vývoje veškeré činnosti velitelství pluku jsou mimo jiné i upřímné soudružské vztahy mezi jeho příslušníky, vztahy skutečné vzájemné pomoci, spolupráce, náročnosti a společenské odpovědnosti.

Vzájemné mezilidské vztahy mezi příslušníky velitelství pluku jsou mnohotvárné, složité a dynamické. Utváření vztahů vyžaduje poznávat jejich podstatu, zákonitosti vzniku a podmínky, které je ovlivňují.

Rozhodujícími činiteli v tomto procesu jsou velitel pluku se svým zástupcem pro politické věci. Zcela zvláštní charakter a mimořádný význam vztahů mezi nimi je určen jejich funkčními povinnostmi a společnou odpovědností za veškerý stav u pluku.

Vzájemný soudružský a přátelský vztah mezi velitelem pluku a jeho ZVP, plný porozumění a taktu, umožňuje otevřeně diskutovat o vztazích, včas zjišťovat tendence směřující ke konfliktním situacím a radit se o volbě způsobu jejich řešení, ale zejména o předcházení. Současně takový vztah poskytuje veliteli pluku možnost „nastavit zrcadlo“ vlastní činnosti a konfrontovat si svůj podíl na vztahové situaci. Prostřednic-

tvím soudružské, otevřené výměny názorů se svým ZVP si ověřuje, zda sám svou činností, chováním a rozhodováním vytváří optimální podmínky pro rozvoj vztahů, nebo nevytváří-li naopak předpoklady pro vznik rozporných situací. Moudrý velitel pluku, který upřímně usiluje o to, aby co nejlépe splnil své významné společenské poslání, který se nespokojuje jen s formální autoritou vyplývající z jeho pravomoci, umožňuje, ale i vyžaduje na ZVP, aby ho otevřeně informoval o názorech, náladách, včetně kritiky své práce. Předchází tak značným morálním škodám, které mohou jinak vznikat v důsledku jeho osobních chyb a nedostatků.

Výzkum u několika vševojskových pluků potvrdil, že takové vztahy mezi velitelem pluku a ZVP existují. Takoví funkcionáři spolu tráví mnoho času, kontrolují výcvik a režim jednotek, řeší problémy života pluku, hodnotí práci podřízených a společně se zamýšlejí i nad obsahem stranickopolitické práce, masové politické a kulturní výchovné činnosti. Nejen že se těší z ocenění výsledků pluku, ale jeden druhého podporují i ve chvílích nezdarů v práci. Jejich vzájemný vztah přiznivě ovlivňoval i vztahy mezi ostatními příslušníky velitelství pluku.

Vztahy soudružství a přátelství se ani mezi těmito funkcionáři neuvěřejí samostatně, hladce a bez konfliktů. Např. u jednoho ze sledovaných pluků mladý velitel pluku, politicky i odborně připraven se zpočátku, v důsledku malých zkušeností

v práci s vojáky z povolání, dopouštěl chyb v jednání s nimi. Byl pod tlakem odpovědnosti zasmušilý, samotářský, málo trpělivý a prchlivý. Naproti tomu jeho zkušený a rozvázný ZVP klidně a rozhodně reagoval na jeho nesprávné počínání. Taktně ho upozorňoval i na nedostatky tak, aby vliv na vzájemné vztahy na velitelství pluku byly minimální. Jeho zásluhou si už v prvním roce společné práce velitel pluku řadu svých slabších stránek umědomil a jejich negativnímu vlivu předcházel.

Zcela opačným způsobem se vyvíjel vztah mezi velitelem jiného pluku, zkušeným, autoritativním typem velitele a jeho novým, mladým ZVP. V tomto případě díky otevřenosti a zájmu velitele pluku se mladý ZVP brzy zbavil počátečního oštychu a naopak pohledem nového pracovníka upozorňoval velitele pluku na některé vžitě, rutinérské metody práce i jednostranný pohled na hodnocení práce lidí, aniž by si toho byl velitel pluku vědom. Převažovala tendence více odměňovat staré příslušníky pluku, bez ohledu na dosahované výsledky. Jedním z konkrétních projevů takového stavu byl útlum iniciativy starších a pocit beznaděného postavení mladých důstojníků. Rázné vyřešení takové situace vyvrcholilo konfliktní situací, ale brzy přispělo k ozdravení vztahů a zlepšení práce většiny příslušníků velitelství pluku.

Správné pochopení místa a úlohy velitelství pluku v systému řídicí a organizátorské práce velitele spočívá i v docenování významu vzájemných vztahů mezi jeho ostatními příslušníky.

Jednou z vážných příčin nezdarů v práci velitele pluku může být i nedoceňování významu vzájemných funkčních i neformálních vztahů ke svým nejbližším spolupracovníkům v kolektivu velitelství pluku. Správně si počíná ten velitel pluku, který si najde přiměřený čas ke sledování a regulaci těchto vztahů, který chápe proces jejich utváření jako trvalou součást své řídicí a organizátorské práce.

Nebylo by jistě možné, ani správné, aby se velitel pluku zabýval ve své činnosti jen regulací vztahů na velitelství pluku. Stejně škodlivé je, když velitel pluku nevěnuje svému velitelství žádnou pozornost. Takový stav bývá zapříčiněn buď tím, že velitel pluku přeceňuje vyspělost kolektivu velitelství, nebo mu „nezbývá na štáb čas“ a konečně i tím, že velitelství pluku „nepotřebuje“ pro svou práci, věří jen sám sobě, domnívá se, že práci vykoná nejlépe on sám, ostatní podezírá z neschopnosti, neochoty pracovat, prostě nedůvěruje jim. Nevědomuje si plně, že svévolné zasahování do sféry jednotlivých funkcionářů,

přebírání jejich pravomocí („horizontálně“ nebo „vertikálně“) vyvolává konflikty a narušuje organizovanost práce.

Ani nejpříjemnější snaha velitele pluku o dosažení okamžitých výsledků nemá být důvodem k tomu, aby strhoval vše na sebe, neradil se se zástupci a sám se „plně věnoval práci s vojsky“. Mýlí se, když se domnívá, že příslušníci velitelství pluku nepotřebují řídit a že nemají své lidské starosti. Pracovní den takového velitele pluku končí pozdě večer, je unaven, vyčerpán a nakonec i s výsledky nespokojen.

Z funkčního postavení velitele pluku vyplývá, že ve vzájemných vztazích mezi ním a ostatními důstojníky velitelství pluku převládá vztah nadřazenosti a podřízenosti. Význam tohoto vztahu je určen samotnými podmínkami služby a s rozvojem vojenství vzrůstá. Zvyšuje se úloha nedílné velitelské pravomoci, přísného podřizování a zásadové náročnosti. Výzkumy vztahů signalizují, že někteří velitelé pluků nedovedou v praxi realizovat požadavek Řádu vnitřní služby „spojujovat vysokou náročnost, zásadovost a nesmiřitelnost k nedostatkům s důvěrou a úctou k lidem, s neustálou péčí o ně, nedopouštět se hrubosti a nesnížovat jejich důstojnost“. (Řád vnitřní služby ozbrojených sil ČSSR, Praha 1979, s. 32).

Velitelé i ostatní vedoucí funkcionáři pluků musí usilovat o to, aby více než v jiných kolektivech, právě mezi vojáky z povolání na velitelství pluku — v jejich vztazích, byla zřejmá družnost, srdečnost a humanita. Vzájemné vztahy mezi důstojníky tohoto stupně velení v mnoha směrech ovlivňují i vzájemné vztahy všech ostatních důstojnických kolektivů u pluku a nelze přehlédnout ani důležitou skutečnost, že ty pak společně ovlivňují vzájemné vztahy mezi vojáky a poddůstojníky, jejich morálně politický stav a vojenskou kázeň. U takových pluků se pak většina vojáků z povolání vnitřně ztotožňuje i s těmi nejprůběžnějšími opatřeními a nejnáročnějšími požadavky.

Při utváření vztahů má velký význam vzájemná důvěra mezi důstojníky velitelství pluku. Jedním z projevů důvěry je i víra v pozitivní vlastnosti a schopnosti nadřízených i podřízených. Výzkum ukázal, že důvěra velitele pluku projevovaná svému náčelníkovi štábu, zástupcům, ale i ostatním důstojníkům velitelství pluku je dovede deslova zavázat, aby svého velitele pluku neklamali, a to i v náročných podmínkách při cvičeních.

Naproti tomu nedůvěra, spočívající např. v podceňování sil, možností, schopností, ale i přístupu k úkolům se odráží v rezignaci předstírání až ignoraci jedněch a

v pocitu přepracovanosti a nespokojenosti druhých.

Utváření soudružských a přátelských vztahů zejména v kolektivu důstojníků, velmí ztěžuje a narušuje zaujatost velitele pluku, popřípadě ostatních nadřízených vůči některým svým podřízeným. Nejčastějším projevem zaujatosti v praxi je neobjektivní hodnocení a posuzování dosažených výsledků bez ohledu na to, za jakých podmínek, s jakým úsilím a vynaložením sil jich bylo docíleno. Jednou to znamená snížení, např. s krajním vypětím sil vydrženého hodnocení technického stavu vozidel u pluku (nedostatek času na ošetřování, stará technika, náhradní díly apod.), jindy zase přehlížení a zamlčování nedostatků, např. nepřiměřené vyžadování dobrého hodnocení střeby z tanku, dosaženého při nenáročném vyžadování stanovených podmínek střeby (rychlost jízdy tanků, délka zastávky, demaskování terčů, počet nábojů apod.).

Velké škody ve vztazích mezi nadřízenými a podřízenými může způsobovat domýšlivost velitele pluku. Ve svých krajních projevech jakými jsou lhostejnost a pohrdavost k běžným lidským snahám a potřebám se vyskytovala u zkoumaných velitelství pluku jen zřídka.

Naproti tomu jednání, vyznačující se hrubostí, je častým jevem a působí na vzájemné vztahy velmi škodlivě. K projevům hrubosti, k nimž patří mluva obsahující hrubá a nedůstojná slova, urážlivý tón, ale i neoprávněná přisnost, dochází zpravidla v napjatých, psychicky náročných situacích, kdy je toho pro práci kolektivu i jednotlivců nejméně potřeba. Méně často se vyskytují projevy hrubosti v tom kolektivu, v jehož čele stojí velitel, který se dovede ovládat, je klidný, jedná rozvážně a přirozeně. Často se velitelé pluků domnívají, že mají „morální právo“ být hrubými vůči důstojníkům, kteří se nějakým způsobem provinili.

Jedním z projevů pedagogické připravenosti a schopnosti velitele pluku úspěšně regulovat vzájemné vztahy v kolektivu velitelství pluku je umění projevovat vůči podřízeným laskavost a vyvarovat se shovívavosti, bezzásové dohrádkosti vůči nim. Od nich je jen velmi blízko k nízké náročnosti. Shovívavost, projevovaná vůči důstojníkům, i když projevují v některých oblastech vojenské nebo i jiné činnosti mimořádné schopnosti, má zpravidla za následek nejen výchovné škody u těchto jednotlivců, ale vede k narušování vztahů v celém kolektivu.

Velitel pluku musí věnovat mimořádnou pozornost vztahům ve skupině svých zá-

stupců a odborných náčelníků. Charakter blízké spolupráce s nimi si vynucuje, aby se jejich funkční a neformální vztahy co nejvíce sblížovaly. Mimořádný význam pro utváření vztahů mají schopnosti a dovednosti velitele pluku koordinovat úsilí svých zástupců a přímo podřízených odborných náčelníků. To spočívá v umění velitele pluku vytvořit z této skupiny pevný kolektiv s vysokým stupněm soudržnosti, projevující se připraveností a ochotou všech jeho členů spolupracovat a vzájemně si v každé situaci pomáhat. V této souvislosti se velitelé pluků v praxi nejčastěji střetávají s tendencemi některých svých zástupců nebo i odborných náčelníků přistupovat k plnění úkolů sice velmi svědomitě, ale pouze z hlediska své funkce — „hrát si na vlastním písčku“. To je poměrně častý a pro vztahy velmi škodlivý jev, jehož podstata je v nesprávném pochopení funkčních povinností a postavení, které musí takový funkcionář, jakým je zástupce velitele pluku nebo odborný náčelník pluku zaujímat.

Sovětský pedagog A. I. Kitov dokonce o vztazích mezi velitelem pluku a jeho zástupci doslova říká: „V tomto vztahu, spolu s nedílnou velitelskou pravomocí, existují i prvky kolegiality, regulované velitelem.“ (Kitov, A. I.: Řízení vojenských jednotek a útvarů. Praha, NV 1977, s. 41.)

Vzájemné vztahy mezi příslušníky velitelství pluků, i když jsou vymezeny základními řády, nejsou neměnné. Regulované je znamená cílevědomě uplatňovat celý soubor výchovných opatření vytvářejících příznivé podmínky pro vznik a upevňování vztahů přátelství a soudružství tak, aby tento proces neprobíhal libovolně, živelně, ale uspořádaně, v souladu s požadavky vojenských norem.

Úspěch a pozitivní výsledky pedagogické regulace podmiňuje i správné pochopení struktury meziosobních vztahů na velitelství pluku a psychologických základů jejich utváření.

Určující funkční vztahy, založené na respektování stanovených norem, se rozvíjejí na základě uvědomělé aktivity při plnění vojenských povinností. Ta ve značné míře závisí na tom, do jaké míry si každý důstojník na velitelství pluku uvědomuje své funkční postavení a zda je přesvědčen o nutnosti a užitečnosti své práce, o její nezbytnosti a významu pro výsledné rozhodování velitele. Jednota uvědomění a přesvědčení o úkolech i postavení každého důstojníka v kolektivu v neposlední řadě závisí také na jeho vztahu k vojenskému povolání vůbec. I na velitelství pluků, zejména některých mladších důstojníků, pod vli-

vem odloučení od rodiny a jiných těžkostí vyplývajících z náročnosti služby vojáka z povolání, projevují tendence odchodu z armády. Nespokojenost s povoláním může zapříčinit nezájem o další vzdělávání, nejasnost perspektivy, formální přístup k plnění funkčních povinností a v důsledku toho i narušování vztahů. V některých případech jsou naopak nesprávné vztahy, zvláště mezi nadřízenými a podřízenými, jednou z častých a vážných příčin nechuti důstojníka vykonávat i nadále vojenské povolání. To jsou z hlediska současných potřeb armády, nežádoucí jevy a velitel pluku i ZVP by jim měli věnovat mimořádnou pozornost.

Dosažený stupeň funkčních vztahů také souvisí, i v kolektivu velitelství pluku, s vojenskou kázní jeho příslušníků. Vojenská kázeň, jejíž podstatu tvoří bezpodmínečné a uvědomělé respektování ustanovení vojenských řádů a předpisů, přispívá k pozitivnímu formování funkčních vztahů a naopak jejich kvalita pozitivně nebo negativně ovlivňuje kázeň. „Vojenskou kázeň nepříznivě ovlivňuje... hrubé narušování vztahů mezi vojáky... Úlohu velitelského sboru v upevňování vojenské kázně oslabují některé nesprávné jevy ve vztazích uvnitř kolektivů vojáků z povolání, které se přenášejí na podřízené“, se mimo jiné říká ve Zprávě o stavu vojenské kázně a dalších úkolech zvyšování její úrovně v Československé lidové armádě. [Zpráva o stavu vojenské kázně a dalších úkolech zvyšování její úrovně v Československé lidové armádě. K č. 05648, s. 2 a 30.] Z hlediska regulace je pro velitele pluku, ale i pro ostatní nadřízené příslušníky velitelství pluku s kázeňskou pravomocí důležité uvědomit si, že k narušení funkčních vztahů nemusí vést jen samotné kázeňské přestupky podřízených, ale i charakter a způsob jejich řešení. Proto respektování pravidel pro ukládání trestů nepodmiňuje jen výchovný účinek trestu samotného, ale přispívá i ke správné regulaci vztahů v celém kolektivu. Na druhé straně je v případech, které nestrpí odkladu, nutné použít kázeňského trestu jako prostředku donucení k obnovení narušených funkčních vztahů.

Funkční vztahy v kolektivu velitelství pluku nelze zaměňovat za odosobněnou, slepou a samozřejmou poslušnost podřízených vůči nadřízeným, nebo naopak starostlivost a péči nadřízených o podřízené. V obou případech se utváří funkční vztahy na základě rozumového pochopení, ale i citového přesvědčení o nezbytnosti respektování stanovených norem a předpisů vyjadřujících práva, povinnosti a zásady soužití v vojenském kolektivu.

Kromě funkčních vztahů spojují příslušníky velitelství ještě i neoficiální, neformální kontakty a styky. Velitel pluku musí počítat s tím, že se objektivně utváří přirozenou cestou, nezávisle na jeho vůli, podle individuálních zvláštností jednotlivců, společných zálib, sklónů a zájmů. V důsledku těchto vztahů se vytváří v kolektivu velitelství pluku i neformální struktura skupin. Vznik neformálních vztahů a skupin nelze ani ve vojenském kolektivu považovat za negativní jev. Protože základem těchto vztahů je vždy určitý společný zájem upevňovaný citovými prožitky, je regulace zvenku poměrně obtížná a omezená. Spočívá v poznání motivů a struktury těchto vztahů, ve vyhodnocení směrů a způsobů jakými ovlivňují systém funkčních vztahů. Takové neformální vztahy a skupiny, jejichž vliv oslabuje funkční vztahy, je třeba všemi prostředky negovat a naopak vytvářet předpoklady pro rozvoj pozitivně působících neformálních vztahů.

Poměrně široké možnosti pro rozvoj neformálních vztahů poskytuje realizování společných zájmů v oblasti kulturní, masové politické a sportovní činnosti.

Také velitel pluku, ZVP i ostatní vedoucí funkcionáři velitelství pluku se objektivně stávají účastníky neformálních vztahových situací.

Předpokladem správné volby odpovídajících výchovných metod a prostředků regulace vzájemných vztahů je poznání existujících mnohostranných a složitých meziosobních vztahů.

Hluboká znalost podřízených umožňuje veliteli pluku, aby v procesu poznávání a formování vztahů respektoval i jejich individuální a věkové zvláštnosti.

Každý příslušník velitelství pluku má v důsledku svých dispozic, zkušeností a výchovného působení celou řadu předností, nedostatků, silných a slabých stránek, určitou úroveň názorů a přesvědčení, vztahů k sobě samému i ke kolektivu. Individuální a věkové zvláštnosti tak patří k základním činitelům regulace meziosobních vztahů. Na nich závisí způsob chování, formy a okruh styků a charakter služebních i osobních kontaktů s ostatními.

Charakter činnosti velitelství pluku umožňuje veliteli, aby často přicházel i do osobního styku s každým jednotlivcem, aby pozoroval jejich jednání, vystupování a činnost při zaměstnání. Kromě toho Řád vnitřní služby veliteli útvaru přímo ukládá: „...nejméně dvakrát měsíčně v době stanovené denním řádem přijímat vojáky z povolání a jejich rodinné příslušníky k řešení osobních záležitostí“. (Řád

vnitřní služby ozbrojených sil ČSSR. Praha 1979, s. 35.]

Dalším důležitým zdrojem poznatků velitele pluku o vztahové situaci jsou besedy s předsedou celostátního výboru KSČ, s předsedou stranické organizace štábu, popřípadě s dalšími stranickými funkcionáři a zejména pak pravidelná účast velitele na jednání výborových a členských schůzí KSČ.

Také konkrétní, kritická a adresná analýza výcviku, rozborů a hodnocení cvičení, slůžeb i kázně poskytují veliteli možnost nahlédnout do vnitřních kolektivních vztahů.

Potřebné informace o zájmech, náladách a zvláště o neformálních vztazích získá velitel pluku, účastní-li se osobně politicko-výchovných, kulturních i sportovních akcí.

Velitel pluku, který plně žije životem kolektivu velitelství pluku, má možnost, aniž by využíval jiných, specifických výzkumných metod, nepřetržitě a bezprostředně zjišťovat fakta a správně se orientovat ve vztahové situaci.

Při pedagogické regulaci těchto vztahů se musí velitel pluku plně opírat o všestrannou a účinnou stranickopolitickou práci. To proto, že „při utváření vzájemných vztahů v jakémkoli vojenském kolektivu musí být za základ práce vzato proniknutí zásad komunistické morálky a požadavků vojenských řádů do života vojáků“. (Barabančikov, A. V. a kol.: Psychologie vojenského kolektivu. Bratislava, VPA KG 1974, s. 122.)

Důležitým a významným prostředkem k utváření vztahů soudružství a přátelství v kolektivu velitelství pluku je vysoká úroveň řízení a organizace života tohoto kolektivu. Nároky na tuto oblast určuje stále složitější problematika vedení bojové činnosti a jejího řízení, různorodá skladba kolektivu velitelství z důstojníků různých vojenských odborností a vzdělání, z toho vyplývající rozmanitost funkčních povinností a jejich vzájemná podmíněnost. Nedostatků v této oblasti se nepromítají jen do kvality a časnosti splnění úkolů, ale mohou se i dlouhodobě projevovat ve vzájemných vztazích. Poznátky z praxe potvrzují, že častou příčinou narušování vztahů a vzniku konfliktních situací jsou nepřiměřené nebo nerovnoměrné požadavky na duševní a fyzické zatížení jednotlivých pracovníků, vzniklé v důsledku nepromyšleného řízení a slabého režimu, které ve svých důsledcích vyvolávají nežádoucí změny životního rytmu, neúměrnou únavu, podrážděnost, neumožňují dostatek odpočinku k obnově sil.

Cílevědomost a přiměřený rozsah úkolů a povinností jednotlivců i celého kolektivu velitelství pluku zabezpečuje reálný plán činnosti a jeho důsledné plnění. Velitel pluku musí usilovat o to, aby na tomto stupni „nevznikaly“ neplánované úkoly a současně střežil, aby ty úkoly, které mimo plán ukládá nadřazený stupeň velení, byly rozdělovány rovnoměrně a v souladu s působností jednotlivých funkcionářů, aby se požadavky nedostávaly do rozporu s možnostmi jednotlivců.

Určité napětí ve vzájemných vztazích, ale i snižování iniciativy a samostatného přístupu k plnění úkolů, vyvolávají neplánovaná, neúměrně častá a časově dlouhá shromáždění a porady kolektivu velitelství pluku, na nichž se řeší i takové otázky, které se častí přítomných vojáků z povolání netýkají a představují pro ně zdržení.

Nedílnou součástí řídicí a organizačské práce velitele pluku, která se promítá i do vzájemných meziosobních vztahů, je hodnocení práce a dosažených výsledků v bojové a politické přípravě i správná kázeňská praxe.

Výzkumným prostředkem utváření vzájemných vztahů v kolektivu velitelství pluku je veřejné mínění jeho příslušníků. Vyjadřuje názory na různé události v kolektivu, na jednání a chování každého příslušníka, popřípadě celých skupin. Ve svém souhrnu je výsledkem individuálních názorů, představ, postojů a citů. Zdravé mínění kolektivu se nevytáčí živelně, ale dosahuje se společnou výchovnou prací velitele pluku, ZVP a stranické organizace. Takového kolektivního mínění pak velitel pluku využívá i k řešení vztahových situací.

V procesu regulace vojenských vztahů vystupuje do popředí metoda osobního příkladu velitele pluku. Na vědomí, city a vůli ostatních příslušníků velitelství pluku významně působí, jaký vztah k nim projevuje právě velitel pluku, jaké vztahy existují mezi ním a jeho nejbližšími spolupracovníky. Ne nadarmo se říká, že příklady táhnou. Kladný příklad velitele pluku vyvolává u ostatních potřebu napodobovat ho i ve správném chování, jednání, v projevech pozornosti a péči k podřízeným při zachování požadavku vysoké náročnosti.

Regulace vztahů mezi příslušníky velitelství pluku je ve své podstatě založena na metodě přesvědčování. Přesto nelze, ani v tak vyspělém kolektivu vojáků z povolání, vyloučit využití prostředků donucení k obnově narušených vztahů. Praxe však potvrzuje, že je jich správně využíváno teprve v krajních případech, společensky nežádoucích, a to až tehdy, když se ostat-

ni metody minuly účinkem. Významný sovětský vojenský činitel M. V. Frunze v této souvislosti řekl: "... absolutně se nelze obejít bez prvků donucení, ale jejich použití je nutno maximálně omezit". (Frunze, M. V.: Izbrannyye proizvedeniya. Moskva, Vojenizdat 1951, s. 159.)

V procesu regulace vztahů v kolektivu velitelství pluku lze jistě využívat celé řady metod a prostředků výchovy. Jejich vliv se současně realizuje na jednotlivé příslušníky i na celý kolektiv. Úspěšné utváření vzájemných vztahů je přitom závislé i na dovedném využívání všech podmínek, které poskytuje společná práce ve vojen-

ském kolektivu vojáků z povolání a v neposlední řadě také na jednotném úsilí velitele, ZVP i ostatních zástupců a odborných náčelníků. Stanovit určitou a přitom účinnou šablonu nebo postup pro využívání jednotlivých metod, prostředků a podmínek pedagogické regulace vztahů nelze. Teprve praxe velitelů pluku poskytuje možnost ověřit si, které metody a prostředky jsou v konkrétních podmínkách i ve vztahu k jednotlivcům neúčinnější. Také v této oblasti platí slova V. I. Lenina, že „je nutno soustavně, vytrvale, opětovně a mnohokrát zkoušet, srovnávat a studovat“. (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 32. Praha, SNPL 1956, s. 407.)

65. výročí vzniku KSČ

Ohlížíme-li se dnes na 65letou historii Komunistické strany Československa, nečiníme tak pouze pro vzpomínku, ale proto, abychom z dějin strany načerpali zkušenosti a poučení, které mají důležitý význam nejen pro současný, ale i pro budoucí rozvoj a obranu naší společnosti. Ne náhodou v této souvislosti V. I. Lenin vždy zdůrazňoval, že uvědomění dělníci se stále ohlížejí na cestu zpět, kterou prošlo dělnické hnutí.

Historie vývoje KSČ je procesem aplikace a rozvoje idejí marxismu-leninismu v podmínkách československého dělnického hnutí a její znalost nám umožňuje na základě vývoje hlavních historických tendencí lépe pochopit úkoly nynější etapy výstavby a obrany socialismu. Již proces vytváření strany nového typu v Československu byl ovlivňován pronikáním marxismu-leninismu do teorie i praktických postojů dělnického hnutí. Jestliže v epoše zahájené Velkou říjnovou socialistickou revolucí nejpokrokovější skupiny československého dělnického hnutí se obracely k revolučnímu marxismu, zbavovaly se revizionistických názorů, úkoly doby požadovaly pochopit leninské ideje, které rozvíjely marxismus v době, kdy vývoj kapitalismu přešel do svého imperialistického stadia. Ztělesněním těchto myšlenek se stala právě Říjnová revoluce, která vyvolala mohutný pohyb dělnického hnutí, jehož součástí byl i vznik levicových proudů v československém dělnickém hnutí.

Leninské ideje se promítaly v podmínkách našeho dělnického hnutí nejprve tam, kde přímo působil vliv VŘSR. Ještě před vznikem samostatného Československa aktivizoval tento vliv diferenciální proces mezi sociálně demokratickými dělníky z Čech a ze Slovenska, kteří se dostali jako vojenští zajatci do Ruska a stali se přímými účastníky revolučních událostí. Z třídně a

politicky nejvyspělejších se zformoval proud, jehož představitelé, zástupci více jak stovky levicových sociálně demokratických organizací a většiny československých rudoarmejců, založili 25. května 1918 v Moskvě Československou komunistickou stranu v Rusku. Tato první československá komunistická organizace podpořila myšlenku založení Komunistické internacionály, přihlásila se k socialistické revoluci a vyzvala k obraně prvního socialistického státu. Jakmile přišla během sjezdového jednání zpráva o intervenčním vystoupení československých legií proti sovětské vládě, dali se jeho účastníci k dispozici pro boj s kontrarevolučními legiemi. Z podnětu sjezdu se začaly ustavovat československé oddíly Rudé armády, v nichž několik tisíc Čechů a Slováků se zbraní v ruce bránilo sovětskou moc.

Výsledkem revolučních přeměn ve střední Evropě, v níž nalézaly myšlenky VŘSR ohlas zpočátku především jako faktor národně osvobozenického protihabsburského zápasu, byl také vznik samostatného Československa v říjnu roku 1918. Vznikla republika vytvářela, přes svůj buržoazně demokratický charakter, kvalitativně nové podmínky pro vývoj dělnického hnutí. Formování levicových sil se zpočátku projevovalo jako odpor části členů a funkcionářů jednotlivých stran vůči provládním postojům pravicových vedení. Jen postupně se do vědomí nejvyspělejší části dělnické třídy začala promítat Říjnovou revolucí zdůrazněná nutnost orientace na socialistickou revoluci a k tomu musely být vytvořeny vedle objektivních i subjektivní podmínky. Vytváření revolučních stran nového typu bylo jedním ze základních znaků vývojové etapy zahájené VŘSR.

Dělnické hnutí v mnohonárodnostním Československu se k pochopení nutnosti založit stranu nového typu propracovávalo

v nelehkém procesu třídně politického uvědomování poměrně širokého spektra levicových proudů. Přes rozdílný stupeň teoretické a politické vyzrálosti existovala řada společných názorů a stanovisek, které sblížovaly českou a slovenskou levič v sociálně demokratické straně, československé komunisty z Ruska, německou levič v sociální demokracii, Mezinárodní socialistickou stranu Zakarpatské Ukrajiny, Svaz komunistických skupin a další levicové proudy. Na složitost přechodu levicových sil z opozičních postojů na revoluční upozorňoval již V. I. Lenin, když zdůrazňoval, že přetvoření evropské parlamentní strany starého typu, ve skutečnosti reformistické a jen zlehka revolučně naladěné, ve stranu nového typu, skutečně revoluční, opravdu komunistickou, to je věc neobyčejně obtížná.

Nutnost překonání oportunistu jako podmínku přístupu k proletářské revoluci teoreticky zdůvodnil V. I. Lenin. Jeho závěry plně platily i pro Československo, kde byla celá struktura dělnického hnutí silně ovlivněna reformismem a oportunismem, který nabyl na specifických formách. Jím byla poznačena situace i v Československé sociálně demokratické straně, která měla rozhodující postavení v československém dělnickém hnutí. Místo revoluční cesty přezívala evoluční cesta k reformisticky chápanému socialismu. Tradičně živá idea sjednocení proletariátu, která vyvstávala do popředí zejména v roce 1918, byla ovlivněna reformisticky chápaným sjednocením tzv. socialistických stran na organizační bázi široce pojaté a početné strany, a to za cenu ideových i politických kompromisů. Takové pojetí bylo protikladné kvalitativně novému budování jednotné internacionální revoluční strany, strany nového typu, která měla programové cíle odpovídající požadavkům doby. Alternativu oportunistickému integrování dělnických stran do politického systému buržoazního státu tvořil revoluční postup k socialistické revoluci a leninské pojetí strany nového typu. Vyjasňování těchto základních východisek probíhalo v konkrétní rovině ve většině levicových proudů v Československu.

Vnitřní diferenciace se odrazila v Československé sociální demokracii již na XII. sjezdu v prosinci roku 1918. Na sjezdu, který měl zhodnotit uplynulé období a postup strany za války, se ozvaly kritické hlasy proti dosavadnímu vedení. B. Šmeral, A. Zápotocký a další prosazovali proti navrhované politice, jež dále začleňovala stranu do buržoazního politického systému státu, samostatnější taktický postup. Ačkoli nově se formující levice měla výhrady vůči

či politické linii vedení strany, sjezd, na kterém proběhlo sloučení se slovenskými sociálními demokraty, přijal rezoluci, která byla v zájmu zachování jednoty strany kompromisem. Takové řešení však nemohlo natrvalo zachovat jednotu strany. Narušila ji na počátku roku 1919 vystupňovaná kampaň, jež souvisela s příjezdem komunistů z Ruska do republiky. Jejich návrat (probíhal od přelomu roku 1918 a 1919) ovlivňoval postoje třídně vyhraněnějších skupin formující se levice sociální demokracie a posouval do popředí otázku založení revoluční strany. Specifické postavení si v té době vydobylo revoluční Kladno, kde bylo patrné velké úsilí o začlenění československých komunistů do sociálně demokratických organizací, a to i přes otevřený odpor krajní pravice.

Českoslovenští komunisté, kteří přijeli s cílem urychleného založení komunistické strany, si byli vědomi nutnosti respektování domácích podmínek, na což je před sjezdem upozorňoval V. I. Lenin. Po vzájemné dohodě s představiteli levice se i přes radikální názory některých těchto komunistů většina rozhodla nevytvářet samostatnou stranu, ale vstoupit do sociální demokracie a posílit levicový proud. Přesto si českoslovenští komunisté udržovali určitou samostatnou politickou a částečně i organizační platformu.

Vyhrocení vnitropolitické situace na počátku roku 1919 přispělo k organizačnímu semknutí levicových sil a vedlo k založení časopisu Sociální demokrat. Důležitým činitelem umocňujícím diferenciaci levicových sil se stal ustavující kongres Komunistické internacionály, který se sešel na počátku března roku 1919. Jeho usnesení a zejména Leninovy teze o buržoazní demokracii a diktatuře proletariátu napomáhaly k vyjasňování řady aktuálních politických otázek. Dalším dynamizujícím faktorem byly události, které souvisely s revolučním pohybem v Německu a především v Maďarsku. Levicové proudy v Československu musely zaujmout konkrétní postoj k politickým i vojenským aspektům revolučního vývoje, který zasahoval i na Slovensko, kde byla 18. června roku 1919 vyhlášena Slovenská republika rad. Přes krátkou dobu její existence to byl první pokus o nastolení diktatury proletariátu na našem území.

Vedle ideově politických se postupně vytvářely i organizační předpoklady pro sjednocování levicových sil. Československá sociální demokracie se rozešla s krajní pravici, čímž se vytvořily předpoklady pro další upevnění postavení levice. K tomu přispíval vývoj na Slovensku, kde k šíření leninských idejí vytvářela příznivé pod-

mínky existence Maďarské a Slovenské republiky rad. Proto se levice na Slovensku vyhraňovala mnohem rychleji. Napomáhala tak k politickému a organizačnímu osamostatňování levice v Československé sociální demokracii, která směřovala k první samostatné konferenci. Na ní se v prosinci roku 1919 ustavila jako zvláštní útvar ve straně a přijala název marxistická levice. V Programovém prohlášení zdůraznila historickou úlohu boje za nastolení diktatury proletariátu a ve vojenskopolitické oblasti se přihlásila k požadavku ozbrojení proletariátu.

Základní kvalitativní přeměny v ideově politické sféře levicových proudů v Československu začaly probíhat od poloviny roku 1920, kdy v Evropě vrcholila revoluční vlna. V mnohostranném působení idejí VRSR, které zpočátku zasahovaly převážně svým všeobecně demokratickým vlivem, začaly se prosazovat leninské teoretické myšlenky, které představovaly tvůrčí rozvinutí marxismu v nové epoše. Leninská teorie proletářské revoluce, jako základní směr a způsob přeměny kapitalistické společensko-ekonomické formace, předpokládala vytváření revolučních stran nového typu. K tomu celé revoluční mezinárodní dělnické hnutí orientovalo jednání druhého kongresu Komunistické internacionály, konané v červenci a srpnu roku 1920. Základní požadavky na revoluční stranu byly vyjádřeny v 21 podmínkách vstupu do Komunistické internacionály. Mezi těmito podmínkami byly také základní vojenskopolitické požadavky, které zavazovaly komunistické strany k politické práci mezi proletářskými vojsky buržoazních armád.

Od poloviny roku 1920 se velmi intenzivně rozšiřovaly předpoklady pro spolupráci jednotlivých levicových proudů. Levicové tendence posilovaly vývoj na Slovensku, kde vystoupení pravice urychlilo ideově politickou diferenciaci. Upevnily se vztahy marxistické levice na Slovensku a na Zakarpatské Ukrajině. V úzkém kontaktu s marxistickou levicí probíhal vývoj v německé levici. Nekompromisní přístup ke Komunistické internacionále požadovali českoslovenští komunisté z Ruska. Pro nezbytné vytvoření komunistické strany se vyslovil Svaz komunistických skupin, který dokumentoval stupeň rozkladu bývalého anarchokomunistického hnutí, jehož část se nejen ideově, ale i organizačně rozešla s maloburžoazní Československou socialistickou stranou. Vznikající komunistické skupiny, které se hlásily ke Komunistické internacionále, svou působnost do založení jednotné internacionální KSČ viděly především v agitační a propagandistické rovině při ší-

ření komunistických myšlenek, které propagovaly ve své době poměrně na vysokém teoretickém stupni.

Převážná část levicových proudů chápala další rozvoj revolučního dělnického hnutí v závislosti na vývoji marxistické levice. S napětím proto očekávala zříjový XIII. sjezd Československé sociální demokracie v roce 1920. Přestože se pravice snažila o jeho odložení, sešel se v původním termínu. S pozdravným projevem vystoupil K. Kreibich a dále zástupci polské, židovské, ruské, ukrajinské a maďarské sociální demokracie. Jednání sjezdu prokázalo, že vedení marxistické levice, usilující o legální převzetí stranických funkcí, ještě plně neakceptovalo leninskou koncepci výstavby revoluční strany. Nejrevolučnější skupiny dělnického hnutí očekávaly přijetí 21 podmínek, s nimiž většina delegátů v zásadě souhlasila. O jejich přijetí se však mělo ještě jednat.

Přímočaře a jednoznačně se diskuse o 21 podmínkách vstupu do Komunistické internacionály neprosazovala ani po sjezdu. V popředí složitého vývoje levice byl proces jejího organizačního osamostatňování. Tím se do pozadí zatlačovaly vnitřně rozdílné názory na přijetí 21 podmínek, které se odsunovalo. Proti této tendenci se ozývaly stále častější výhrady, posilované vývojem na Slovensku a Zakarpatské Ukrajině. Ten probíhal ve znamení intenzivního internacionálního sjednocování. Se znepokojením se na vývoj v Československu dívala také Exekutiva Komunistické internacionály. Na listopadovém zasedání v roce 1920 zaujala vůči marxistické levici kritické stanovisko. Doporučila urychleně svolat nový sjezd, změnit název strany a vytvořit jednotnou revoluční stranu všech národností, žijících v Československu. V podobném duchu se vyvíjela levice v německé sociální demokracii. Ještě na říjnovém sjezdu v Karlových Varech tvořila menšinu a tak formálně akceptovala jednotu strany. Ale již po seznámení se s názory představitelů Kominterny se vedení v čele s K. Kreibichem orientovalo na urychlené založení KSČ, což nacházelo podporu u části marxistické levice.

Rozhodující význam pro urychlení diferenciačního procesu revolučních sil měla prosincová generální stávka v roce 1920. Změny v československém dělnickém hnutí byly pro buržoazii natolik nebezpečné, že se rozhodla oslabit jejich politický vliv. Známé události z prosince, kdy policie a četnictvo obsadily sídlo levice Lidový dům, bráněný dělníky, urychlily rozchod levice se sociální demokracií. Prosincová generální stávka, přerůstající na některých mís-

tech republiky v otevřený boj o moc, ukázala, že revoluční strana leninského typu je v epoše zahájené Velkou říjnovou socialistickou revolucí nutností i pro československý proletariát, má-li být v třídních zápasech s buržoazií úspěšný. Také v této souvislosti se ukázalo, že i v otázkách vedení ozbrojeného revolučního boje je potřebné si osvojit jasnou revoluční linii.

Prosincové události odsunuly termín konání lubochňanského sjezdu, který se sešel až v polovině ledna 1921. S respektováním vývoje marxistické levice v Čechách přijal podmínky vstupu do Komunistické internacionály kromě jedné, čímž ponechával rozhodnutí o tom, aby se nová strana nazývala komunistickou, celostátnímu sjezdu levice. Další vývoj na Slovensku probíhal v rámci upevňování jednotné internacionální strany proletariátu s důrazem na její organizační stmelení.

Po prosincovém střetnutí nastal posun v německé levičce, která se zúčastnila bojů bez ohledu na záporné stanovisko pravicevého vedení německé sociální demokracie. Tím v zájmu společného boje proletariátu porušila dosavadní „jednotu“ strany. Své konstituování završila na březnovém sjezdu ustavením německého oddělení Komunistické strany Československa. Sjezdové jednání pozdravila svým dopisem také Exekutiva Komunistické internacionály, která však viděla, že z „hlediska mezinárodní a národní politiky by bylo výhodnější, kdyby iniciativa v této věci vyšla od českých a slovenských dělníků“.

Od počátku roku 1921 probíhal výrazný ideový a organizační posun ve většině levicových proudů dělnického hnutí a projevoval se v politických, odborových i dalších organizačních proletariátu. Silný pohyb probíhal také v mládežnickém hnutí, jehož levicová část směřovala k vytvoření jednotné internacionální organizace mládeže. Ustavující sjezd Svazu komunistické mládeže Československa se konal v únoru roku 1920 a stal se jedním z rozhodujících mezníků ve vývoji pokrokového mládežnického hnutí. Sjezd vyzval k urychlenému vytvoření Komunistické strany Československa.

Lubochňanský sjezd, ustavení německého oddělení KSČ, sjezd hodonínské župy, která se přejmenovala na komunistickou, ustavující sjezd Svazu komunistické mládeže, konference žen, založení Federace dělnických tělovýchovných jednot — to vše ukazovalo na pokročilý stupeň, kterého dosáhl československý proletariát v zápasu za vytvoření revoluční strany nového typu. Vysoké ideové politické vyzrání levicových sil na cestě vedoucí k přijetí 21 podmínek vstu-

pu do Komunistické internacionály a k založení KSČ, jednoznačně manifestovaly také mohutné prvomájové průvody v roce 1921. Revoluční proletariát prokázal svou sílu a politickou vyspělost. Bylo stále jasnější, že o otázce vstupu do Komunistické internacionály je rozhodnuto. Tato situace přiměla centristy k pokusu o ustavení „strany středu“. Úsilí centristů zůstat na platformě sociálně demokratické politiky je stavělo proti většině členské základny levicové sociální demokracie. Ta již velmi rychle směřovala k utvoření revoluční strany nového typu a oddělením se o centristů se zbavila poslední překážky na cestě ke komunistické straně.

Ustavující sjezd Komunistické strany Československa se konal v Praze ve dnech 14.—16. května roku 1921. 14. května se uskutečnila předporada, která podle tehdejších zvyklostí předcházela vlastním sjezdovým jednáním. Na něm mělo 569 delegátů z celé republiky rozhodnout o vstupu do Komunistické internacionály a přijmout revoluční program strany nového typu. Mimořádnou odpovědnost za průběh jednání připomněl pozdravný list Exekutivy Komunistické internacionály, který vyjadřoval pevné přesvědčení, že sjezd své historické poslání splní. Sjezdu došel také „Pozdrav od komunistů všech národností ve vojenském stejnokroji brněnské posádky“, kteří žádali, aby se zabýval rovněž bojem proti militarismu v buržoazní československé armádě.

Hlavním sjezdovým řečníkem byl B. Šmeral, který ve svém projevu analyzoval postup levice a specifiky utváření Komunistické strany ve složitých mnohonárodnostních podmínkách Československa, jenž probíhal v nepřetržitějším boji s oportunismem. S hrstostí poukázal na to, že se podařilo vytvořit velkou masovou komunistickou stranu, která relativně, vzhledem k počtu obyvatelstva, byla v době svého vzniku největší stranou III. internacionály. V referátu B. Šmeral správně postihl zpomalení tempa revolučního procesu, obhájil princip diktatury proletariátu proti přežívajícím centristickým iluzím o buržoazním parlamentarismu a v souladu s pozdějšími závěry III. kongresu Komunistické internacionály dospěl k názoru, že nastala fáze sbírání a organizování revolučních sil. Celé jeho vystoupení bylo prodchnuto obrovským nadšením a nezlomnou vírou ve vítězství dělnické třídy a komunistických idejí. I dnes zní aktuálně jeho slova o poslání komunistické strany: „Jsme víc než politická strana. Jsme předvoj nového života. Tvoříme nové poměry, chceme tvořit také nové lidi.“

Ustavující sjezd Komunistické strany Československa uzavřel etapu ideového, politického a organizačního rozchodu marxistické levice se sociálně demokratickou stranou. Sloučil přední oddíly revolučního proletariátu v Československu. V KSČ se sjednotil český revoluční proletariát s již v Lubochni internacionálně sjednoceným slovenským, německým a maďarským proletariátem na Slovensku. Ustavením Komunistické strany Československa byly položeny základy strany nového typu, budované na zásadách marxismu-leninismu.

Výsledky III. kongresu Komunistické internacionály a osobní podíl V. I. Lenina vytvořil předpoklady také pro sloučení německého proletariátu s Komunistickou stranou Československa. Úsilí o internacionální sjednocení komunistů v Československu vyvrcholilo na přelomu října a listopadu roku 1921 na slučovací sjezdu KSČ. Sloučením Komunistické strany Československa, německého oddělení KSČ, polské komunistické strany a židovské komunistické skupiny se vytvořila jednotná internacionální Komunistická strana Československa. Sjezd tak dovršil fázi ideového, politického a organizačního vyzrání revolučního hnutí v Československu.

V době přípravy slučovacího sjezdu se výrazně do popředí pozornosti dělnické třídy dostaly vojensko-politické problémy související s pokusem o restauraci Habsburků v Maďarsku, který byl výrazem aktivity evropské reakce. Vedení KSČ se ihned postavilo proti plánům reakce a zároveň zaujalo samostatné stanovisko vůči československé vládě, která po té, co hlavní nebezpečí v Maďarsku pominulo, vyhlásila částečnou mobilizaci armády, čímž sledovala vlastní imperialistické cíle. Správný postoj vedení potlačil vznikající levičácké pokusy o narukování do armády, orientoval komunisty k tomu, aby se proti mobilizaci nevzpírali, ale aby se neznevěřili ani svým proletářským zájmům a nedali se zneužít k imperialistickým a nacionalistickým účelům. Stanovení správných vojensko-politických závěrů v napjaté mezinárodní i vnitro-

politické situaci a účast komunistů v zmobilizované armádě přineslo první vojensko-politické zkušenosti, a to především z práce komunistů v buržoazní armádě.

Vývoj československého revolučního dělnického hnutí, který vedl k založení Komunistické strany Československa, byl součástí revolučního pohybu po Velké říjnové socialistické revoluci. Vytvoření revoluční strany v Československu mělo své specifické rysy, jež vyplývaly z charakteru hnutí v nově vzniklé republice. Sjednocení jednotlivých revolučních proudů, které prošly rozdílným historickým vývojem svého vyzrání, také v našich podmínkách ukázalo, že je nutné respektovat leninské zásady budování strany nového typu. Jen tak mohla vzniknout strana, jejímž úkolem bylo vést proletariát k vyplnění jeho historického poslání, k nastolení diktatury proletariátu, odstranění vykořisťování člověka člověkem a vybudování socialismu a komunismu.

S odstupem času je stále zřejmější, že zformování jednotné a internacionální Komunistické strany Československa v roce 1921 patří k nejvýznamnějším mezníkům nejen v historii dělnické třídy, ale celé naší společnosti. Vždyť stálo na počátku nelehké, ale vítězné cesty k naší současnosti, k budování rozvinuté socialistické společnosti.

Vracíme se k historii vzniku a vývoje leninské strany nového typu v našich podmínkách, protože v ní jsou ztělesněny hodnoty trvalého charakteru. V procesu výstavby a obrany naší vlasti tyto hodnoty, k nimž patří především věrnost marxismu-leninismu a proletářskému internacionalismu, oddanost věci dělnické třídy a všech pracujících — dále rozvíjíme. S těmito historickými zkušenostmi vytyčil náročné úkoly pro druhou polovinu osmdesátých let XVII. sjezd KSČ. Při jejich plnění nám budou pomáhat také zkušenosti, které strana zobecnila z celé dosavadní historie a to od svého založení až do současnosti.

KE STRUKTUŘE NÁCVIKŮ NĚKTERÉ ČINNOSTI PŘEVODU ŠTÁBŮ A VOJSK Z MÍROVÉHO STAVU NA VÁLEČNÝ

Přípravy ozbrojených sil NATO k rozpoutání překvapivého válečného napadení s použitím zbraní hromadného ničení a dalších vysoce přesných a účinných zbraňových systémů nás nutí udržovat ozbrojené síly na takovém stupni stálé pohotovosti, který zabezpečí jejich převedení na válečný stav v době, jež neposkytne nepříteli možnost realizovat jeho útočné plány. Toho je možné docílit jedině včasným zjišťováním jeho příprav k rozpoutání agrese a předstížením v uvádění vojsk do nejvyššího stupně bojové pohotovosti. To zároveň vyžaduje vytvořit takové podmínky, ve kterých by počet a rozsah nutných opatření uskutečňovaných v našich štábech a vojskách při uvádění do nejvyššího stupně bojové pohotovosti bylo možné splnit dříve než u nepřítele.

Uvedená situace vyžaduje, na základě hluboké a všestranné analýzy stavu stálé bojové pohotovosti vojsk NATO a jejich možností z hlediska času, kvantity i kvality uvedení do nejvyššího stupně pohotovosti, přijmout u vojsk ČSLA včas přiměřená opatření. To znamená zabezpečit ve stejném čase rychlejší nárůst jejich bojové síly a vytvoření podmínek k tomu, abychom nemuseli jednat pod tlakem nepřítele, ale uskutečnili iniciativní opatření, jež by odradila nepřátelskou stranu od hazardních činů.

Cílem převodu štábů a vojsk na válečný stav je ve stanoveném čase kvalitně splnit přesně určený rozsah opatření a tím nedovolit nepřátelské straně realizovat útočné záměry. Je pochopitelné, že čím větší počet těchto opatření bude nutné uskutečnit, tím více času na jejich realizaci musíme vyčlenit. Objektivně jsme proto nuceni hledat možnosti a cesty ke zkrácení času potřebného ke splnění úkolu. A chceme-li zkracovat potřebný čas, zákonitě musíme zmenšovat počet nutných opatření a jejich rozsah. Ujasněním si těchto skutečností

v podmínkách každého štábu a na všech stupních velení by měl začínat přístup k řešení konkrétní činnosti. Na základě hluboké analýzy obsahu potřebných opatření a možností jejich omezení (z hlediska četnosti i rozsahu) je možné stanovit strukturu a metodiku nácviků činností, které jsou nevyhnutelné k převodu štábu i vojsk (v přesně stanoveném čase) z mírového stavu na válečný, a skloubit je s požadavkem dosažení vyšších kvalitativních ukazatelů bojové síly i bojové pohotovosti.

Při řešení uvedených otázek je nepřipustný formalismus, tj. jen přebírání úkolů z nadřazeného stupně velení bez hlubokého ujasnění situace. Zvláště je zapotřebí se zaměřit na situaci dané součásti a na to, jaká opatření musí být splněna při jejím uvádění do nejvyššího stupně bojové pohotovosti. Přitom rozsah a obsah činnosti je nutné omezovat, což si vynucuje hledat v konkrétních podmínkách optimální způsoby realizace tohoto požadavku. Jeho závažnost vyžaduje zcela konkrétní praktický přístup, přesné znalosti a návyky všech vykonavatelů, kteří zabezpečují rychlé a kvalitní převedení štábů a vojsk z mírového stavu na válečný.

Pod konkrétním a praktickým přístupem je zapotřebí vidět řešení všech otázek na těch místech, kde se budou uskutečňovat. Tam je také nutné přehodnotit i vhodnost jejich uspořádání pro danou činnost a rozhodnout o jejich potřebném vybavení pro práci za každé situace (ve dne, v noci, v létě, v zimě, za deště, za mlhy i při nepřátelském leteckém a záškodnickém napadení apod.). Jde o to, hledat v podmínkách jednotlivých posádek optimální využití všech prostředků k dokonalé organizaci a zabezpečení řešených úkolů.

Přesné znalosti a návyky musíme chápat jako komplexní přístup, tj. zejména přesné vymezení jednotlivých činností, které na sebe navzájem navazují, jejich množství i požadavky na počet osob. Výsledkem této úvahy bude stanovení odpovídající četnosti skupin k plnění jednotlivých úkolů, jejich složení a vybavení, ale současně i požadavek na jejich znalosti a návyky. Bude nutné zvažovat koho do jaké funkce určit, a to zejména při výběru vedoucích skupin, kteří by měli být zárukou, že úkoly určené skupině budou vždy splněny.

Praxe potvrzuje, že této otázce není vždy věnována náležitá pozornost. K výběru vedoucích skupin je zapotřebí znát jejich konkrétní charakterové vlastnosti, znalosti a praktické zkušenosti. Zařazením do funkcí v jednotlivých pracovních skupinách celá práce teprve začíná. K tomu, abychom dosáhli kvalitního splnění úkolů, je potřebné zcela konkrétně podle zařazení každého jednotlivce teoreticky i prakticky připravovat. A jen cílevědomá, pravidelná a praktická příprava (která odpovídá skutečnému plnění daných úkolů) všech vykonavatelů zabezpečí přechod na válečný stav jednotlivců i skupin. Musí být vhodně doplňována prověrkami připravenosti splnit stanovené úkoly. Na základě jejich výsledků je pak možné reálně hodnotit stav připravenosti, vytyčovat konkrétní úkoly a požadavky pro další přípravu jak vedoucích skupin, tak i každého jejího příslušníka, ev. pro zlepšování jejich vybavenosti.

Struktura přípravy jednotlivců i celých pracovních skupin musí zahrnovat důkladné objasnění cíle činnosti, úkolů a součinnostních vazeb s jinými skupinami, seznámení s konkrétním pracovištěm a jeho vybavením, s technologickým postupem prací na něm i s jeho regulačním zabezpečením. Dále je nutné vysvětlit používání pomůcek, vyplňování různých písemností, seznámit účastníky s přímým zajištěním, ochranou a obranou daného pracoviště nebo objektu a objasnit činnost v případě nepřátelského leteckého, chemického napadení apod.

Rovněž je zapotřebí, aby všichni příslušníci pracovních skupin přesně znali, jaké úkoly a v jakém čase musí splnit (i při uvádění pracoviště do pohotovosti). Zde jsou důležité i takové maličkosti, jako např. místa uložení klíčů, označení různých beden a obalů, znalost způsobu jejich naložení a místa přistavení vozidel, pořadí jejich uložení na pracovišti atd. Při neznalosti těchto skutečností dochází k narušení sladění; to pak vyžaduje práci navíc a v konečném důsledku může vést k nesplnění stanovených norem.

Po všestranném ujasnění cílů a úkolů a po seznámení se s konkrétními podmínkami pracovišť, s jejich vybavením, zabezpečením a postupem prací při dosahování pohotovosti je možné zahájit praktický nácvik jednotlivých úkonů. Jeho cílem je naprosto přesné zvládnutí úkolů a získání jistoty, že stanovenou činnost je schopen každý jednotlivec i celé pracovní skupiny splnit za každé situace.

Struktura přípravy jednotlivců a pracovních skupin k zabezpečení převodu štábů a vojsk z mírového stavu na válečný musí obsahovat komplexní činnost od přijetí úkolů až po dosažení nejvyššího stupně bojové pohotovosti. Je to práce velmi složitá a může ji splnit jen celý kolektiv. Vyžaduje tvůrčí přístup vysoce odpovědných vedoucích pracovníků štábu, útvaru nebo zařízení.

K NÁCVIKŮM UVÁDĚNÍ VOJSK DO BOJOVÉ POKHOTOVOSTI

Vysoké bojové pohotovosti je možné dosáhnout jen dokonalým ovládnutím svěřených zbraní a bojové techniky každým vojákem, vycvičeností a přípravou jednotek, útvarů a svazků k vedení soudobého boje ve složitých podmínkách. K tomu jsou vojska připravována ve všech předmětech a formách bojové a politické přípravy v souladu s Programy bojové přípravy jednotlivých druhů vojsk.

K sladění činnosti v jednotkách a útvech a zvládnutí některých úkolů ve stanovených časových normách při uvádění do vyšších stupňů bojové pohotovosti jsou vojska pravidelně připravována formou nácviků, které dělíme na:

- **dílčí nácviky**, jež uskutečňují roty a prapory jednou měsíčně (kromě měsíců, kdy je komplexní nácvik útvarů a v posádce) za řízení jejich velitelů a jedenkrát za výcvikové období s každým praporem za řízení přímých nadřízených velitelů,

- **komplexní nácviky** útvarů — jednou za výcvikové období za řízení nadřízených velitelů,

- **komplexní celoposádkové nácviky** prováděné jednou za výcvikový rok za řízení velitelů posádek.

Každý druh uvedených nácviků má své opodstatnění a nelze jej podceňovat.

Dílčí nácviky mají za cíl vycvičit vojáky a jednotky k splnění všech úkolů a činností při uvádění do vyšších stupňů bojové pohotovosti ve stanovených časových lhůtách. Zdůrazňují vycvičit, protože právě toto si někteří velitelé neuvědomují a zaměňují nácvik za jakési prověření jednotky. Při takto řízeném zaměstnání jsou pak učební cíle zpravidla splněny jen částečně.

Dosavadní poznatky potvrzují, že uvedená zaměstnání jsou efektivní tehdy, když řídící dokonale zná činnost jednotky, prostor, ve kterém ji má vykonávat, a stanovené časové lhůty. Nácviky je nutné správně metodicky a náročně ří-

dit. To znamená zaměstnání rozdělit na jednotlivé učební otázky (na dílčí činnosti a každou procvičovat až do bezchybného provedení ve stanovené časové lhůtě) a na jeho závěr procvičit celou plánovanou činnost, která byla předmětem nácviku.

Efektivnost dílčích nácviků spočívá v rozpracování činnosti jednotky od plnění úkolů v ubytovacích rajónech až po dosažení pohotovosti v prostoru soustředění, v jejich plánovitém uskutečňování, v dostatečném materiálním zabezpečení, v účasti celé jednotky a v jejich řízení (jako u jiných zaměstnání z bojové přípravy podle zpracované a schválené písemné přípravy a za přítomnosti funkcionáře z nadřízeného stupně velení).

Dílčí nácviky prováděné jednou za výcvikové období s každým praporem a za řízení přímých nadřízených velitelů mají za cíl především sladit činnost celého praporu a zdokonalit velitele a vojáky v plnění nařízených opatření v ubytovacích rajónech, parcích techniky, shromaždištích a v prostorech soustředění. I tyto nácviky je zapotřebí vykonávat po částech a tak dlouho, dokud činnost celé jednotky nebude přesná a uskutečněná ve stanovených lhůtách. Jinak budou tato zaměstnání formální a nesplní svůj cíl.

V rámci nácviků připravujeme i skupiny, které jsou vyčleňovány bojovým rozdělením k samostatnému splnění určitého úkolu, jako např. nakládací skupiny materiálu, skupiny velení (SVŘM), technické pomoci, skupiny k zabezpečení pořádkové a regulační služby, skupiny předurčené pro rozvinutí mobilizačních pracovišť atd. Je nutné, aby jejich dílčí nácviky řídil ten funkcionář (náčelník), pro něho je skupina předurčena.

Zásadně je zapotřebí dodržet to, aby nácviky zejména na začátku výcvikového roku byly uskutečněny nejdříve v denní době a teprve potom za snížené viditelnosti. Dále rovněž, aby byly řádně plánovány a vojáci přesně předem znali dobu jejich konání. Je také nutné zamezit tomu, aby tato zaměstnání byla živelná, bez vědomí nadřízených velitelů, ev. byla zneužívána k šikanování vojáků a jednotek.

Komplexní nácviky útvarů mají za cíl sladit jejich činnost při uvádění do bojové pohotovosti v kasárnách, ve shromaždištích a v prostorech soustředění. Musí jim předcházet vycvičenost celého útvaru (formou dílčích nácviků) v plnění úkolů v jednotkách a skupinách určených bojovým rozdělením.

V období přípravy komplexního nácviku (tj. minimálně 10 dnů před jeho zahájením) je nutné u všech štábů, jednotek, ve skladech a v parku techniky uskutečnit tematickou prověrku plnění opatření stálé pohotovosti. Na základě zjištěného stavu pak velitel útvaru vydá nařízení k odstranění nedostatků a organizační nařízení k přípravě nácviku. Zkušenosti potvrzují, že je zapotřebí, aby funkcionáři štábu svazku, kteří se budou podílet na tomto zaměstnání, byli předem seznámeni s plány uvedení útvaru i jednotek do bojové pohotovosti a byli přezkoušeni ze znalostí obecně platných zásad pro uvádění vojsk do bojové pohotovosti.

K organizování a provedení komplexních nácviků u vševojskových útvarů se nám osvědčilo vytvářet „Skupinu řízení komplexního nácviku“ ve složení: velitel svazku (řídící zaměstnání), náčelník operační skupiny (jeho zástupce), důstojník politického oddělení (k sledování činnosti zástupce velitele útvaru pro politické věci, plnění úkolů politického aparátu a hodnocení morálně politického stavu útvaru), důstojník operační skupiny (zpracovatel komplexního nácviku — pomocník řídícího zaměstnání) a důstojník spojovací odbornosti (odpovídá za zabezpečení spojení).

K prověření činnosti u jednotek je účelné vytvořit „Skupinu kontroly“, a to tak, aby u každého praporu a roty byl jeden důstojník ze štábu svazku. Možné složení skupiny a hlavní úkoly funkcionářů — viz **tabulku**.

Tabulka

Funkcionář	Kontroluje
náčelník štábu	činnost štábu útvaru
zástupce velitele svazku pro výzbroj	technické zabezpečení
náčelník tankové a automobilní služby	činnost v parku techniky
náčelník raektového a dělostřeleckého vyzbrojování	nácvik zabezpečení vyvezení munice
důstojník tankové a automobilní služby	činnost roty oprav techniky
zástupce velitele svazku pro týl s jedním důstojníkem	činnost týlové skupiny a roty týlového zabezpečení
náčelník služby PHM	nácvik zabezpečení vyvážení PHM
náčelník výstrojní služby	nácvik zabezpečení vyvážení výstroje
náčelník proviantní služby	nácvik zabezpečení vyvážení proviantu
náčelník PVO	činnost PL baterie
náčelník ženijní služby	činnost ženijní roty
náčelník chemické služby	činnost roty chemické ochrany
náčelník zdravotnické služby	činnost obvaziště
spojovací náčelník	činnost spojovací roty a zabezpečení spojení
zpravodajský náčelník	činnost průzkumné roty
důstojník pro mobilizační věci	činnost mobilizačních pracovišť
minimálně čtyři důstojníci ke každému praporu	činnost praporů

Osvědčilo se nám také uskutečňovat komplexní nácvik podle učebních otázek.

V první učební otázce procvičit činnost útvaru od vyhlášení vyššího stupně bojové pohotovosti po příchod řidičů a jednotek útvaru do parku techniky. Přitom je účelné u útvaru, kromě opatření uvedených v plánech, dále sledovat:

- činnost dozorcího útvaru a dozorcích rot,
- odchod spojek určených k vyzkoušení vojáků z povolání, řidičů a zvláštních skupin,
- činnost velitelů jednotek (nebo jejich zástupců určených v bojovém rozdělení pro uvádění jednotky do bojového pohotovosti),
- organizovaný výdej zbraní, vynášení materiálu a odchod jednotek z ubytovacích rajónů,
- připravenost materiálu jednotek k likvidaci,
- uzamčení místností po odchodu jednotek z ubytovacích rajónů,
- velení jednotkám při činnosti v ubytovacích prostorech, za přesunu a po příchodu do parku techniky.

Ve druhé učební otázce zaměřit nácvik k přípravě techniky, výjezdu z parku a k úkolům ve shromaždišti. Při procvičování činnosti u techniky je nutné dbát, aby byly dodržovány technologické postupy prací před jejím výjezdem a aby veškerou činnost řídili velitelé jednotek (vydáváním povelů nebo signálů). Osvědčilo se nám výcvik výjezdu z parku organizovat nejdříve bez techniky a až po zvládnutí této činnosti procvičit výjezd s technikou. Považuji za vhodné v této učební otázce důsledně procvičit zejména:

- organizovaný příchod jednotek k technice,
- řídicí činnost velitelů,
- organizovanou přípravu techniky k výjezdu,
- činnost míst technické pomoci,
- pořádkovou a regulační službu,
- sladění výjezdu techniky po jednotkách,
- ve shromaždištích: předávání hlášení o počtech osob a vyvedené techniky, vydání dokumentace, organizování proudů techniky pro přesun, organizaci PVO, vydávání rozkazu pro přesun do prostoru soustředění.

Ve třetí učební otázce nacvičit přesun ze shromaždišť a činnosti v prostorech soustředění. Myslím, že při přesunu ze shromaždišť do prostorů soustředění je zapotřebí se zaměřit na velení za přesunu, dodržování vzdáleností mezi vozidly a jednotlivými proudy, plynulost i na technické a zdravotnické zabezpečení. Při procvičování činnosti v prostorech soustředění dbát, aby jednotky a velitelé důsledně zvládli:

- organizované zaujetí prostoru soustředění,
- navázání spojení s nadřízenými i podřízenými stupni velení,
- organizaci protivzdušné obrany a všechny otázky bojového zabezpečení,
- výdej munice a ostatního materiálu jednotkám i jednotlivcům,
- naplnění kulometných pásů a zásobníků nábojů,
- odkonzervování a přípravu munice,
- přípravu zbraní, speciální bojové techniky a výzbroje k vedení boje a plnění odborných úkolů u druhů vojsk,
- kontrolu ochranných masek k zajištění jejich těsnosti,
- kontrolní prohlídky bojové a dopravní techniky,
- hlášení o dosažení pohotovosti (včetně počtů osob a techniky) nadřízenému stupni velení.

Při komplexním nácviku je navíc nutné sledovat činnost skupiny velení (SVŘM), rozvinutí mobilizačních pracovišť, nakládání materiálu (proviantu, PHM, munice, výstroje), opatření k vyrozumění vojáků z povolání, činnost pořádkové a regulační služby a dalších skupin, které jsou u útvaru vyčleňovány bojovým rozdělením.

Podle mého názoru je vhodné k získání informací o průběhu nácviku organizovat spojení (s využitím přenosných rádiových stanic, případně telefonů) řídicího zaměstnání s některými funkcionáři skupiny kontroly.

Po splnění všech činností, které obsahovala každá učební otázka, řídicí komplexního nácviku přijme hlášení od skupiny kontroly o kvalitě splněných úkolů u jednotek. Na základě toho rozhodne, zda učební otázky opakovat, nebo zahájit procvičování dalších otázek.

Vzhledem k získaným poznatkům z procvičování jednotlivých učebních otázek řídicí zaměstnání na závěr:

- zhodnotí klady v činnosti jednotek a celého útvaru,

— podrobně poukáže na nedostatky a jejich příčiny (pozornost věnuje těm nedostatkům, které nebyly odstraněny z předešlého komplexního nácviku a nařídí dokdy je odstranit formou dílčích nácviků),

— zhodnotí splnění cíle celého zaměstnání, a které jednotky a funkcionáři jsou v této oblasti nejlépe připraveni,

— stanoví úkoly k dalšímu zkvalitňování přípravy útvaru pro přechod do vyšších stupňů bojové pohotovosti.

Komplexní celoposádkové nácviky mají za cíl sladit činnost všech útvarů dislokovaných v posádce, a to především:

— výjezdy útvarů z kasáren, zaujetí shromaždišť a osy přesunu útvarů do prostorů soustředění,

— plnění úkolů pořádkové a regulační služby v posádce,

— odběr munice a ostatního materiálu z posádkových skladů,

— střídání posádkových stráží,

— plnění opatření k zabezpečení bojové činnosti v posádce atd.

Zkušenosti potvrzují, že komplexní celoposádkové nácviky je účelné organizovat obdobně jako komplexní nácviky s vhodně volenými učebními otázkami, včetně stanovení „Skupiny řízení komplexního celoposádkového nácviku“ a „Skupiny kontroly“.

Dobu nácviku určí velitel posádky na základě dohovoru s veliteli útvarů, a to tak, aby se nácviku mohly zúčastnit všechny útvary posádky. Minimálně 2 až 3 týdny před nácvikem velitel posádky zabezpečí přípravu velitelů útvarů a všech funkcionářů, kteří se budou podílet na jeho řízení, a vydá potřebná organizační nařízení.

Na závěr nácviku je nutné, aby vyhodnotil celé zaměstnání a vydal nařízení, ve kterém určí termín odstranění nedostatků nebo vyřešení problémů, jež se v činnosti útvarů při plnění posádkových opatření projeví.

V článku jsem uvedl některé zkušenosti z nácviků uvádění vojsk do bojové pohotovosti. Považuji za nutné zdůraznit, že je zapotřebí těmto otázkám věnovat potřebnou pozornost, zvláště však metodice řízení nácviků. Cíle a učební úkoly nesmíme zaměňovat za prověřování činnosti rozhodujících úkolů. Získané poznatky svědčí o tom, že nedostatky vznikají zvláště tam, kde je pomalá adaptace některých velitelů (náčelníků) na změněné podmínky a rostoucí požadavky, kde jsou problémy řešeny starými způsoby, formami i metodami a kde na splnění úkolů není vynakládáno odpovídající úsilí. Dobrých výsledků dosahují útvary, jejichž velitelé (náčelníci) věnují pozornost tomu, aby každý příslušník přesně znal obsahové, časové a prostorové plnění úkolů a byl schopen samostatné činnosti, kde dobré výsledky prověrek zabezpečení bojové pohotovosti nejsou náhodné, ale odrazem vycvičenosti a jejich připravenosti k plnění bojových úkolů ve stanovených časových lhůtách.

CIVILNÍ A MÍSTNÍ OBRANA

Současnou mezinárodně politickou situaci lze i nadále charakterizovat jako složitou a vážnou. USA pokračují ve výstavbě strategických sil a v přípravách války v kosmu. Dále posilují jaderný potenciál a věnují pozornost přípravě konvenční války v Evropě, zejména pokud jde o rozvoj nové bojové techniky s vysokou přesností a účinností a o průzkumné a palebné i spojovací systémy a systémy radioelektronického boje. Nemalou pozornost věnují také přípravám válčiště.

Socialistické státy v čele se Sovětským svazem podnikají vše pro odvrácení války a zachování míru. SSSR již několik let předkládá velmi konkrétní a odpovídající návrhy, které směřují ke zlepšení mezinárodní situace.

Jsme v období po významných jednáních v Ženevě mezi generálním tajemníkem ÚV KSSS soudruhem Gorbačovem a prezidentem USA Reaganem, po významném jednání vedoucích představitelů socialistických států a komunistických stran v Praze, které potvrdilo společnou linii v jednání s USA — nepřipustit dosažení převahy USA nad socialistickými státy a cíl zlepšit mezinárodní situaci.

V žádném případě však není na místě propadat předčasně iluzím. Situaci je nutné hodnotit reálně, zejména sledovat a vyhodnocovat praktické výsledky, které by ze strany USA měly mít odraz v oblasti zbrojení a řešení otázek konfrontace. Ve vojenské části Západ zvyšuje připravenost na vedení války, přípravu štábů a vojsk, počet i rozsah cvičení, s námětem překrytí rozvinování vojsk v Evropě i možného řešení nenadálého napadení.

Zasedání rady NATO hodnotilo další možnosti prohloubení koordinace při výzkumu, vývoji, výrobě a exportu nových konvenčních zbraňových systémů a bojové techniky. Vojenský výbor NATO posoudil plán operační přípravy válčiště, výstavby a modernizace konvenčních sil.

Pro nás zůstává obrana nejdůležitější povinností s jejím plným internacionálním významem. Je zapotřebí účinněji prosazovat leninský princip jednoty budování a obrany socialistické vlasti.

Všechny tyto závěry plně odpovídají požadavkům zdokonalování a zvyšování připravenosti Civilní obrany ČSSR, která jako součást obrany Československé socialistické republiky **zahrnuje opatření** k zabezpečení ochrany a obrany obyvatelstva před následky nepřátelského napadení, vytvoření podmínek pro plynulý chod hospodářského života při nepřátelském napadení a k odstraňování následků tohoto napadení.

Opatření Civilní obrany v míru i ve válce zahrnují zejména tyto hlavní **úkoly**:

- přípravu a seznamování obyvatelstva se způsoby ochrany proti soudobým prostředkům napadení s důrazem na ukrytí, vyrozumění a varování,
- zkvalitňování příprav a opatření ke zvýšení odolnosti národního hospodářství,
- zdokonalování záchranných a prvořadých likvidačních prací po nepřátelském napadení,
- činnost sil a prostředků CO ČSSR ve prospěch vojsk na teritoriu,
- efektivní využívání sil a prostředků CO ČSSR při řízení likvidace následků živelních pohrom a velkých provozních havárií,
- zkvalitňování velení, řízení a vzájemných vztahů orgánů CO ČSSR.

Úkoly Civilní obrany ČSSR vyplývají ze základních právních norem, které upravují řízení CO ČSSR, jako např. Ústavní zákon č. 100/1960 Sb. — Ústava ČSSR, Ústavní zákon č. 10/1969 Sb. o Radě obrany státu, Zákon č. 92/1949 Sb. — branný zákon, Zákon č. 73/1972 Sb. o branné výchově a Zákon č. 40/1961 Sb. o obraně ČSSR.

Velký vliv na obsahovou stránku řízení CO ČSSR mají usnesení PUV KSČ a Rady obrany státu. Jedním ze základních jsou usnesení z 8. května 1981 o „Komplexním zdokonalování Civilní obrany ČSSR“ a z 9. prosince 1982 „Směrnice o Civilní obraně ČSSR“, které vycházejí z principu vedoucí úlohy KSČ, jednoty budování a obrany socialismu, jednoty lidu a ozbrojených sil ČSSR i z potřeb centralismu a internacionálního charakteru obrany.

Směrnice obsahují hlavní úkoly pro organizaci, řízení a uskutečňování přípravy obyvatelstva k civilní obraně (POCO) ve všech orgánech a organizacích naší republiky.

Opatření CO prováděná na teritoriu ČSSR zahrnují v plném rozsahu řadu objektů ČSLA. Dosud byla řešena se zaměřením na organizaci protivzdušné obrany objektů. Tyto otázky odpovídaly Směrnicí Sm-všeob-16, která v roce 1983 pozbyla platnosti. Proto byl posouzen stav realizace opatření CO v objektech ČSLA, stanoveny potřebné směry dalších řešení i konkrétní úkoly a zpracovány „Směrnice pro organizování místní obrany v ČSLA“. Při jejich zpracování jsme využili zkušeností z CO SSSR, zejména v oblastech dokumentace, úkolů a odpovědnosti jednotlivých náčelníků, vztahů mezi vojenskými štáby CO a objekty ČSLA, systému přípravy kádrů a MTZ.

Pojem „**místní obrana**“ (MO) byl zaveden z toho důvodu, že opatření jsou vykonávána v armádních objektech jen v určených místech. Tento pojem je v plném souladu i s ustanovením „Řádu posádkové a strážní služby ozbrojených sil ČSSR (Zákl-Ř-2, čl. 18 a 19). V těchto člancích je uvedeno, že: „Velitel posádky zodpovídá za ... provedení opatření místní obrany.“ Cílem „Směrnic pro organizování místní obrany v ČSLA“ je sjednotit organizaci, řízení a

uskutečňování opatření místní obrany k ochraně živé síly a materiálních hodnot v určených objektech ČSLA proti účinkům soudobých prostředků nepřátelského napadení; vytvořit organizační strukturu místní obrany (štáb, jednotky, služby) a připravit je k záchranným a prvořadým likvidačním pracím na těchto objektech. MO zabezpečujeme na určených objektech ČSLA, které mají převážně teritoriální charakter.

Odborným orgánem pro organizování, řízení a kontrolu opatření MO v ČSLA je štáb CO ČSSR. Pokyny a jím vydávané směrnice v oblastech MO jsou závazné pro funkcionáře, kteří odpovídají za jejich realizaci.

V další části článku se zmíním o některých tzv. problematických, obsahových a organizačních otázkách a vztahu CO k místní obraně.

Místní obrana v podmínkách ČSLA je systém opatření uskutečňovaných v míru a za branné pohotovosti státu s cílem zabezpečit ochranu živé síly a materiálních hodnot v objektech ČSLA proti účinkům soudobých nepřátelských prostředků napadení a přípravu k prvořadým záchranným a likvidačním pracím po nepřátelském napadení.

Opatření MO v objektech ČSLA jsou nedílnou součástí přípravy ČSLA k aktivní obraně státního území ČSSR.

Pod pojmem objekty ČSLA, ve kterých jsou organizována a zabezpečována opatření MO, rozumíme vojenské stavby, základny, výcviková, učební a jiná zařízení (zdravotnická, léčebná, rekreační, ubytovací apod.), výrobní a opravárenské závody, výzkumné ústavy, stavební organizace, vojenské lesy a statky i další instituce teritoriálního charakteru.

Důležitou otázkou je úzká součinnost s územními vojenskými štáby CO, a to zejména z toho důvodu, že orgány MO nejsou podřízeny územním orgánům CO. Součinnost orgánů MO s územními vojenskými štáby CO je nutné zaměřit zejména na:

- zpracování plánu MO,
- organizaci varování, vyrozumívání a vyhlášení signálů,
- přípravu velitelů, štábů, orgánů, jednotek a služeb MO,
- využívání učebních a výcvikových zařízení i učebních a výcvikových pomůcek,
- organizování vzájemné pomoci při odstraňování následků nepřátelského napadení, živelních pohrom a velkých provozních havárií.

K **úkolům**, které plní MO, patří:

- ochrana živé síly a materiálních hodnot proti účinkům soudobých nepřátelských prostředků napadení,
- včasné varování a vyrozumívání o nebezpečí napadení,
- zvyšování odolnosti objektů,
- ochrana důležitých životních potřeb (voda, potraviny),
- příprava a budování odolných úkrytů pro ochranu osob,
- budování protiradiačních úkrytů,
- maskovací a zatemňovací opatření,
- vyhlášení signálů CO,
- příprava evakuace osazenstva a techniky,
- materiální a technické zabezpečení jednotek MO,
- záchranné a prvořadé likvidační práce po nepřátelském napadení,
- poskytování pomoci vojskům na teritoriu a postiženému obyvatelstvu,
- organizace výcviku a školení.

V oblasti řízení místní obrany v ČSLA jsou pevně stanoveny odpovědnost, způsob odborného a metodického řízení i práva kontroly plnění úkolů.

Princip řízení a odpovědnosti za MO je v souladu s principem celkové odpovědnosti za CO ČSSR. Ve „Směrnici o CO ČSSR“ je stanoveno, že za civilní obranu objektu (podniků, závodů, družstev, úřadů apod.) odpovídá ředitel, vedoucí nebo předseda, který je zároveň náčelníkem Civilní obrany. Stejně tak i v systému MO: „Náčelníkem MO je velitel (náčelník) útvaru, útstavu nebo zařízení dislokovaného v daném místě. Je odpovědný za připravenost a pohotovost objektových jednotek MO, činnost štábu a včasnost a pohotovost objektových jednotek MO, činnost štábu a včasné plánování a uskutečňování opatření MO v míru i za války.“

V systému řízení MO důležitou roli zaujímají zástupci ministra národní obrany, náčelníci správ FMNO, velitelé vojenských okruhů a jejich zástupci pro Civilní obranu.

K realizaci opatření MO v míru a za branné pohotovosti státu jsou na jednotlivých stupních zpracovávány „Plány MO“ (vojenských okruhů, posádek a objektů), které **obsahují**:

- ukrytí osazenstva,
- protiradiační, protichemické a zdravotnické zabezpečení občanských pracovníků vojenské správy,
- ochranu hospodářských zvířat, potravin a vody,
- opatření k z odolnění objektu,
- využití objektových jednotek MO k záchranným a prvořadým likvidačním pracím v součinnosti s územními štáby CO,
- průzkum objektu,
- opatření k ochraně objektu umístěného pod vodními díly.

Jedním z nejdůležitějších úkolů CO ČSSR v přípravě státu na obranu je vytvoření podmínek pro **spolehlivou činnost národního hospodářství za branné pohotovosti státu**. Zvyšování odolnosti objektů a odvětví národního hospodářství se v plném rozsahu týká i oblastí ČSLA, zejména výrobních a opravárenských závodů, které musí pokračovat v činnosti, tj. vyrábět nebo opravovat za každé situace, v míru, v době ohrožení, i po úderech a odstranění jejich následků. Základním cílem tohoto úkolu je ochrana národního hospodářství a zvýšení jeho odolnosti proti působení ničivých účinků zbraní hromadného ničení.

Zvyšování odolnosti národního hospodářství v ČSSR, objektů a jednotlivých jeho odvětví uskutečňujeme realizací krátkodobých a dlouhodobých organizačních a technických opatření. Tato opatření jsou prováděna na celém území státu ve všech resortech, avšak diferencovaně podle úlohy a místa objektu. Je nutné, aby jejich rozsah odpovídal ekonomickým možnostem. V první řadě jsou řešena organizační opatření, která nevyžadují investiční náklady. Technická opatření, která vyžadují náklady a investice, se realizují v rámci inovace výrobní činnosti, generálních oprav, rekonstrukcí a při nové výstavbě.

Za odolnost objektů národního hospodářství proti účinkům nepřátelského napadení plně odpovídají vedoucí pracovníci (ředitelé) objektů, závodů, podniků, resortů. Základem zvyšování odolnosti je zabezpečení přežití lidí při současném plnění výrobních úkolů. K oblastem **zvyšování odolnosti** národního hospodářství ČSSR patří:

- ochrana obyvatelstva objektů, jeho životních podmínek a výrobních činností,

- rozmístění a racionální využití základních a výrobních fondů,
- příprava činnosti objektů v době branné pohotovosti státu,
- příprava prvořadých záchranných i likvidačních a obnovovacích prací,
- příprava systému řízení.

Výchozí podmínkou ke zvyšování ochrany národního hospodářství je zhodnocení zranitelnosti objektů i jejich dílčích součástí. Druhým obdobím je hodnocení produkční odolnosti a stanovení závazné metodiky provozu, výroby, její omezení nebo zastavení.

Tento velmi naléhavý úkol však mají i příslušní funkcionáři ČSLA, kteří odpovídají za výrobní a opravárenskou činnost v armádě.

Důležitou úlohu při realizaci opatření MO má materiální a technické zabezpečení, které v podstatě odpovídá platným předpisům ČSLA. Některé doplňující otázky řeší předpisy a nařízení štábu CO ČSSR, jako např.:

- výstavba ochranných staveb MO pro ukrytí je zajišťována investiční formou a musí odpovídat Normativům stavebně technických opatření CO na území ČSSR, které schválila Rada obrany státu,

- výstavba protiradiačních úkrytů a úpravy podzemních (sklepních) prostorů jsou vykonávány při běžných a zejména generálních opravách s využitím přidělených prostředků,

- materiál a speciální technika určená k zabezpečení MO má svou zvláštní vložku v tabulkách počtů,

- spotřební materiál příslušných materiálových tříd je zajišťován jednotlivými materiálovými hospodáři.

MO objektů ČSLA je úkol závažný, složitý a neodkladný. Realizace „Směrnice pro organizování místní obrany v ČSLA“ bude závislá na stanovení metodiky prosazení. Nejdříve je nutné stanovit seznam útvarů, útavů, škol, zařízení, výrobně hospodářských organizací, které budou MO organizovat. Bude účelné zabezpečit školení velitelů objektů k pochopení „Směrnice“, vysvětlení všech obsahových otázek a úkolů, dále připravit a provést ukázkové zaměstnání s cílem komplexně se seznámit s praktickou přípravou její realizace. Obsahem závěrečného období by mělo být zpracování Plánů MO objektů, praktický výcvik a příprava štábů, jednotek a služeb MO ČSLA.

Realizace úkolů MO v objektech ČSLA bude mít významný vliv na zvýšení připravenosti určených zařízení ve vztahu ke komplexnímu řešení obrany ČSSR a výsledek tohoto úkolu bude přímo úměrný aktivitě i odpovědnosti příslušných velitelů a odpovědných náčelníků.

ODRÁŽENÍ AGRESE STŘETNÝM SRAŽENÍM

Mohutný rozvoj bojových prostředků, které mohou být použity v soudobém ozbrojeném zápase, vliv vědeckého a technického pokroku a vývoj vojenského umění již od samého počátku války rozhodným způsobem ovlivňují organizaci přípravy a vedení prvních operací a charakter činnosti vojsk. Nové podmínky operace (boje) jsou také příčinou, proč problém bojové činnosti a v jejím rámci manévru v operacích na počátku války nabyl na aktuálnosti.

Z hlubšího studia tohoto problému i praktických poznatků posledních operačních cvičení je patrné, že význam počátečního období vzrůstá rovněž změnou charakteru války. Ozbrojené síly budou nuceny řešit na jejím počátku nejasnou, rychle se měnící a nesmírně obtížnou situaci a rozsáhlé úkoly, které budou mít značné požadavky nejen na vojska, ale zejména na jejich řízení. Vědecký pokrok ve vojenství proto vyžaduje hlubokou analýzu nových jevů počátku války. Je nesporné, že tyto nové tendence ovlivňují způsoby manévru v operacích na počátku války, především při odrážení agrese střetným sražením.

V souvislosti s tím považuji za nutné zmínit se o nových průzkumných a palebných systémech s rychlou, vysoce přesnou činností konvenčních a jaderných zbraní, o výkonné moderní bojové technice a dalších spolehlivých prostředcích ničení, kte-

rými jsou vyzbrojovány armády nepřítelů a jež znamenají novou kvalitu. Jednak zvyšují manévrovou schopnost vojsk, zabezpečují přesun a mohutnou palbu se zvětšením její dálky a tím současně umocňují jejich údernou sílu. V souhrnu sledujeme zvýšení celkového bojového potenciálu vojsk nepřítelů. Vyrůstající bojové možnosti zásadně ovlivňují nové způsoby zahájení agrese a vedení vzdušných i pozemních operací. Mají vliv na tvorbu nových koncepcí vedení ozbrojeného zápasu (promítají se např. v koncepci „přední obrany a úderů do hloubky“ nebo „Air Land Battle“ — kombinovaného vzdušně pozemního boje).

Vyzbrojování armád NATO nejmodernější bojovou technikou a novými prostředky ničení všeho druhu a jejich intenzivní příprava k zahájení a vedení války si vynucuje neustálé zdokonalování trvalé bojové a mobilizační pohotovosti a všestrannou připravenost vojsk k plnění bojových úkolů ve složitých podmínkách zahájení a vedení operace na počátku války. Vyžaduje důsledně prosazovat stále aktuálnější požadavky zavádění vědeckotechnického pokroku do všech oblastí vojenství. Urychlené uplatnění výsledků vědy a techniky je totiž pro vojenskou teorii a praxi zákonitou a neodvratitelnou nutností. Na jejím zvládnutí budou do značné míry záviset úspěchy v příští válce.

Značně rozsáhlé kvalitativní a kvantitativní změny v bojových prostředcích mají zároveň za následek velké změny ve způsobech vedení ozbrojeného zápasu. V důsledku toho se mění také podstata, význam a podmínky uplatnění manévru v průběhu armádní útočné operace od samého počátku války. S přihlédnutím k možnostem dalšího vývoje vojenství budou mít zákonitě stupňující tendenci. V důsledku uvedených změn získává na důležitosti výzkum objektivních zákonitostí operací k odrazení nepřátelského útoku na počátku války. Zejména jde o význam a uplatňování manévru v průběhu jejich vedení.

Nové tendence vyžadují (komplexně a zejména v předstihu teorie před praxí) hledat nové způsoby a možnosti organizace přípravy a vedení manévru v operacích na počátku války. Ozbrojený zápas je zde velice nesourodý celek. Skládá se z několika vzájemně propojených operací, které svým pojetím tvoří souhrn bojové činnosti jednoho nebo několika svazků armády ve vymezeném prostoru a čase. Jejich činnost je sjednocena od samého počátku vedení operace jednotným zámyslem a plánem k dosažení stanoveného cíle.

Problematickou zahájení války je nutně hlouběji se zabývat také proto, že její počáteční období může rozhodujícím způsobem ovlivnit další průběh války. Zkoumat manévry vojska a jeho uplatňování ve sražení na počátku války je tedy nutnou, logickou a zdůvodněnou podmínkou dalšího vývoje vojenského umění. Příčinou detailního přístupu právě k tomuto problému je také úkol zdůvodnit možnost vedení armádní útočné operace v podmínkách nevelké převahy sil a prostředků nad nepřítelem nebo i při jejich vzájemné vyrovnanosti. Takto vědecky zformulovaný požadavek byl stanoven v Rozkaze ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikovém roce 1984—85. Jeho správnost dosvědčují výsledky řady úspěšných sražení ve Velké vlastenecké válce. Také dnešní praktická činnost vojsk při cvičeních (zpracovávání na podkladě současných možností bojujících stran) to přesvědčivě dokazuje. Je tedy zřejmé, že počátek příští války bude v mnohých parametrech vyrovnaným střetnutím bojujících stran. V jeho rámci by zejména odrazení agrese nepřítele mělo charakter střetného sražení, vedeného v podmínkách vyrovnaného poměru sil.

Z teoretických poznatků a praktických zaměstnání operační (taktické) přípravy a plnění výcviku známe, že střetná sražení jsou složitou a obtížnou útočnou činností, kterou protistojící strany chtějí splnit sta-

novené úkoly. Zpravidla mají k jejich dosažení na začátku stejné možnosti, síly a prostředky. Vítězí však ten, kdo je aktivnější, rozhodnější se dokáže zmocnit iniciativy a pevně ji udržet. Jeho cílem je rozdrtit útočícího nepřítele v krátkém čase, převzít iniciativu ve střetném sražení vyžaduje předstihnout nepřítele ve vedení jaderných úderů a včas i rychle rozvinout vojska.

Důležitým principem střetného sražení, který má uplatnění zejména na počátku války, je pružné, včasné a rázné reagování na neustále se měnící situaci. Velký význam je přikládán zahájení bojové činnosti předemurými prvky, zejména předemurými odřady, předvojů a vzdušnými výsádky, které zabezpečují obsazení výhodných terénních čar (prostorů) a rychlé rozvinutí hlavních sil. Jejich organizovaný manévry na určené směry je rozhodující k získání a udržení iniciativy a porážce útočícího nepřítele vstřícnou útočnou činností na směrech, které jsme mu vnutili.

Střetné sražení v průběhu vedení soudobé **útočné operace** má široké uplatnění. Může k němu dojít např. při ničení druhých sledů a záloh nepřítele, vyvážení vojsk k přehrazení mezer nebo k zaujetí výhodných prostorů (čar), při manévrové činnosti v hloubce. V **obraně**, při protiděrech a ničení výsádek nepřítele operační umění předpokládá, že ke střetnému sražení může dojít zejména **na počátku války, při vedení útoku v podmínkách vzájemné vyrovnaného poměru sil a prostředků**.

Odrazení agrese nepřítele střetným sražením zahrnuje nezastupitelnou úlohu manévru. Na mnoha operačních cvičeních, v jejichž rámci byla problematika počátku války v praxi zkoumána, a další fakta dokazují, že k odrazení vzdušných a pozemních úderů nepřítele střetným sražením mohou být využívány různé formy manévru. Jeho uplatnění bude přitom vždy vycházet z konkrétně vzniklé situace po napadení nepřítelem.

Je zřejmé, že složité podmínky při odrazení agrese nebudou vždy výhodné pro útočnou činnost, kterou by vojska obou stran plnila úkoly. Myslím, že pouze útočného cíle střetným sražením nebude možné v pravděpodobně v plném rozsahu na počátku války dosáhnout, protože především svazky prvního operačního sledu postupně po vyvedení z míst stálé dislokace (výchozího prostoru, prostorů vyvedení nebo cvičení) a ve stanovených pásmech činnosti v součinnosti s vojsky vyčleněnými k překrytí státní hranice zahájí odrazení agrese v různou dobu. Na taktickém stupni v některém prostoru za příznivých okolností

převládá útočný charakter boje. Jinde se budou vojska bránit, na dalším směru při nevýhodném poměru sil a prostředků mohou pod tlakem nepřítele také odcházet. V operačním měřítku může vzniknout i taková situace, kdy jeden svaz (svazek) bude vést převážně obrannou činnost. Další síly na určených směrech budou přecházet současně do útoku. Pravděpodobnou variantou je uskutečnění obou základních druhů operace (boje) současně.

Odrážení agrese nepřítele střetným sražením bude mít ve vztahu k manévru pohybem a palbou v prostoru i čase některé specifické rysy a zvláštnosti. Zejména proto, že vojska po napadení budou do sražení zasazována většinou z chodu, a to zpravidla ze stálých posádek. Přitom mohou zaujímat, nebo také nebudou obsazovat, prostory na „čáře předsunutí“. (To je čára, na které příslušní velitelé časově a prostorově sladí činnost vojska a organizují potřebná opatření s cílem společného úderu na uskupení nepřítele. Požadavek obdobného charakteru formuluje Oper-1-1 v článku 123.) Poprvé jsme tuto pomyslnou čáru nazvali „čarou předsunutí“ při řešení otázek počátku války v průběhu cvičení Sojuz-83. Před nedávnem to byl ještě neznámý pojem v názvosloví operačního umění a taktiky, který se nám však v práci štábu plně osvědčil a vžil. Používáme jej většínou při cvičeních, v jejichž průběhu řešíme operace na počátku války.

Zkušenosti ze cvičení potvrzují, že také nedostatek času v tomto období vedení operace může znásadit organizaci bojové činnosti. V důsledku toho manévry vojsky nebude vždy v souladu s předpokládanými úkoly. Z charakteristiky střetného sražení vyplývá, že formy manévru budou podřízeny častým a protichůdným změnám situace. Jeho uplatnění může dále nepříznivě ovlivnit horský a zalesněný terén. Střetné sražení bude probíhat velmi rychle, často se bude měnit poměr sil, dočasně nemusí být vytvořeny druhé sledy a zálohy. Ve složitých podmínkách tak zřejmě získá rozhodující iniciativu ta strana, která bude rychlejší a rozhodněji dokáže (a včas) využít všestrannou přípravu velitelů, štábů a vojsk.

Odrážení agrese střetným sražením **zahajují** bojeschopné svazky a útvary prvního operačního sledu. Aktivní bojovou činností předsunutých oddádků, ihned po jaderných úderech z chodu útočí na předsunuté prvky nepřítele. Rozhodně pronikají mezi proudy nepřátelských vojsk a nutí je, v součinnosti s taktickými vzdušnými výsadbami, rozvinout se v nevýhodných prostorech. Při střetnutí s nepřítelem, který je v převaze, zaujmají důležité prostory (čá-

ry). Úpornou obranou, v součinnosti se vzdušnými výsadbami, odrážejí útok, zabezpečují rozvinutí hlavních sil a manévry vojsky k úderům do boku a týlu uskupení nepřítele. Hlavní síly vševojskových svazků prvního sledu využívají výsledků jaderných úderů, úspěchu bojové činnosti předsunutých oddádků, taktických vzdušných výsadek a mezer v sestavě nepřátelských vojsk. Z chodu útočí čelně, nebo do boků protistojícího uskupení. Roztínají je a rychle rozvíjejí útok do hloubky s cílem v nejkratším čase dokončit jejich zničení po částech. Podle konkrétně vzniklé situace mohou svazky a útvary zahájit útok v bojových nebo i předbojových sestavách.

Jen přípravou, která se vyrovná reálným podmínkám vedení skutečné bojové činnosti, lze plnohodnotně prozkoumat uplatnění manévru vojsky na počátku války. Takovou přípravu splňují různá cvičení, která potvrdila, že např. úder v pohraničním střetném sražení budou mnohdy vedeny čelně (svědčí o tom např. zahájení bojových akcí při cvičení Sojuz-83). **Čelní roztínavý úder** na jednom nebo několika směrech je možné vést tehdy, když proniknutí hlavních sil do boků nepřátelského uskupení bude spojeno se ztrátou času, nebo ztíženo terénními podmínkami. Zkušenosti dokazují, že čelní úder nesmí vést ke zdoluhavým bojům, vytvoření souvislé fronty, což by mělo za následek snížení účinného tempa nebo úplnou ztrátu iniciativy.

Dynamika čelního roztínavého úderu vytváří ve střetném sražení výhodné podmínky k rozdělení úderných a jiných uskupení nepřítele, která jsou vytlačována na boky a mohou ustávat v týlu vlastních vojsk. Myslím, že k jejich ničení je výhodné vyčleňovat zvlášť určené svazky, nebo je ničit druhými sledy a zálohami. Velká uskupení nepřítele, jež jsou obkličena, ničíme jadernými údery, palbou a manévrem vojsky v součinnosti se sousedy. Tyto praktické zkušenosti získané z operačních a vševojskových cvičení svědčí o tom, že k dosažení rychlé činnosti vojsk a narůstání úsilí do hloubky, po úspěšném střetném sražení na počátku války, nemůžeme podcenit úlohu manévru k ničení nepřítele na bocích a v týlu vlastních vojsk, a to především proto, že tam jsou soustředěny jeho značné síly a prostředky včetně jaderných zbraní. I přesto, že snahou rychlého rozvíjení útočné operace do hloubky je dosáhnout vysokého tempa útoku, které je určeno prostorovým a časovým rámcem úkolu.

Z předpokládaných způsobů vedení střetného sražení na počátku války je zřejmé, že jednoduchou formou uskutečněný ma-

névr bude nejdůležitější podmínkou jeho úspěšného vedení. Manévr v této části činnosti především uplatníme k přenášení úderů jaderných zbraní, komplexu jaderného a palebného ničení do nových prostorů (objektů), k přeskupení vojsk z méně důležitých směrů do nových míst, k vytvoření potřebných hustot jednotkových zbraní na km fronty, k jejich výhodnějšímu rozmístění a tím i plnému využití ke zničení nepřítele. Z rozsahu a důležitosti uvedených úkolů vyplývá, že včasný a rychlý manévr pohybem, úderem a palbou, při zajištění bezpečnosti vlastních vojsk, vytvoří základ rozhodujících úspěchů v operaci a boji na počátku války.

Uvedl jsem, že odrážení agrese střetným sražením se z větší části vyznačuje složitou situací, kdy zpravidla nezůstane mnoho času na prostorově náročný manévr. Přesto získané poznatky z různých cvičení potvrzují jeho nezastupitelnou úlohu. Kromě čelního roztínavého úderu jsou praxí operačních a operačně taktických i vševojskových cvičení ověřeny další formy manévru, které jsou s úspěchem při odrážení agrese nepřítele střetným sražením uplatňovány. K nim především patří základní manévr používaný při střetném sražení. Vyžaduje s maximálním využitím terénu **zastavit** (části sil v obraně na poutacím směru) **úderné uskupení nepřítele a hlavními silami vést úder do jeho boku (boků) a týlu**. Zvláštností tohoto i dalších způsobů manévru v počátečním období války je to, že sily budou do sražení zasazovány postupně.

Další formou manévru na počátku války je **útok vojsk na sbíhavých směrech**. Lze jej, v závislosti na specifických podmínkách počátku války, uplatnit v různých variantách. Především ve spojení vstřícných úderů (části sil) na čelní uskupení nepřítele v součinnosti s úderem hlavních sil do jednoho boku a týlu, a to ještě dříve, než stačí nepřítel své hlavní síly a prostředky rozvinout. V jiném případě je možné uplatnit spojení vstřícných úderů (části sil) na čelní uskupení nepřítele a úderu hlavních sil do jeho boků. Tyto varianty lze uskutečnit, je-li dostatek času a na směru, kde je k tomu vhodný terén. Jde o formy manévru obchvatem a obejítím nepřítele. Ve střetném sražení na počátku války tyto dva základní druhy manévru, které doposud známe z uplatnění v taktickém měřítku, nabývají na novém významu. Je to dáno především novou výzbrojí a soudobou bojovou technikou a také způsoby vedení střetného sražení v podmínkách vyrovnaného poměru sil a prostředků na vybraných směrech, do velké hloubky a úderem do boků a týlu ve vysokém tempu.

Tohoto vysokého tempa útoku s využitím širokého obchvatného manévru (v operačním rozsahu) na sbíhavých směrech můžeme ve střetném sražení na počátku války **dosáhnout**:

- dovedným manévrem silami a prostředky, zejména k úderům do boků a týlu nepřátelského uskupení v součinnosti se vzdušnými výsádky,

- využitím mezer v sestavě nepřítele,
- rychlým útokem ve dne i v noci (s dovedným využitím několika současných forem manévru),

- vyhnutím se zdoluhavému zavázání do boje svazků prvního sledu, kde nepřítel vede úpornou obranu,

- překvapivým využitím nečekaných forem manévru, zvláště manévru vzduchem,

- včasným zasazením druhých sledů (záloh),

- nepřetržitým narůstáním úsilí do hloubky sestavy nepřítele.

Při odrážení agrese nepřítele střetným sražením budou plnit úkoly aktivním manévrem vojsky obě strany. V důsledku toho vznikne nutně předpoklad vytvoření značných mezer v sestavě nepřítele. Častokrát nebudou chráněny boky a týly. To vytvoří výhodné podmínky pro manévr k širokému obejítí a k obchvatu operačního významu nejen vnějších, ale i vnitřních křídel. Zkušenosti ze cvičení potvrzují, že je výhodné zároveň vysazovat do týlu a do boků nepřítele vzdušné výsadky, které v souladu s úkolem mohou vést boj s průzkumnými a palebnými systémy, prostředky jaderného napadení, ničit velitelská stanoviště, nebo zaujmout výhodnou čáru a zadržet přísun nepřátelských záloh. Manévr vzduchem je jeho velmi účinnou formou ve střetném sražení na počátku války. V případě, že nepřítel odchází, výsadek rychlým manévrem přehrazuje cesty jeho odchodu, brání nepříteli v ústupu a tím zabezpečuje jeho zničení vojsky, která ho pronásledují čelně.

Jinou formou operačního manévru při odrážení agrese střetným sražením je **vedení útoku s cílem oddělit hlavní uskupení nepřítele** nebo jeho část sil a prostředků a **izolovat je od dalších svazků a útvarů na válečném (bojišti)**. Takový způsob bude zpravidla vyžadovat přehradit nepříteli ústupové cesty, přitlačit ho k překážkám operačního významu (charakteru) a zničit jadernými úderem a úderem pozemních vojsk. Zvláště široce přitom vojska využijí rychlého manévru vzduchem. Zejména operačně taktické výsadky vysazené na bocích uskupení nepřítele ho pomohou účinně rozdělit a zničit po částech.

Základní způsoby vedení operace (formy manévru) na počátku války nejsou jednou

provždy stanoveny a také nejsou univerzální šablonou. Možnosti výběru a uplatňování jsou podřízeny podmínkám vedení operace. Zejména záleží na použití jaderných zbraní. Odpovídají také uskupení a charakteru činnosti nepřítele. V celkovém hodnocení podmínek dále zvažujeme vliv terénu, poměr sil, uskupení sil a prostředků ve druhém sledu nebo záloze. V neposlední řadě rozhoduje stanovená doba na splnění úkolu. Zásady operačního umění připouštějí kombinaci forem manévru v nejrozumnějších variantách. Proto velitelé při cvičeních, v jejichž rámci je řešena problematika počátku války, často přijímají rozhodnutí, ve kterém jsou spojeny dva i více způsobů (forem) manévru. Mnohdy jeden z nich (podle reálné situace) v průběhu cvičení přerůstá v jiný.

Způsob manévru v konkrétní podobě může mít podle obsahu také formu **jaderného**

a palebného ničení. Spočívá ve vedení jaderných úderů s mohutnou palbou konvenčních zbraní. Uskutečňují je různé síly a prostředky jak pozemních vojsk, tak vzdušných sil. To platí v odlišných obměnách pro operaci na počátku války s použitím jaderných a pouze konvenčních zbraní.

Zničení hlavních sil prvního sledu nepřítele však ještě nerozhoduje vždy o výsledku střetného sražení vedeného na počátku války. Dokud bude mít nepřítel průzkumné a palebné systémy, jaderné zbraně a zálohy v hloubce vlastního území, bude mít možnost pokračovat v aktivní činnosti. Proto je nezbytné současně s dokončením zničení velkých uskupení nepřítele v prvním operačním sledu vést nepřetržitý boj s těmito systémy a jadernými zbraněmi, zálohami a dalšími objekty ničení prvního pořadí.

V článku jsem se zaměřil na význam a uplatňování manévru v průběhu vedení operací na počátku války i na odrážení agrese střetným sražením, neboť podmínky vedení soudobé operace změnily úlohu manévru při odrážení agrese střetným sražením. Manévr v současné době je možné uskutečňovat nejen proto, aby vojska dosáhla výhodnějšího postavení vůči nepříteli (který je po napadení jako agresor v úloze útočníka ve výhodě), ale také aby mohla řešit další důležité úkoly.

Aktuální otázky odrážení agrese střetným sražením mají široký charakter a nelze je jedním článkem vyčerpat. Chtěl jsem pouze přispět k prohloubení některých znalostí z praktických poznatků, které jsme získali v přípravě velitelů, štábů a vojsk.

PŘEKONÁNÍ PROTITANKOVÉ OBRANY NEPŘÍTELE

Aktuální otázkou v rozvoji soudobého operačního umění a taktiky je problematika organizace boje s tanky, obrněnými transportéry a bojovými vozidly pěchoty.

V poválečném období došlo k mohutnému rozmachu v použití tanků a současně i ke kvalitativně novému období v rozvoji protitankových zbraní. V lokálních válkách docházelo k narůstání počtů zasazených tanků. V Koreji v roce 1950 jich bylo na obou bojujících stranách asi 1500. Arabsko-izraelské války v roce 1973 se zúčastnilo přes 6000 tanků. Současně podstatně vzrostly bojové možnosti a účinnost protitankových zbraní, které v této válce vyřadily za 19 dní bojů na obou stranách kolem 50 % tanků. Přitom byly široce použity protitankové řízené střely, bitevní vrtulníky a letectvo, moderní miny apod. Ozbrojené sražení stran bylo v této válce charakterizováno jako střetnutí tanků s prostředky protitankové obrany a letadel s protiletadlovými raketovými komplety.

Nás však zajímá především **problém boje tanků s protitankovými zbraněmi**, který nabyl operačního významu. Tam, kde tanky působily bez pěchoty a kde v jejich bojových sestavách chyběly protitankové a protivzdušné prostředky, docházelo k velkým ztrátám. Na významu neztratila ani v soudobém boji nezbytná úzká součinnost tanků a ostatních bojových prostředků.

Hustota protitankových prostředků a tanků byla v izraelské obraně Sinajského poloostrova 50 jednotek na jeden kilometr fronty, což si vyžádalo organizovat účinné ničení obrany v celé hloubce. Při útoku byla vytvářena kombinovaná bojová sestava vojsk, složená z tanků, obrněných transportérů a bojových vozidel pěchoty, PTRS, samohybných děl, bitevních vrtulníků a prostředků PVO. K posílení protitankové obrany arabská strana vytvářela smíšené protitankové zálohy, složené z útvarů a jednotek protitankového dělostřelectva a jednotek PTRS.

Síla protitankové obrany spočívala především v její vysoké nasycenosti protitankovými prostředky, především PTRS a vrtulníky, vyzbrojenými rovněž PTRS. Potvrdilo se, že tankové vojsko zůstává hlavní údernou silou pozemního vojska a že musí být zasazováno hromadně v těsné součinnosti s motorizovanou pěchotou, dělostřelectvem, protitankovými a protiletadlovými zbraněmi a letectvem. Základním předpokladem úspěšné činnosti tanků je spolehlivé umlčení a zničení protitankových prostředků nepřítele, jejichž množství a účinnost podstatně vzrostly, zejména v důsledku hromadného nasazení PTRS a vrtulníků.

Poznatky z ozbrojené agrese Izraele v Libanonu (v roce 1982) svědčí o tom, že v boji proti tankům byly použity některé nové moderní prostředky, které prorážely

pancíř i při krajně nepříznivých úhlech nárazu. Izraelská armáda v těchto bojích poprvé vyzkoušela americkou kontejnerovou protitankovou dělostřeleckou municí SADARM, která ničí tanky shora. Jejich jednotky při útoku ničily jednotlivé odpory nejprve kontejnerovou municí, kterou vyfázovaly především protitankové zbraně a těžkou bojovou techniku a teprve potom zahajovaly vlastní útok, který byl veden tanky v těsné součinnosti s pěchotou. Zkušenosti potvrzují, že lze úspěšně bojovat proti tankům nepříteli s využitím vlastních tanků. Tak např. podle západních pramenů používala zdárně syrská vojska v boji proti tankům nepříteli své tanky, kterým se dařilo s nimi velmi účinně bojovat (každý syrský tank typu T-72 a T-62 zničil 4 i více tanků typu M 60 Al a Merkava Mk 1). Získané údaje dokazují, že na syrské straně bylo zničeno asi 75 % tanků izraelským letectvem, kolem 15 % palbou dělostřeleckou a zbývajících 10 % bylo zničeno palbou tanků a protitankových řízených střel.

Obecně lze hodnotit, že poslední lokální války ovlivnily úlohu tanků i protitankových zbraní v soudobém boji. Při organizaci obrany byly hromadně zasazovány PTRS, které výrazným způsobem ovlivnily odolnost vojsk v obraně.

Na základě poznatků z lokálních válek začalo velení NATO věnovat mimořádnou pozornost dalšímu zdokonalování protitankové obrany, která je chápána jako integrovaný systém zahrnující široký komplex protitankových zbraní, schopných působit proti obrněným objektům nepříteli již na dalekých přístupech, doplněný o prostředky zjišťování a sledování. Jeho úkolem je zajistit účinné ničení tankových uskupení, odstranit nebo alespoň maximálně oslabit tzv. „tankovou hrozbu“ ze strany států Varšavské smlouvy a vytvořit podmínky k vedení úspěšné útočné činnosti.

V této souvislosti vzniká řada úvah a článků, které se podrobně zabývají problematikou boje armád států NATO s tanky a obrněnými cíli Varšavské smlouvy. V Severoatlantickém paktu došlo v posledních letech k zásadním změnám ve vybavení armád protitankovými prostředky a k přehodnocení forem a metod boje s tanky protivníka.

Vzhledem k prudkému technickému rozvoji protitankových prostředků je neustále zvyšován jejich dosah a účinnost. To vede k tomu, že pozemní vojsko může působit proti tankům již na značnou vzdálenost, kdy ještě nejsou v přímém bojovém zasazení (bezprostředním dotyku s nepřitelem) a kdy je bude možné zničit v hloubce se-

stavy v prostorech soustředění, na osách přesunu, ve východích prostorech a nakonec při přechodu ke zteči i v boji v hloubce obrany protistojící strany. Zvýšila se možnost soustředění palebné síly protitankových prostředků a jejich mobilnost, která umožňuje uskutečnit manévry podél fronty i do hloubky vlastní sestavy. Z uvedeného vyplývá, že výrazný rozvoj různých systémů protitankových zbraní a bojové techniky usnadňuje organizovat kvalitnější protitankovou obranu než v dřívějším období.

Při studiu rozvoje protitankové obrany kapitalistických armád můžeme určit hlavní tendence jejího dalšího zdokonalování. Především jde o neustálé se zvyšující doštel a přesnost střelby i účinnost protitankových zbraní, zrychlení doby letu střely a granátu, rozšíření možnosti bojového použití protitankových řízených střel (na bojových vozidlech a vrtulnících, snižuje se hmotnost i rozměry protitankových zbraní používaných jednotlivci), vývoj nových typů protitankových zbraní a prostředků, k nimž je nutné zahrnout i neutrovnou pumu a další vyvíjené bojové prostředky.

Nesmíme přehlížet ani tu skutečnost, že v řadě armád Severoatlantického paktu byly protitankové zbraně organicky začleněny ve velkém počtu nejen do bojových jednotek a útvarů, ale také k jednotkám zabezpečení a obsluhy, což jim umožňuje vytvořit celistvá pásma protitankové palby do celé hloubky sestavy vojsk. Protitankové zbraně, zejména PTRS, jsou ve stále větší míře začleňovány do armádního letectva s úkolem ničit tanky a obrněné cíle protivníka na větší vzdálenosti a ve všech druzích boje.

Kromě těchto zbraní jsou v některých kapitalistických armádách používány další protitankové prostředky, jako raketomety, které umožňují minování na dálku, což může podstatně ovlivnit činnost tanků a ostatních vojsk protivníka v hloubce jeho sestavy a značně ztížit manévry vojsky v hloubce i při přesunech k frontě.

Protitankový systém nepříteli je nyní budován jako ucelený komplex, do kterého jsou zahrnuty:

- ruční protitankové zbraně (granátomety s účinným dostřelem do 800 m a koeficientem efektivnosti 0,3 až 0,5; jejich vysoký počet u jednotek umožňuje vedení boje s tanky protivníka),

- tankové miny, používané především formou minování na dálku,

- PTRS, které tvoří základ protitankové obrany nepříteli,

— tanky, jejichž značný dostřel tankového kanónu (do 3 km) umožňuje úspěšně bojovat s tanky protivníka,

— protitankové (bitevní) vrtnulsky vy-zbrojené PTRS, začleněné do amerických divíží a vrtnulnických pluků armádních sborů NSR a Francie.

Důležitou úlohu v boji s tanky má i polní dělostřelectvo a reaktivní systémy, které mohou zničit obrněné cíle na velké vzdálenosti střelbou ze zakrytých palebných postavení. V některých armádách byly zavedeny zvláštní granáty kazetového typu, které obsahují protitankové miny a kumulativní ničivé elementy. Kromě toho se uvažuje o použití řízených dělostřeleckých granátů s laserovou poloaktivní samonaváděcí hlavicí, u nichž pravděpodobnost zasažení cíle prvním výstřelem je 50–70 %.

Letectvo může kromě neřízených leteckých raket a tříštivotrhavých pum používat skříňové pumy s minami k zaminování prostorů nebo komunikací a tříštivotrhavé zápalné pumy, určené proti velkým plošným cílům. Podzvukový bitevní letoun A-10 je určen k přímé podpoře pozemního vojska a jeho výzbroj a vybavení umožňuje ničit tanky a obrněné cíle kanónem ráže 30 mm, neřízenými leteckými raketami a protizemními řízenými střelami AGM-65B Mawerick.

Velení NATO plánuje zavést průzkumné a palebné systémy CSWS/Assault Breaker, které jsou určeny k zjišťování a ničení obrněné techniky protivníka na velké vzdálenosti. Tyto systémy jsou novým prostředkem hromadného úderu na tankové a obrněné cíle, především svazky druhého sledu našich vojsk s možností průzkumu a ničení obrněné techniky na vzdálenost 5–100 km od předního okraje, které dosahují konvenčními střelami (při ničení techniky) účinků jaderných zbraní velmi malé a malé ráže.

Počty protitankových zbraní nepřátelských svazků jsou v současné organizační struktuře poměrně vysoké, např. pěší divize americké armády má celkem 405 odpalovacích zařízení PTRS, mechanizovaná divize 448, a k nim je nutné připočítat dalších 42 oz na vrtnulnicích. Perspektivní organizace americké „mechanizované divize 86“ bude mít 726 oz PTRS a „obrněná divize 86“ 624 oz PTRS a dalších 50 oz na vrtnulnicích.

Tyto počty svědčí o vzrůstající tendenci počtu protitankových prostředků. Kromě uvedených zbraní nesmíme zapomenout na značné množství tanků (u mechanizované divize — 306 středních, u obrněné divize — 380 a u „obrněné divize 86“ — 348 středních tanků). Tanky typu Leopard 2

a M1 Abrams mohou ničit obrněnou techniku protivníka na vzdálenost 3000–3500 m a tanky nové generace pro 90. léta mají mít možnost vést účinnou palbu na vzdálenost do 4000 m.

Musíme mít dále na zřeteli, že při současné organizaci může nepřítel dosáhnout vysoké střední hustoty protitankových zbraní (svazek NSR asi 17–21, americký svazek dokonce 25–30 prostředků na 1 km).

Z toho je zřejmé, že problematika boje s protitankovými zbraněmi nepříteli je velmi aktuální, složitá a vážná, a nelze ji v žádném případě podceňovat.

V příští možné válce by se naše tanková vojska setkala s vysoce odolnou a hodnotnou protitankovou obranou, k jejímuž překonání by bylo zapotřebí soustředit maximum sil a úsilí všech velitelů, štábů a vojsk.

Někdy se setkáváme s falešnými představami o tom, že vysoká pohyblivost tanků a BVP zabezpečí spolehlivou ochranu těchto obrněných vozidel před palbou protitankových prostředků nepříteli. V souvislosti s tím je nutné vidět, že charakter terénu na středoevropském válečnickém nedovolí vysokou rychlost pohybu obrněných vozidel. Jsem toho názoru, že rovněž bojové možnosti nepříteli, zejména jeho palebné prostředky, nesmíme podceňovat a bude proto účelné reálně zvažovat efektivnost našich vojsk v útoku a snažit se dosáhnout mnohem větší převahy při útoku, než jsme doposud zvyklí.

Základním principem spolehlivého ničení protitankových zbraní za útoku je nepřetržitý boj s nimi a komplexní použití bojových prostředků. Ničení a umlčování protitankových prostředků je účelné zahajovat do doby přechodu útvarů ke zteči (při jejich přesunu k přednímu okraji). V tomto období letectvo vede úderu na vybrané objekty nepříteli, dělostřelectvo umlčuje všechny prostředky pro dálkové minování, průzkumné a palebné systémy, odpalovací zařízení i místa velení.

Za Velké vlastenecké války se zpravidla počítalo s tím, že do začátku zteče je nutné zničit nejméně 25 % živé síly a protitankových zbraní nepříteli. V důsledku zvýšení jejich hustot bude třeba (podle názorů zahraničních vojenských odborníků) tento stupeň ničení zvětšit nejméně na 50 % s cílem dosáhnout spolehlivého umlčení obrany nepříteli.

K úspěšnému použití tanků při vedení soudobého útočného boje je zapotřebí vytvořit **výhodný poměr prostředků** mezi vlastními tanky a nepřátelskými protitankovými zbraněmi, který umožní ještě do zahájení boje včasné a rozhodné zasažení tanků.

Ničení protitankových zbraní nepřítelů by mělo být součástí celého komplexu opatření, která zabezpečí efektivní palebnou činnost různých zbraňových systémů a mohou vyřadit protitankové zbraně nepřítelů v různých vzdálenostech od předního okraje. Musí je plnit všechny palebné síly a prostředky, jako je letectvo, raketové vojsko a dělostřelectvo, vševojskové útvary a jednotky. Tuto činnost (celý komplex opatření) plánuje a řídí vševojskový velitel. Hlavní snahou musí být umlčet a zničit maximální počet protitankových zbraní nepřítelů do doby, kdy vlastní tankové jednotky dosáhnou vzdálenosti 2000 m od čáry dotyku. Při organizaci boje je zapotřebí předem přesně určit, které prostředky budou ničeny nadřazeným velitelem, které palbou dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení nebo přímou střelbou a které mají být zničeny prostředky podřízených.

Před zahájením vlastního útoku je nutné předpokládat, že naše tankové svazky a útvary budou napadány nepřátelským letectvem ještě v hloubce vlastní sestavy na osách přesunů a v prostorech soustředění. V těchto místech rovněž mohou narazit na minová pole zřizovaná minováním na dálku. Je zapotřebí si uvědomit, že v armádě NSR plánují organizování tzv. „dálkové“ protitankové obrany (do hloubky 100 km) vytvářené v rámci armádního sboru.

Při boji s PTRS, tanky a dělostřelectvem nepřítelů zpravidla vyčleňujeme protitankové prostředky, které umlčují tyto zbraně během palebné přípravy zteče. Své úkoly plní z předem určených palebných postavení a zabezpečují úspěšné zahájení zteče vlastních tanků, bojových vozidel pěchoty a obrněných transportérů. Tanky ničí oživlé a nově zjištěné protitankové prostředky a tanky, motostřelecké jednotky, živou sílu a protitankové prostředky malého dosahu. PTRS na BVP ničí tanky nepřítelů. Ke snížení ztrát tanků v útoku bude účelné maximálně zkrátit vzdálenost čáry zteče od předního okraje nepřátelské obrany.

Při souboji tanků s PTRS nepřítelů je nezbytné, aby tanky dovedně využívaly terénu a přírodních masek k rychlému manévru do méně nebezpečných směrů nebo ke skrytému postupu a přiblížení k PTRS nepřítelů, což jim umožní zahájit včas palbu ve výhodných podmínkách. V odkrytém terénu musí tanky široce využívat dymových clon k oslepení PTRS nepřítelů a zamaskování bojových sestav.

Motostřelecké jednotky na BVP vedou zteč bez sesednutí, maximální rychlostí s intenzivním vedením palby tanků z chodu. Tanky se musí přiblížit na minimální vzdálenost k výbuchům vlastních dělostřelec-

kých granátů a BVP maximálně přimknout k tankům, což zvýší hustotu vlastní palby, rozptílí palbu nepřítelů na více cílů a současně má silný psychologický účinek na obránce.

Ke zničení ručních protitankových zbraní není nutné vyčleňovat zvláštní prostředky, protože při palebné přípravě zteče a zčásti i při palebné podpoře zteče budou tyto zbraně ničeny hromadnými palbami dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení.

Je nutné, aby dělostřelectvo a vrtulníky udržovaly těsnou součinnost s tanky.

Nepřátelské PTRS je vhodné ničit bojovými vrtulníky a použitím dýmu oslepoval jejich obsluhu i maskovat vlastní prostředky. Účinnost jejich palby může ovlivnit špatná viditelnost, zvláště zadymování postavení operátora nebo cíle během řízení střely na její dráze, popřípadě prach v prostoru zbraně nebo cíle.

Otázka boje s bitevními vrtulníky nepřítelů se stává stále důležitější pro tankové vojsko. Tyto moderní bojové prostředky mohou zásadně ovlivnit úspěšnou bojovou činnost vlastních tankových svazků, útvarů a jednotek.

Dosavadní poznatky ze cvičení a zkoušek svědčí o tom, že tanky mohou ničit bitevní vrtulníky nepřítelů svými protiletadlovými i spráženými kulomety a dokonce i tankovými kanóny palbou tříštivotrhavými granáty.

V hloubce bojové sestavy nepřítelů jsou umlčovány jeho protitankové prostředky palbou dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení, údery raketového vojska, přímou střelbou samohybného dělostřelectva a činností bojových vrtulníků a letectva. Tanky, samohybná děla a jiné protitankové prostředky lze umlčovat a ničit přímou střelbou vlastních samohybných děl, tanků a PTRS. Nepřátelské PTRS umístěné na odvrácených svazích nebo v palebných postaveních bude účelné umlčovat palbou dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení a oslepoval dymovým střelivem.

Zásadu využívání ochranných vlastností terénu bychom neměli opomíjet zejména v nynějších podmínkách vysoce nasycené protitankové obrany nepřítelů. S tím souvisí i způsob manévru bojových sestav tanků, BVP a samohybného dělostřelectva na bojišti.

Dým se stává v současných podmínkách velmi účinným prostředkem ochrany vlastní bojové sestavy vojsk. Zadymováním nepřátelských protitankových zbraní lze podstatně snížit jejich přesnost střelby. Rovněž dovedně použití dymových clon vlast-

ními vojsky umožní jejich ochranu před bitevními vrtulníky a taktickým letectvem.

Myslím, že při výcviku vojsk bude účelné větší pozornost zaměřit na psychologickou přípravu k ničení nepřátelských protitankových zbraní a k překonávání proti-

tankových zátarasů. Dále jde o konkrétní praktický výcvik v jejich vyhledávání a ničení i dovedné procvičování uvedených otázek v taktické přípravě, která by v tomto směru měla odpovídat co nejvíce reálné skutečnosti.

Prudký kvalitativní i kvantitativní růst protitankových prostředků v armádách NATO vyžaduje od nás zvýšenou pozornost a hluboké studium všech otázek, které souvisejí s touto problematikou, a zejména dokonalé teoretické rozpracování a praktické osvojení všech problémů spojených s překonáváním protitankové obrany nepřítele. Proto má problematika překonávání obrany zásadní význam pro přípravu a vedení soudobého útočného boje a operace, i když je často zužována pouze na otázky činnosti malých jednotek. V soudobých podmínkách tvoří protitanková obrana v podstatě základ obranné sestavy vojsk. Musíme vidět, že úspěšným překonáním protitankové obrany nepřítele plníme jeden z hlavních úkolů při vedení útočné činnosti.

*v konkrétní i v politické čísel
nebylo? kapesník 25. 4. W*

BOJOVÁ POHOTOVOST — PRVOŘADÝ ÚKOL PVOS

Pravděpodobný nepřítel přistupuje ve stále větší míře k organizování provokačních akcí a letů svých prostředků vzdušného napadení v těsné blízkosti naší státní hranice. Cíl této činnosti je jasný — zjistit údaje o rozmístění našich obranných prostředků, rozkrytí bojových sestav, uskupení vojsk, systému PVOS a jejich bojových možností. Stále více používá kombinaci použití prostředků průzkumu a zdokonaluje jejich taktiku. Využívá k tomu letouny strategického průzkumu SR-71, TR-1, jejichž lety dává do souladu s lety vojenského letectva, vrtulníků a průzkumných systémů AWACS. Nezastavuje se ani před tím, že využívá k provokačním letům civilní sportovní a dopravní letouny. Sleduje přitom akceschopnost systému PVOS, jeho možnosti, účinnost a taktiku působení proti cílům — narušitelům.

Taktika použití těchto prostředků vzdušného napadení se stále více přibližuje možnému modelu nenadálého úderu větších sil do prostoru ČSSR. To potvrzuje i skutečnost, že pravděpodobný nepřítel má ve vysokém stupni bojové pohotovosti prostředky jaderného napadení a radioelektronického boje, a to jak na letounech, tak i na stálých pozemních stanovištích.

Tyto skutečnosti kladou na síly a prostředky PVOS požadavky mít vojska neustále ve vysoké úrovni bojové pohotovosti. znamená to udržovat celý pohotovostní systém nepřetržitě v neustálé připravenosti k uskutečnění odpovídajících protiopatření k odrazení nenadálých úderů nepřátelských prostředků vzdušného napadení. V činnosti systému PVOS nemohou existovat minuty a ani sekundy nepozornosti, odpočinku a ochabnutí pozornosti. Každá ztracená sekunda může naopak ve své konečné účinnosti znamenat nesplnění úkolu.

Vždyť právě v extrémních podmínkách letu nepřátelských prostředků vzdušného napadení (v přízemních výškách s využitím členitosti terénu) se může na obrazovkách našich radiolokátorů objevit jen jediná značka o letu cíle a vidový pozorovatel může také zjistit jen jedinou jeho polohu. A pak nepozornost sekundy, toto krátké zaváhání, zanedbání plnění svých povinností, nezjištění polohy letu cíle a tím nepředání potřebných údajů o pohybu prostředků vzdušného napadení systému uvědomování a zpracování informací znamená neřešit včas účinná opatření aktivních prostředků vojsk PVOS. A to vše stačí vzdušnému nepříteli k tomu, aby proniknul beztržně k objektu úderu a do hloubky státu. Takové zpoždění pak s sebou nese pozdní uskutečnění opatření v systé-

mu velení. Znamená to pozdní vydání úkolů jednotkám a prostředkům protiletadlového vojska a stíhacího letectva k zabránění nepřátelské činnosti vzdušného nepřítele; při neuposlechnutí výzev a rozkazů ovlivňuje pak negativně i splnění úkolů k jeho zničení.

Proto v průběhu celého výcvikového roku cílevědomě formujeme takové vlastnosti a schopnosti jednotlivců, bojových kolektivů, jako je bezchybné plnění každodenních náročných úkolů pohotovostního systému a jejich připravenosti k přechodu do vyšších stupňů bojové pohotovosti.

Ve výchovném a výcvikovém cyklu jde o utváření takových vlastností jednotlivců, kolektivů hotovostních a bojových směn, jako je vysoká úroveň jejich morálně politického stavu, hlubokého přesvědčení a víry ve správnost a účinnost řešených opatření, zaměřených k dosažení splnění úkolů PVOS při obraně vzdušného prostoru ČSSR. Je to proces přípravy a výchovy, zaměřený k utváření pozitivních a pevných morálních kvalit každého jejího příslušníka a jeho vysoké psychické a fyzické odolnosti.

Nejde v žádném případě o systém přípravy, zaměřený pouze ke zvládnutí techniky, k jejímu správnému ovládání, získání množství odborných, technických, praktických návyků a zkušeností, potřebných k plnění úkolů pohotovostního systému a v celém procesu vedení bojové činnosti s nepřátelskými prostředky vzdušného napadení.

Jde o souhrn cílevědomých opatření, která jsou zaměřena nejen k formování všestranných schopností každého příslušníka PVOS, ale i celých bojových kolektivů. Úloha jednotlivce je v pohotovostním systému PVOS vysoká. Tato skutečnost se týká jak příslušníků hlavních druhů vojsk (radiotechnického, protiletadlového raketového vojska a stíhacího letectva), ale i těch příslušníků speciálních vojsk, služeb, kteří se podílejí na zabezpečení získání, zpracování, přenosu informací, na tvorbě a vydání rozhodnutí, ale především na jeho praktickém uskutečnění.

Informace o pohybu nepřátelských prostředků vzdušného napadení radiotechnického vojska, předávaná cestou vidové pozorovací hlásky nebo operátora radiolokátoru, musí být bezpodmínečně zpracována podle zásady „**nejdříve reaguj na danou situaci, řeš ji a pak proveď její věrohodnost a získávej ostatní pomocné údaje**“. Zkušenost ukazuje, že vyjasnění situace, ověření a získání objektivních podkladů pro zhodnocení, zda jde o chybný, nepřesný nebo správný údaj, trvá průměrně 5 až 10 minut. A neřešit po tuto dobu aktivní opatření v systému PVOS, kdy sekunda ovlivňuje správnost rozhodnutí, není možné. Tak, jak již bylo dokázáno, taková činnost může vést i k nesplnění bojového úkolu celého systému PVOS.

Přitom je nutné vzít v úvahu, že nepřítel se bude provokační činností snažit o vyvolání takové situace, která vede k unavení systému PVOS, aby byly neúčelně čerpány rezervy techniky, a tak docházelo k ochabnutí pozornosti a ostráživosti obsluh pohotovostního systému.

Proto vystupuje do popředí otázka vysoké profesionální (odborné) připravenosti lidí, jejich dovednost včas zjistit zámysly nepřítele a dělat odpovídající protipatření. Reakce pohotovostního systému PVOS proto nemůže vést k přijímání jen souhrnu opatření, která by ve skutečnosti napomáhala záměrům nepřítele. Nesmí vést ke zjištění bojových sestav vojsk, údajů o počtech sil a prostředků PVO. Naopak, přijímaná opatření musí být účinná a mají přispět k dezinformaci a dezorientaci nepřítele.

Řešit účinně tyto úkoly znamená správně reagovat na údaje operátorů, úplně a naprosto věrohodné informace zpracovávat obsluhami zbraňových systémů, systémy velení až k přijetí správného rozhodnutí. Znamená to vypěstovat v bojových kolektivech takové vzájemné vztahy mezi jejich příslušníky, návaznosti v jejich práci, kdy si lidé vzájemně důvěřují, kde zpracovávané informace i přijatá rozhodnutí dávají každému příslušníkovi systému pocit jistoty dobře vykonané práce, ale i právní záruky.

Existují modernizované a soudobě zaváděné automatizované systémy velení zjednodušující proces řízení bojové činnosti. Vedou k zmechanizování, dříve pracovních, zejména mechanických procesů v činnosti obsluh a celých bojových kolektivů. Tvorba rozhodnutí, všestranné uplatnění požadavků soudobého boje a posouzení prvků a veličin ovlivňujících rozhodovací proces, však nadále jsou výsadou člověka a prostředkem jeho tvůrčího uplatnění. Zůstává odrazem schopností obsluh a velitelů bojových směn správně zhodnotit danou situaci a vzít v úvahu nejen předem namodelované veličiny, ale tvůrčím způsobem využívat všech dostupných zkušeností z teorie i taktiky boje s nepřátelskými prostředky vzdušného napadení. To ovšem znamená znát techniku, její možnosti a umět ji všestranně využít. V soudobých podmínkách vedení bojové činnosti s nepřátelskými prostředky vzdušného napadení si nedovedeme představit lidskou činnost bez využívání plně automatizovaných systémů velení. Na druhé straně však neznalost techniky, nedokonalé využívání jejích parametrů a možností nevede ke zvýšení bojového mistrovství. Existuje tedy přímá závislost mezi úrovní automatizace a úrovní připravenosti lidí.

Již dříve jsem uvedl to, že pravděpodobný nepřítel bude využívat svých prostředků vzdušného napadení koordinovaně s cílem způsobit nám co největší ztráty. To vede k tomu, že síly a prostředky PVO musíme používat centralizovaně, koordinovaně k dosažení co největší palebné hustoty na předpokládaných směrech úderů nepřátelských prostředků vzdušného napadení. Roste úloha sladěné, cílevědomé činnosti prostředků PVO, a to co do prostoru, času a jednotného zámyslu jejich použití. Znamená to dále zkvalitňovat úroveň společné činnosti a přípravy vojsk k plnění společných úkolů.

K řešení těchto otázek a plnění těchto úkolů přípravy vojsk organizujeme v rámci PVO za účasti sil a prostředků PVOS, vojsk PVO a letectva frontu, spojenců v rámci Jednotného systému PVO společná zaměstnání. Patří k nim společné nácviky směn velitelských stanovišť, organizování společných štábních nácviků, velitelsko-štábních cvičení, nácviků taktické součinnosti s lety reálných cílů. Všechna tato opatření směřují ke sladění činnosti bojových obsluh, směn velitelských stanovišť a jejich schopností ve vzdušném prostoru společně plnit zadané úkoly. Tato zaměstnání organizujeme jak mezi silami a prostředky PVO rozmístěných na území státu, tak i v rámci Jednotného systému PVO spojeneckých států. Nejvyšší formou přípravy jsou pak taktická cvičení a spojenecká cvičení, na kterých se již komplexně posuzuje, hodnotí připravenost k plnění úkolu odražení úderů velkých sil nepřátelských prostředků vzdušného napadení a zároveň efektivnost systému PVO a jeho celkové bojové možnosti.

Plnění úkolů boje se vzdušným nepřítelem v soudobých podmínkách vedení operací není však jen otázkou zhodnocení bojových možností sil a prostředků PVO. Na odražení těchto úderů se mimo působení stíhacího letectva, protiletadlového raketového vojska podílejí prostředky raketového vojska a dělostřelectva, prostředky REB, spojovací, výsadkové vojsko a další druhy speciálních

vojsk. Proto i posouzení a stanovení celkové účinnosti systému PVO znamená brát v úvahu i možnosti a úkoly těchto prostředků. Z tohoto důvodu i příprava směn, jejich výcvik je daleko ucelenější. To znamená, aby byly schopny všestranně posoudit možnosti těchto druhů vojsk a sladit jejich úkoly a cíle.

Chápat však u vojsk PVOS plnění a realizaci úkolů bojové pohotovosti jen jako plnění, byť sebedokonalejší, úkolů pohotovostního systému, je zkrácené, částečné a krátkozraké. Znamená to chápat jen úzkou část celé problematiky bojové pohotovosti PVOS.

I u PVOS platí, že bojovou pohotovost vojsk je zapotřebí chápat jako souhrn opatření, zaměřených nejen k plnění každodenních náročných úkolů pohotovostního systému, ale i úkolů dalšího růstu úrovně připravenosti všech sil a prostředků PVO k odražení hromadných úderů nepřítele, včetně dalšího doplňování a rozvíjení vojsk. Pohotovostní systém chápeme jako součást úplného plnění úkolů bojové pohotovosti a připravenosti vojsk PVO k odražení úderů vzdušného nepřítele. Zatímco pohotovostní systém PVOS je zaměřen především k plnění úkolů boje s narušiteli vzdušného prostoru, ochrany nedotknutelnosti výšostního prostoru ČSSR, jsou ostatní opatření bojové pohotovosti chápána v celém souhrnu. Znamenají připravenost k všestrannému použití sil a prostředků PVO a jejich schopnost ničit daleko početnější síly vzdušného nepřítele a účinně odrazet jeho hromadné údery.

Řešit komplexně tento úkol znamená splnit ve stanovených časových normách celý souhrn opatření k narůstání sil a prostředků PVO. Mezi ně patří uskutečnění doplnění sil letectva a jeho manévr, převedení dalších sil a prostředků protiletadlového raketového vojska do vyšších stupňů bojové pohotovosti. Znamenají další rozvinutí systému průzkumu vzdušného nepřítele — manévr prostředky radiotechnického vojska, manévr prostředky REB. Systém spojení a velení musí být přitom schopen zabezpečit organizovaný přechod vojsk do vyšších stupňů bojové pohotovosti sil a prostředků PVO. V praktické činnosti vojsk při plnění těchto úkolů jsou řešeny daleko konkrétněji i úkoly spojené s všestranným zabezpečením bojové činnosti vojsk, jejich materiálním a technickým zabezpečením.

Vzhledem ke zvětšenému objemu plnění stanovených úkolů jsou stanoveny i konkrétnější požadavky na formování a upevňování morálně politického stavu vojsk, dále na utváření morálních, psychických a fyzických kvalit jak jednotlivců, tak bojových kolektivů s důrazem na ty, které jsou nově doplněné a vytvořené.

V práci štábů pak klademe důraz na cílevědomost řízení činnosti, plánovitost, komplexnost a všestrannost při posuzování stanovených úkolů, jejich realnost, správnost pochopení, včasnost doručení a jejich naprosto přesné splnění.

Rostou zároveň požadavky na všestrannou připravenost širokého okruhu vojsk, zařazených do bojového rozdělení, vykonavatelů. Na vysokém významu nabývá otázka reálného bojového rozdělení, včasného svozu osob na místa velení a jejich služebního zařazení. Správné, včasné a úplné předání velení funkcionářům zařazeným do bojové směny po jejich příchodu dozorců či hotovostní směnou pak ovlivňuje jejich rychlé proniknutí do bojové situace, napomáhá přijímání správných rozhodnutí a tím i celkové kvalitě splnění bojového úkolu.

Zkušenosti u vojsk PVOS ukazují, že všude tam, kde velitelé nechápu plnění tohoto úkolu komplexně, zaměřují svou pozornost pouze k plnění úkolů pohotovostního systému, cílevědomě neovlivňují úroveň bojového zabezpečení, vše-

stranného materiálního a technického zabezpečení. Tam vznikají vážné problémy, které znamenají nesplnění úkolů bojové pohotovosti ve svém souhrnu.

Ukazuje se, že tyto úkoly musí být plněny soustavně, pravidelně řešeny a řízeny nácviky směn, zejména v době kádrových změn po příchodu nových vojáků z povolání k útvarům a po nástupu povolanců. Praktické návyky musí být stále a pravidelně zdokonalovány.

Proto i v tomto výcvikovém roce zaměřujeme při plnění úkolů dalšího zvyšování úrovně bojové pohotovosti pozornost na tyto problémy:

- **komplexní řešení otázek reálného bojového rozdělení, dosažitelnost osob a včasné obsazení míst velení,**

- **zvýšení úrovně připravenosti osob, a to jak jejich teoretických znalostí, tak i praktických schopností plnit úkoly podle bojového rozdělení,**

- **připravenost míst velení nejen k vedení a řízení bojové činnosti pomocí automatizovaných systémů velení, ale i schopnost rychlého přechodu na ruční způsob a organizovaný přechod z centralizace na decentralizaci velení,**

- **formování vysokých morálních, psychických a fyzických kvalit lidí,**

- **konkrétní prověřování schopností jednotlivců, řídicích pracovníků a bojových kolektivů plnit ty nejsložitější úkoly ve všech situacích vedení bojové činnosti,**

- **všestranné zabezpečení života a činnosti osob.**

U PVOS, stejně tak jako u ostatních vojsk ČSLA, neexistuje důležitější úkol, než zabezpečení vysoké úrovně nepřetržité bojové pohotovosti.

ZKUŠENOSTI Z VYUŽÍVÁNÍ POČÍTAČE K PLNĚNÍ ÚKOLŮ BOJOVÉ A MOBILIZAČNÍ POHOTOVOSTI

Počítače pronikají postupně do všech sfér činnosti armády, kde se jich využívá k nejrůznějším účelům. Jsou nezbytnými prvky zbraňových kompletů i automatizovaných systémů velení a slouží k řešení operačních i taktických úkolů ve štábech. Zabezpečují kvalitní a komplexní podklady pro rozhodnutí velitelů, zkracují rozhodovací proces a usnadňují plnění úkolů.

U velitelství PVOS mimo to plní i úkoly zabezpečení bojové a mobilizační pohotovosti. Jde především o zpracování bojového rozdělení, řešení systému uvědomování vojáků z povolání o vyhlášeném stupni bojové pohotovosti a jejich svozu z místa bydliště na místa velení, do prostorů zmobilizování a bojového rozmístění.

Pro jednotný systém uvědomování a svozu příslušníků velitelství PVOS a zabezpečovacích útvarů byl v roce 1976 zpracován projekt. Od té doby byl podle potřeb již vícekrát upravován a novelizován a významně přispívá ke zkvalitnění plnění úkolů stále bojové pohotovosti. Dnes si již řešení úkolů uvědomování a svozu i bojového rozdělení bez počítače nelze představit.

Projekt řešení těchto úkolů vychází z platných směrnic pro uvádění vojsk ČSLA do bojové pohotovosti a Plánu uvádění velitelství PVOS a zabezpečovacích útvarů do bojové pohotovosti. Je upotřebitelný na stupni svazu a svazku, především ve složitých podmínkách velkých měst nebo při

realizaci uvědomování a svozu z více oblastí značného územního rozsahu.

Jeho hlavní výhody při řešení úkolů uvědomování, svozu a zpracování bojového rozdělení spočívají zejména v:

- integraci a ekonomickém využívání sil a prostředků pro uvědomění a svoz,

- variantním řešením systému uvědomování a svozu v závislosti na vyhlášeném stupni bojové pohotovosti,

- zpracování reálného bojového rozdělení a v jeho důsledné automatické kontrole včetně zabezpečení uvědomění a svozu,

- možnosti pružného přizpůsobení projektu novým podmínkám (např. při vydání nových směrnic pro uvádění vojsk ČSLA do bojové pohotovosti aj.),

- zkrácení doby manuálního, jednotvárného zpracování většího množství údajů a ve vyloučení chyb zaviněných lidským faktorem,

- možnosti variabilního výběru řidiče a druhu vozidla pro uvědomování a svoz, z hlediska znalosti uvědomované oblasti a kapacity vozidla, podle počtu osob z dané oblasti zařazených do systému uvědomování a svozu,

- možnosti vyjmout osoby ze systému uvědomování a svozu, když se nacházejí mimo dosah systému (např. na dovolené, služební cestě atd.) a řešení náhradního systému uvědomění (např. při poruše telefonu).

Pro vlastní zpracování a využívání projektu jsou limitující tyto základní faktory:

- celkový počet osob, jejichž uvědomění a svaz je nutné řešit,

- počty osob stanovených bojovým rozdělením a časové normy jejich uvědomění a svazu na místa velení, do prostorů zmobilizování a bojového rozmístění,

- síly a prostředky, které lze pro plnění úkolů uvědomování a svazu využít,

- řešení uvědomování a svazu osob nezařazených v bojovém rozdělení.

Aby se projekt mohl denně zpracovávat, bylo nutné vytvořit základní banku dat (KMEN), která obsahuje stanovené údaje o všech osobách zařazených do systému uvědomování a svazu. Dále bylo nutné určit principy rozdělení osob do systému, vyřešit otázky priority uvědomování a svazu a přesně uvést, které osoby mohou být do které funkce v bojovém rozdělení určovány.

Základní banka dat obsahuje o každé osobě následující údaje:

- index osoby (čtyřmístné číslo), se kterým se pro zjednodušení řeší všechny operace,

- hodnost, jméno a příjmení,
- adresu bydliště,
- číslo soukromého telefonu,
- princip zařazení do systému uvědomování a svazu.

Tyto údaje mohou být doplněny o další, které přímo nesouvisí s otázkami bojové pohotovosti, ale dávají možnost pro univerzálnější využití projektu. Mohou být využívány k nejrůznějším účelům a obsahovat např. datum a místo narození, rodné číslo, osobní číslo (podle služebního průkazu), druh a číslo služební a soukromé zbraně, zda osoba vlastní soukromé motorové vozidlo a řidičský průkaz, číslo služebního telefonu aj.

Základní banka dat se opravuje **jednou týdně** podle stanoveného postupu. Opravy se předkládají do výpočetního střediska na předepsaném tiskopise. Po jejich zpracování vydává výpočetní středisko protokol, ve kterém se uvádí, čeho se oprava týkala a zároveň původní a nově opravený zápis. Podklady pro opravy připravuje dispečer pro bojovou pohotovost od provozního praporu na základě pokynů důstojníka operačního oddělení velitelství PVOS, který řeší otázky bojové pohotovosti.

Bojovým rozdělením se určují osoby do neúplných a úplných bojových směn míst velení, organizačního jádra, součinnostních skupin a zálohy velitele. Aby bylo obsazení funkcí zabezpečeno podle stanovených kritérií, je v projektu zaznamenáno předurčení osob a počítač automaticky kontroluje, zda uvedená osoba může být do určité

funkce zařazena a zároveň kontroluje i realnost jejího uvědomění a svazu.

Vlastní proces denního zpracování bojového rozdělení a podkladů pro uvědomění a svaz probíhá takto. Denně do 08.30 hodin (na mimopracovní dny v poslední pracovní den) se nahlásí dispečerovi pro bojovou pohotovost údaje o zařazení osob do funkcí v bojovém rozdělení podle předem stanovených zásad ze všech složek a oddělení velitelství PVOS a od zabezpečovacích útvarů. Zároveň se nahlásí osoby, které se vyjímají ze systému uvědomování a svazu, osoby, které mají poruchu telefonu a jiné údaje pro zabezpečení bojové pohotovosti. Dispečer udělá kontrolu údajů a zabezpečí na spojovacím uzlu štábu naděrování údajů na děrnou pásku a jejich odeslání zařízením M3T-256 (PÁSKA) do výpočetního střediska. Zde se opět učiní kontrola údajů a jejich zpracování na počítači ADT-4300 (4500). Výsledky se vytisknou ve stanovených sestavách a předají zpět dispečerovi. Ten překontroluje sestavy, zabezpečí jejich předání ke schválení a na místa velení a doručení rozkazů k uvědomování a svazu vykonavatelům.

Výstupní sestavy projektu obsahují:

- úplné bojové rozdělení příslušníků velitelství PVOS,

- výpisy z bojového rozdělení pro místa velení, organizační jádro, součinnostní skupiny a zálohu,
- bojové rozdělení zabezpečovacích útvarů,

- rozkazy pro řidiče, kteří zajišťují uvědomování a svaz osob ve velmi krátkých časových normách (neúplné bojové směny),
- rozkazy pro telefonické uvědomování,
- rozkazy pro řidiče a spojky pro uvědomování,

- rozkazy pro uvědomování osob nezařazených v bojovém rozdělení.

O zpracování sestav vydává výpočetní středisko protokol, který uvádí:

- platnost na den (např. čtvrtek 12. 12. 1985).

- celkový počet osob, které jsou v základní bance dat,

- datum poslední opravy základních údajů,

- přehled indexů osob, které nebyly zpracovány a důvod,

- rozbor zpracování bojového rozdělení, kde se uvádí početní obsazení jednotlivých směn i vyjádření v procentech a kolik osob z tohoto počtu se bude uvědomovat telefonicky,

- přehled osob s neodpovídajícím svozem.

Projekt lze v současné době zpracovávat na dvou na sobě nezávislých počítačích. I přesto je pro případ výpadku obou pře-

dem zpracován tzv. náhradní svoz, ve kterém jsou obsaženy všechny osoby, a musel by se manuálně upravit podle konkrétních podkladů pro bojové rozdělení na daný den.

Utajení údajů systému je zabezpečeno v souladu s předpisy platnými v ČSLA.

Celý projekt má tajný charakter a jeho jednotlivé sestavy mají stanovený stupeň utajení.

Na příkladech uvádím vzory nejdůležitějších dokumentů:

Vzor bojového rozdělení na 12. 12. 1985

UPLNÁ SESTAVA (KE SCHVALENÍ)

DOZORCI SMENA

KOD	FUNKCE	HODNOST	PRIJMENÍ A JMENO	POZNAMKA
001	OPERACNÍ DOZORCI	PLK.	NOVAK JAN	

UVS — NEUPLNÁ BOJOVÁ SMENA

101	VELITEL	GENMJR.	KRAL JOSEF
-----	---------	---------	------------

Obdobně jsou uvedeny všechny funkce ostatních směn a jejich obsazení.

Vzor rozkazu pro řidiče (spojku) určeného pro uvědomování a svoz příslušníků neúplné bojové směny ÚVS PVOS a příslušníků ve funkcích s velmi krátkou normou svozu:

NEUPLNÁ BOJOVÁ SMENA

NA CTVRTEK 12. 12. 1985

PLK. NOVOTNÝ FRANTIŠEK

PRAHA 4 — KRC

KREMLICKOVÁ 975, 3. POSCHODI

VOZIDLO.....RIDIC.....

PODPIS RIDICE

Vzor rozkazu pro uvědomění osob spojkami

SEZNAM OSOB PRO SPOJKU CISLO.....NA CTVRTEK 12. 12. 1985

ZPUSOB UVEDOMENI: „V CASE.....VYHLASENA VARIANTA CISLO.....

1. 2890	PPLK. VOLF KAREL	SV
	PRAHA 9 — KBELY, TOUZIMSKA 1076	
A 2. 4210	MJR. SUSICKÝ PETR	TEL
	PRAHA 9 — KBELY, TOUZIMSKA 1078	

Vysvětlivky:

- písmeno A před jménem značí, že uvedenou osobu je nutné uvědomovat přednostně,
- SV za jménem značí, že uvědomovaná osoba má zařízení SVITAVA-75,
- TEL za jménem značí, že uvedená osoba je uvědomována telefonicky.

Vzor rozkazu pro telefonické uvědomování

ROZKAZ CISLO.....(PRO.....) NA CTVRTEK 12. 12. 1985

PROVEDTE UVEDOMENI OSOB TAKTO:

„ZDE VU....., V CASE.....VYHLASENA VARIANTA CISLO.....

BOJOVÁ SMENA

1. 2401	PLK.	MARTINKA JAN	260141	SV
---------	------	--------------	--------	----

OSTATNÍ

5. 4503	MJR.	NOVAK PETR	576430
---------	------	------------	--------

Zkušenosti získané u velitelství PVOS z provozu počítače při řešení úkolů systému uvědomování a svozu a zpracování bojového rozdělení jsou jednoznačně pozitivní. Prováděné nácviky a dosahování vyšších stupňů bojové pohotovosti plně potvrdily realitu projektu a jeho životaschopnost.

ÚLOHA LETECTVA V SOUDOBÝCH OPERACÍCH

Současná složitá mezinárodní situace vyžaduje zkvalitňovat obranu ČSSR a zvyšovat vojenský přínos naší země k zajištění spolehlivé obrany celého socialistického společenství. To předpokládá neustále prohlubovat vedoucí úlohu KSČ, sepětí armády a lidu a trvale zabezpečovat ČSLA vším nezbytným pro plnění jejich funkcí. Tyto požadavky zdůraznil a konkretizoval i XVI. sjezd KSČ.

Pro zabezpečení spolehlivé obrany našeho státu má rozhodující význam spojení se Sovětským svazem. Obrana socialistické vlasti je objektivní historickou nutností, nejdůležitější podmínkou výstavby socialismu a komunismu. Je jednou z rozhodujících funkcí socialistického státu.

V důsledku vědeckotechnického pokroku ve světě se zásadně změnila materiální základna války. Dochází k dalšímu kvalitativnímu skoku ve výrobě zbraní a bojové techniky nové generace. Těžiště závodů ve zbrojení se přenáší do oblastí zápasu vědeckých a technických myšlenek. To vše vede ke značnému růstu bojových možností vojsk.

USA schválily počátkem osmdesátých let novou strategii tzv. přímé konfrontace a v souvislosti s tím připravují podmínky k použití vojsk kdekoliv na světě. V této nové strategii již tradičně připisují velkou důležitost letectvu. V průběhu let 1979 až 1984 se bojové možnosti taktického letectva NATO v Evropě zvýšily v průměru o 25 % a na středoevropském válčišti o 30 %. Tento trend pokračuje i do příštích let.

U vojenského letectva NATO dochází k rozsáhlé modernizaci bojové techniky s cílem zvýšit konvenční palebnou účinnost

taktického letectva a schopnost plnit bojové úkoly za ztížených povětrnostních podmínek ve dne i v noci v prostorech bráněných silnou PVO a v podmínkách použití účinných prostředků REB protivníkem. Značnou sílu představuje též vojenské letectvo armád států NATO, zejména armády USA.

U 3. a 17. LA USA jsou ve výzbroji nejvýkonnější bojové letouny taktického letectva NATO na středoevropském válčišti: F-111E, F-15, F-16A, F-4E, G, A-10A. Do konce osmdesátých let mají být letouny F-4E plně nahrazeny letouny F-16A. Nově zaváděné letouny EF-111A zvýší možnosti taktického letectva v radioelektronickém boji s prostředky PVO. U 1. letecké divize NSR bylo dokončeno přezbrojení novými bitevními letouny Alpha-Jet a probíhá nahrazování zastaralého typu F-104G víceúčelovými bojovými letouny Tornado. Přezbrojení má být ukončeno v roce 1987.

Variabilnost konvenční výzbroje moderních letounů zabezpečí plnění bojových úkolů s požadovanou efektivností. Tato tendence bude prohloubena zavedením průzkumného a palebného systému PLSS ve druhé polovině osmdesátých let a zavedením bezpilotních prostředků. Bojové možnosti taktického letectva na středoevropském válčišti vzrostou do konce 80. let více než dvojnásobně.

Možný charakter činnosti letectva nepřítele

Doktrína NATO stanoví pro použití taktického letectva na evropském válčišti následující zásady:

— taktické letectvo armád států NATO je vzhledem ke svým vlastnostem, přede-

vším operační pružnosti, palebné síle a pohyblivosti, hlavním úderným prostředkem vrchního velitele spojeneckých ozbrojených sil na válčišti,

— efektivního využití úderné síly taktického letectva může být docíleno jen při jeho hromadném použití, které se realizuje v „útočných vzdušných operacích“ za použití klasických prostředků ničení a v „útočných vzdušných kosmických operacích“ za použití jaderných prostředků ničení,

— způsob použití taktického letectva je určován druhem ozbrojených konfliktů, způsobem jejich rozpoutání a zámyslem vedení operací, bez ohledu na to, zda pozemní vojsko vede útočnou nebo obrannou operaci, bojová činnost taktického letectva má mít útočný ráz.

Na výsledcích bojové činnosti taktického letectva závisí v podstatné míře schopnost pozemního vojska splnit stanovené cíle prvních operací. Hlavními objekty úderů taktického letectva, především v 1. HÚ, jsou obsazená letiště, postavení prostředků PVO, místa velení a navedení letectva a vojsk PVO, svazky a útvary raketového vojska a pozemní vojska prvního operačního sledu, velitelská stanoviště, důležité objekty v hloubce a přisunované operační zálohy.

Konkrétní způsob použití jaderných zbraní taktickým letectvem v omezené jaderné a ve všeobecné jaderné válce je dán plánem taktické jaderné podpory pozemního vojska a plánem jaderného útoku na válčišti. Taktické letectvo však plní v jaderné variantě bojové úkoly i klasickými prostředky ničení.

Významným prvkem hromadných úderů letectva nepříteli bude použití řízených střel s plochou dráhou letu, působících převážně v přízemních a malých výškách. Jejich zasazení je možné očekávat jak na počátku zahájení hromadného úderu, tak i v době mezi jednotlivými vlnami působení taktického letectva.

Velení NATO předpokládá v rámci bojové činnosti letectva široké použití bezpilotních prostředků formou jejich masového zasazení v prvním sledu hromadného úderu, zpravidla těsně před prvními sledy taktického letectva s cílem zahlit systém PVO a vyčerpat jeho úsilí. Dále bude úkolem bezpilotních prostředků získat přesné údaje o cílech pro dělostřelectvo, raketové vojsko a letectvo. Předpokládá se též jejich použití k ničení pozemních cílů, zejména radiolokátorů, vedení radioelektronického boje a ozařování cílů laserem. Všechny typy bezpilotních prostředků působí zároveň jako klamné cíle.

Zásady operačního a bojového použití letectva v soudobých operacích, úkoly a organizační začlenění

Naše letectvo je vybaveno moderní technikou. Ve srovnání s letadly z konce 2. světové války mnohonásobně vzrostla rychlost, únosnost, dolet a dostup soudobých letadel. Dnešní letectvo je vyzbrojeno řízenými prostředky ničení, zaměřovacími a navigačními komplexy, které umožňují přesnější let po trati a přilet na cíl v malých a přízemních výškách, automatické zaměření cíle a odpálení, případně odhození prostředků ničení.

Porovnáme-li např. bojové možnosti současných stíhacích letounů, pak je možné konstatovat, že letoun MiG-23 převyšuje letoun předchozí generace MiG-21 MF v tomto rozsahu:

- v dálce vyhledání cíle palubním radiolokátorem 2—2,5krát,
- v dálce zachycení cíle asi 3krát,
- v dálce střelby řízenými raketami ze zadní polosféry asi o 30%,
- v dálce střelby z přední polosféry o 25 km,
- v povoleném přetížení při odpálení řízených raket 3,5krát.

Bojové možnosti zničení vzdušných cílů se (s ohledem na zvýšení počtu řízených raket na letadle) zvýšily přibližně 2—2,5krát.

U letounů stíhacího bombardovacího a nově zaváděného bitevního letectva se bojové možnosti v porovnání s letouny 2. generace zvýšily v průměru 3krát. Tak např. ke zničení baterie Hawk je zapotřebí 12 letounů SU-7. Při použití letounů 3. generace (MiG-23 BN, SU-22, SU-25) splní tento úkol 3 až 4 letouny. Nová generace letounů pokrývá svým doletem celou hloubku rozmístění taktických a operačně taktických raket nepříteli a umožňuje vést boj s nimi do celé hloubky rozmístění současně. Zaváděné stíhací bombardovací letouny jsou vybaveny k použití leteckých řízených protizemních raket, což zvyšuje jejich bojové možnosti a snižuje pravděpodobnost ztrát působením PVO nepříteli.

U bitevních vrtulníků vojenského letectva pro ilustraci uvedu pouze jediný údaj. Účinnost jedné protitankové řízené střely je 3krát větší než účinnost salvy 64 neřízených leteckých raket, které je navíc nutné odpalovat z menší vzdálenosti od cíle.

Předpokládá se vybavení každého letadla výkonnými prostředky REB a prostředky výstrahy signalizujícími osádce zachycení letounu prostředky PVO.

Organizačně letectvo dělíme na:

- frontové letectvo,
- vojskové letectvo,
- letectvo PVOS.

Podle určení se frontové letectvo člení na několik druhů:

- stíhací letectvo,
- stíhací bombardovací letectvo,
- bitevní letectvo,
- bombardovací letectvo,
- průzkumné letectvo,
- dopravní letectvo.

Vojskové letectvo organizované v útvarcích a jednotkách má ve své sestavě:

- bitevní,
- dopravní,
- víceúčelové vrtulníky a letouny.

Úspěšné splnění cílů jakékoli operace pozemních vojsk není v soudobé válce možné bez aktivní účasti letectva. O opodstatněnosti uvedeného tvrzení svědčí nejen zkušenosti z 2. světové války, ale také z bojů ve Vietnamu a na Blízkém východě. Rozhodující význam pro úspěšnou bojovou činnost pozemních vojsk má vybojování nadvlády ve vzduchu.

Vojskové letectvo je vysoce efektivním prostředkem boje s vojsky nepřítele. Je schopno ničit:

- raketové jaderné prostředky a letectvo nepřítele na zemi i ve vzduchu,
- uskupení pozemních vojsk,
- malorozměrné cíle na bojišti a v hloubce území nepřítele.

Zásady operačního použití letectva vycházejí z obecných zásad operačního umění, platných pro všechny druhy ozbrojených sil.

Obecné zásady

Stálá vysoká bojová pohotovost

Vojskové letectvo je díky vysoké manévrovosti schopno velmi účinně působit na nepřítele při náhlých změnách situace. Aby mohlo neprodleně plnit stanovené úkoly, je ve stálé bojové pohotovosti k zahájení činnosti.

Stálá součinnost letectva s jinými druhy vojsk

Vojskové letectvo je v operacích velmi úzce svázáno s jinými druhy vojsk, s nimiž musí sladovat svou činnost. Jde především o součinnost s pozemními vojsky, zejména pak s raketovým vojskem a dělostřelectvem a vojskem PVO. Součinnost frontového letectva se svazy a svazky pozemních vojsk se organizuje jak na operačním, tak na taktickém stupni. Sladují se otázky palebného ničení, průzkumu, PVO, REB, použití a zabezpečení výsadků a další.

Součinnost mezi druhy letectva se organizuje s cílem vytvořit nejefektivnější podmínky pro plnění úkolů každým druhem letectva.

Zvláštní význam má součinnost s vojsky PVOS, pokud jsou rozmístěna v pásmu frontu.

Hromadné použití letectva na rozhodujících směrech a proti nejdůležitějším cílům

Tato zásada operačního použití letectva spočívá v nasazení velké části sil a prostředků na úkoly, na jejichž splnění závisí konečný výsledek operace. U frontového letectva to znamená zasadit převážnou část sil a prostředků na hlavních směrech útočné operace pozemních svazů a v obranné operaci na nejvíce ohrožených směrech.

Nelze dopustit rozptýlení úsilí letectva na úkoly, které nemohou ovlivnit celkový průběh operace. Hromadné úder se vedou velkými silami na důležité objekty v omezeném prostoru, což vytváří podmínky pro úspěšné překonání PVO nepřítele a má demoralizující vliv na jeho vojska.

Zásada hromadného použití letectva vyvolala takové způsoby jeho použití, jako jsou samostatné vzdušné operace organizované v rámci válčičtě.

Překvapivost použití letectva

Překvapivým použitím hlavních sil frontového letectva se dosahuje oklamání nepřítele a dezorganizace jeho činnosti. Nepřítel je tak zbaven možnosti klást organizovaný odpor.

Překvapivostí se dosahuje využitím vysoké mobilnosti, manévrovosti, operačním maskováním, lety v malých výškách i za složitých povětrnostních podmínek a umlčením systému PVO nepřítele.

Centralizované velení

Hlavním způsobem velení letectva je centralizované velení; zabezpečuje využití manévrovosti letectva, možnost jeho rychlého soustředění k plnění hlavních úkolů a vytvoření podmínek k úspěšnému překonání PVO nepřítele.

Bojová činnost frontového a vojskového letectva

Frontové a vojskové letectvo je určeno především k vedení společné bojové činnosti s operačními svazy pozemního vojska a představuje mohutný manévrový prostředek v sestavě frontu. Může plnit úkoly bez použití i s použitím jaderných zbraní (pouze frontové letectvo).

Frontové letectvo je organizováno do leteckých armád jako leteckých operačních svazů, které jsou začleněny do sestavy příslušného frontu.

Letecké svazky a samostatné útvary frontového a vojskového letectva jsou před-

určeny hlavně k plnění těch úkolů, které podporují bojovou činnost armád prvního sledu frontu. Plní úkoly, které jsou plánovány buď podle:

- plánu velitele frontu,
- plánů velitelů vševojskových armád,
- plánů hlavního velení.

Zvláště ve válce bez použití jaderných zbraní je frontové letectvo jediným prostředkem, který zabezpečuje ničení nepřítele do celé hloubky útočné operace frontu.

Úkoly frontového letectva podle plánu frontu

Jsou plněny v zájmu frontu. Objekty činnosti určuje přímo velitel frontu. Jsou to zejména:

- protivzdušná obrana vojsk a objektů týlu frontu před údery letectva a vzdušným průzkumem,
- ničení letectva nepřítele na letištích a ve vzduchu,
- vyhledávání a ničení raketových jaderných prostředků,
- ničení a umlčení operačních záloh nepřítele,
- vedení vzdušného průzkumu ve prospěch vojsk frontu.

Tyto úkoly bude plnit frontové letectvo v průběhu celé útočné operace frontu. Ve vymezeném časovém období může frontové letectvo plnit i další úkoly, a to:

- narušování přepravy vojsk nepřítele vzduchem,
- ničení a umlčování jeho vzdušných výsadek operačního a operačně taktického určení.

Uskupení frontového letectva při podpoře vojsk frontu má řadu zvláštností a musí především zabezpečit:

- soustředění úsilí na hlavním směru,
- možnost uskutečnění manévru každé letecké armády do pásma činnosti sousedních frontů,
- uskutečňování součinnosti letectva s pozemními armádami a svazky, působícími na samostatných směrech,
- součinnost s dálkovým a dopravním letectvem, prolétávajícím prostorem bojové činnosti LA,
- nepřetržitost velení ve vzduchu i na zemi.

Hlavním prostředkem v sestavě LA, schopným ničit malorozměrné a pohyblivé cíle, je stíhací bombardovací letectvo. Je schopno účinně ničit spolu s bombardovacím letectvem nepřátelské raketové jaderné zbraně, zvláště operačně taktického určení, letectvo na letištích, zálohy, uskupení vojsk na přesunech a při rozvíjení.

Frontové stíhací letectvo je jedním z hlavních prostředků ničení letectva nepřítele ve vzduchu, a to jak v rámci protivzdušné a vzdušné operace na válčisti, tak i při vedení bojové činnosti leteckou armádou v průběhu útočné operace frontu.

Letectvo frontu je též důležitým prostředkem vedení vzdušného průzkumu a zjišťování souřadnic cílů, zvláště pro raketové vojsko frontu.

Vojskové letectvo, jako nejmladší složka letectva, je určeno k plnění úkolů bezprostřední letecké podpory svazků a svazů pozemního vojska na předním okraji. Jeho význam trvale vzrůstá, zejména v boji s tanky a protitankovými prostředky nepřítelů, při vedení vzdušného průzkumu, opravách palby dělostřelectva a zabezpečování vzdušné přepravy vojsk a materiálu. Vojskové letectvo je vybaveno převážně vrtulníky a bezpilotními prostředky.

Úkoly frontového a vojskového letectva podle plánu vševojskových armád

Tyto úkoly jsou plněny bezprostředně v zájmu operace vševojskové armády v souladu s úkoly plněnými ve prospěch frontu. Plní je převážně stíhací bombardovací, bitevní a vojskové letectvo, jako základní prostředky letecké podpory pozemních vojsk. Rozsah vyčleněného úsilí stanoví ve svém rozhodnutí velitel frontu, který současně stanoví i počet jaderných pum pro každou armádu.

Velitel vševojskové armády v rámci vyčleněného úsilí stanoví konkrétní úkoly a k jejich splnění organizuje součinnost.

K úkolům, které jsou plněny podle plánu velitele vševojskové armády, patří:

- letecká podpora (letecká příprava, letecká podpora útočné operace armády, letecký palebný doprovod),

- přelet, zabezpečování a podpora činnosti taktických vzdušných výsadek (do hloubky 50–70 km od linie fronty),

- taktický vzdušný průzkum.

V určitém období se mohou soustředit veškeré síly letecké armády na plnění úkolů ve prospěch pozemních armád, a to při:

- přípravě útoku,
- překonávání velké vodní překážky,
- zasazení armády druhého sledu frontu (OMS frontu),

- odražení protiúderu.

Úkoly frontového letectva podle plánu hlavního velení

Zahrnují bojovou činnost letecké armád ve prospěch vzdušných, protivzdušných a vzdušných výsadekových operací.

Kromě toho může LA plnit úkoly ve prospěch dopravního a dálkového letectva při jejich průletu v pásmu frontu.

Vzdušné operace budou vedeny jak po zahájení frontové operace, tak i v jejím průběhu.

Frontové letectvo ve vzdušných operacích bude plnit následující úkoly:

- ničit PVO nepřítele a zabezpečovat průlet dálkového nebo dopravního letectva do hloubky území nepřítele,

- ničit letouny na letištích a ve vzduchu,

- blokovat nepřátelská letiště,

- zaminovat letiště,

- ničit vzletové a přistávací dráhy,

- ničit velitelská stanoviště,

- vést průzkum letišť a prostředků PVO,

- zúčastňovat se s ostatními prostředky radioelektronického boje.

Uvedené úkoly budou plněny podle jednotného plánu způsobem hromadných úderů, postupných úderů (po sledech), nebo vzdušnými boji a sražením.

Při vedení bojové činnosti bez použití jaderných zbraní může představovat bojová síla frontového letectva při jednom vzletu okolo 5000 rak (neřízených i řízených), 120–150 tun pum a palbu z 200 až 250 leteckých kanónů.

Bojová činnost letectva PVOS

Úkoly protivzdušné obrany v průběhu operace jsou plněny formou protivzdušných operací a systematickou bojovou činností sil a prostředků, vyčleněných pro tento účel.

Vedení protivzdušné obrany se zúčastňují vojsko PVO, stíhací letectvo frontu, svazky PVOS a prostředky REB.

Činnost sil a prostředků PVOS bude probíhat podle charakteru bojové činnosti vzdušného nepřítele, která může být vedena na jednom nebo více směrech, popř. na široké frontě. Odražení nenadálého úderu budou zahajovat jako první pohotovostní síly a prostředky PVOS. Jejich úkolem je nejen ničit vzdušného nepřítele, ale také zabezpečovat zahájení bojové činnosti hlavními silami PVOS a PVO vojsk.

Jedním z hlavních druhů vojsk PVOS je stíhací letectvo. Je určeno k ničení nepřátelských letadel a bezpilotních prostředků vzdušného napadení. Patří k základním aktivním prostředkům protivzdušné obrany. Vysoká rychlost a značný dolet stíhacích letounů, jejich vyzbrojení leteckými protiletadlovými raketami a kanóny, vybavení radiotechnickými prostředky a zařízením pro automatizované vedení a navádění umožňují stíhačům uskutečňovat rychlý a rozsáhlý manévry a ničit letadla a bez-

pilotní prostředky nepřítele na vzdálených přístupech k bráněným objektům.

Bojovou činnost vede samostatně, nebo v součinnosti s protiletadlovým raketovým vojskem.

Uskupení stíhacího letectva se vytváří z hlediska možnosti nepřetržitě působení proti vzdušnému nepříteli po celou dobu jeho letu nad sestavou vlastních vojsk a bráněnými objekty.

Součinnost stíhacích letounů s protiletadlovými raketovými útvary při ničení vzdušných cílů se řeší dvěma způsoby, a to buď v samostatných prostorech bojové činnosti, nebo ve společných prostorech.

Při hluboce členěné bojové sestavě nepřátelského letectva může dojít na některých směrech a prostorech k tomu, že nebudou postřelovány všechny cíle. Nepostřelované cíle musí být operativně přiděleny k ničení stíhacím letectvu. Z této skutečnosti vyplývá důležitost důkladné organizace součinnosti mezi PLRV a stíhacím letectvem, většinou podle zásady působení na přidělené cíle a ve vymezených prostorech či výškách.

Soudobé stíhací letouny jsou schopny vést úspěšně boj s cíli ve všech výškách. Vzhledem k malé délce zjišťování nízkoleťících cílů bude stíhací letectvo působit proti nim ze střežů ve vzduchu.

V případě, že na některém směru není souvislý malovýškový systém, může stíhací letectvo použít k ničení nízkoleťících cílů způsobu „volného lovu“ ve stanoveném prostoru. Tento způsob sice vyžaduje větší počet stíhacích letounů, avšak v dané situaci je jednou z možností, jak úspěšně splnit úkol.

Při zahájení ozbrojeného konfliktu po období příprav bude nepřítel vést hromadné údery pravděpodobně za použití pouze konvenčních druhů výzbroje. Taktické letectvo nepřítele bude v tomto případě působit zpravidla na úzkých úsecích frontu, velkými skupinami do 16 až 24 letounů, za intenzivního rušení a využití všech druhů manévru a činnosti různých skupin (ochrany, poutacích apod.).

V této situaci bude mít velký význam včasné a rozhodné opatření ke zvýšení bojových možností celého systému PVOS na nejnebezpečnějších směrech, především využitím vysoké manévrovosti stíhacího letectva. Jeho zasazení musí být rozhodné, v co největší vzdálenosti od bráněného objektu. Proti vzdušnému nepříteli, který působí ve velkých skupinách, musíme i stíhací letectvo použít hromadně buď na několika čarách, nebo v různých výškách.

Může dojít i ke společné činnosti větších sil stíhacího letectva v prostoru PLRV,

zejména tehdy, kdy PLRV nebude schopno samostatně ničit velké skupiny nepřátelského letectva, nebo prostory účinné působnosti budou tak rozsáhlé, že stíhacímu letectvu nezbude prostor pro samostatné vedení bojové činnosti.

Tento způsob vedení bojové činnosti bude klást velké nároky na součinnost mezi stíhacím letectvem a PLRV.

Vývoj techniky stíhacího letectva vedle dokonalejšího radiolokačního vybavení a modernější raketové výzbroje půjde cestou

dalšího zlepšování letových vlastností stíhacích letounů a zvyšování jejich doletu. Zavedení nových prostředků automatizace velení příznivě ovlivní možnosti přístrojového navedení stíhacího letectva na vzdušné cíle a zlepší mnohé otázky součinnosti s PLRV.

Tendence rozvoje dokazuje, že úloha stíhacího letectva v systému protivzdušné obrany je nezastupitelná, a že tento druh letectva má před sebou dlouhou perspektivu.

ŽENIJNÍ ZABEZPEČENÍ ODRAŽENÍ AGRESE NEPŘÍTELE A PŘECHODU K VEDENÍ ÚTOČNÉ OPERACE

Hlavním strategicko-operačním principem vojenské strategie „pružné reakce“ velení Severoatlantického paktu je princip „přední obrany“. Jeho cílem je vytvořit na válčisti takové podmínky, které umožní přenést vojenské operace již v prvních dnech ozbrojeného zápasu mimo území NSR na území socialistických států.

Ke splnění tohoto zámyslu přijímá velení NATO celou řadu různých opatření. Patří mezi ně nové programy vedení válek, výstavby ozbrojených sil, vyzbrojování, zdokonalování operační a bojové přípravy štábů a vojsk, včetně rozsáhlé přípravy materiálního a technického charakteru. Tato opatření mají vytvořit předpoklady k získání vojenské převahy nad státy Varšavské smlouvy a umožnit jejich nenadálé napadení.

Proto včasné a organizované zaujetí operační sestavy všemi vojsky frontu je jednou z důležitých podmínek úspěšného zahájení a vedení operace po rozpoutání agrese nepřitelem, jejího odrazení a přechodu do rozhodného útoku. Má zásadní vliv na charakter vedení bojové činnosti vlastních vojsk v prvních dnech války.

Nejsložitější situace však vznikne, když se nepříteli podaří skrytě vytvořit úderná uskupení a s využitím nových konvenčních zbraňových systémů zahájit agresi s překvapením. Naše vojska nebudou stačit včas uskutečnit plánovaná opatření k dosažení plné bojové pohotovosti a zaujetí operační sestavy. Budou nucena zahájit mobilizaci a přesuny do operační sestavy za neustálého narušování činnosti pozemními a vzdušnými silami nepřítel.

Za této situace bude ženijní vojsko zabezpečovat zejména:

- ochranu vlastních vojsk před účinky nepřátelského napadení ze země a vzduchu,
- překrytí státní hranice částí vojsk stále pohotovosti, zabezpečení přesunů a operačního rozvíjení hlavních sil frontu,
- postupné vytváření obranného uskupení našich vojsk na směru hlavního útoku nepřítel s cílem zastavit a odrazit postup nepřítel a vytvořit podmínky pro jeho zničení,

- vytvoření úderného uskupení vojsk frontu již v průběhu odrazení agrese a zabezpečení jeho přechodu do rozhodného útoku a vedení útočné operace.

Plnění uvedených úkolů však bude ovlivněno:

— lhůtami bojové a mobilizační pohotovosti útvarů a svazků ženijního vojska „armádního a frontového kompletu“.

— jejich dislokací a vzdáleností od prostorů předpokládané činnosti,

— stupněm bojové pohotovosti a připravenosti ženijních sil a prostředků k plnění úkolů ženijního zabezpečení v jakékoli bojové situaci,

— soustředěním ženijních sil a prostředků na rozhodujících směrech k plnění hlavních úkolů ženijního zabezpečení, jejich rychlým a utajeným manévrem v průběhu boje,

— racionálním použitím ženijních útvarů a svazků v souladu s jejich bojovým předurčením a operačně taktickými normami,

— nepřetržitým a pevným velením a úzkou součinností s ostatními druhy vojsk a speciálními vojsky.

Na základě rozboru dané situace bude **cílem ženijního zabezpečení** vytvořit příznivé podmínky pro překrytí státní hranice částí sil vojsk stále pohotovosti, pro přesun a skryté zaujetí operační sestavy vojsk frontu, jejich ochranu proti všem prostředkům ničení, odražení agrese nepřítelů, vytvoření příznivých podmínek k zahájení protidiverzů a přechodu úderného uskupení frontu do útočné operace.

Obsah a rozsah úkolů ženijního zabezpečení bude záviset na charakteru a způsobu vedení bojové činnosti, množství sil a prostředků vlastních vojsk a jejich operační sestavě, charakteru terénu a stupni ženijní přípravy válečnické, uskupení a možnostech nepřítelů, roční době a přírodních podmínkách.

Dosažení momentu překvapení při zahájení a průběhu operací je jedním ze základních požadavků polních řádů vojsk NATO. Proto jsou z jejich strany vytvářeny podmínky pro překvapivé zahájení války s použitím konvenčních prostředků ničení nebo jaderných zbraní. Abychom zamezili tomuto překvapení, je třeba včas přijmout účinná opatření ke zmaření a odražení nepřátelské agrese. Mezi ně patří překrytí státní hranice silami PS a útvarů stále pohotovosti s důrazem na ohrožené směry, s maximálním využitím výhodných vlastností terénu, objektů polní obrany, připravených již v míru v rámci operační přípravy státního území.

Celková hloubka pásma překrytí je 20 až 30 km, maximálně až 40 km. Buduje se o jednom až dvou obranných postaveních.

Hlavní úkoly ženijního zabezpečení jsou: — aktivace stálých zařízení k ničení a zřizování systému zátarasů,

— budování obranných postavení s využitím objektů polní obrany.

Na aktivaci stálých zařízení k ničení a zřizování zátarasů se podílejí technické hlídky od rot PS, ženijní čety od brigád PS a motostřelecké a ženijní jednotky vojsk překrytí. V obranném úseku pluku mohou za den položit 3200—4000 PT min, připravit k ničení 5 km komunikací, zřídí 1 četový uzel zátarasů a aktivovat 3 stálá zařízení k ničení v silničních objektech.

V obranném pásmu divize mohou vyčleněná vojska za den položit 9000—11 000 PT min, čímž při hustotě zatarasování 0,75 přehradí 11—14 km tankového terénu, připraví k ničení 20—30 km komunikací, zřídí 3 četové uzly zátarasů a aktivují 10 stálých zařízení.

Ženijní budování obranných postavení vojsk překrytí zahrnuje vybudování četových a rotních opěrných bodů a praporních rájů obrany s využitím objektů polní obrany, palebných postavení dělostřelectva a prostředků PVO, palebných čar tankových útvarů, čar rozvinutí PTZ a čar zaminování POZ a míst velení.

Budování obrany bude však závislé na:

— rozsahu a odolnosti objektů polní obrany a ženijní úpravě terénu v rámci operační přípravy státního území,

— vycvičenosti jednotek v zaujímání a zpohotovení těchto objektů a zařízení,

— času, který bude k dispozici pro budování obrany a k aktivaci objektů polní obrany,

— počtu sil a prostředků, vyčleněných pro budování obrany,

— stupni mechanizace zemních prací,

— terénních podmínkách, počasí, roční a denní době.

Správné pochopení operační situace, za které se připravuje a vede bojová činnost, umožňuje určit obsah a hlavní úkoly ženijního zabezpečení.

Stanovení obsahu hlavních úkolů ženijního zabezpečení je jednou z důležitých součástí plánovacího procesu náčelníka ženijního vojska. Proto je třeba důsledně vycházet z charakteru bojové činnosti vlastních vojsk a je třeba všestranně a přednostně zabezpečit ty úkoly, které bezprostředně ovlivňují úspěch bojové činnosti vojsk za dané situace.

Při odražení agrese nepřítelů za budou tyto úkoly ženijního zabezpečení:

— včasné přehrazení směru útoku úderných uskupení nepřítelů minováním na dálku, aktivací připravených taktických zátarasů a manévrem zátarasů pohyblivých oddílů zatarasovacích všech stupňů včetně vrtulníkových,

— zřizování operačních zátarasů [s důrazem na ničení komunikací na směrech, uzly zátarasů a zatárasené prostory],

— ženijní budování obrany na směrech hlavních úderů nepřítelů,

— úprava a údržba cest a přepravišť pro manévry vojsky přikrytí a zálohami, přesun a zasazení úderných uskupení do útoku a k vedení útočné operace,

— maskování proti všem prostředkům a druhům průzkumu a vysoce přesným zbraním nepřítelů.

Včasně přehrazení směrů útoku úderných uskupení nepřítelů minováním na dálku, aktivací připravených taktických zátarasů a manévrem zátarasy POZ všech stupňů včetně vrtulníkových

Názory na použití ženijních zátarasů v soudobých operacích se podstatně změnily. Současné minové materiály a prostředky pro zaminování (ženijní, dělostřelecké a letecké systémy) dokazují, že ženijní munice není pouze pasivní prostředek, který způsobuje nepříteli ztráty hlavně na bojové technice a živé síle, ale je již i aktivním prostředkem, jenž znemožňuje nepříteli pohyb a manévry jeho vojsk. Toto se projeví i při použití ženijních zátarasů při odražení agrese nepřítelů. Nejsložitějším problémem bude volba optimálního způsobu zřízení systému ženijních zátarasů tak, aby na jedné straně zpomalily nebo podle možností i zastavily útok nepřítelů a na druhé straně neznemožňovaly manévry a aktivní činnost vlastních vojsk. Zvláště důležité je pečlivé a podrobné sladění zřizovaného systému ženijních zátarasů se zámyslem operace, s využitím přírodních překážek a těsné součinnosti se systémem komplexního palebného ničení. Musí se postupně upravovat podle vývoje situace a přijímaných rozhodnutí vševojenských velitelů. Největší hustota výbušných zátarasů se vytváří na směrech hlavního úderu nepřítelů, kde na celou hloubku obrany dosahuje hodnoty 2—4.

Systém ženijních zátarasů vyžaduje důsledné zplánování použití všech prostředků jeho zřizování, včetně prostředků pro minování na dálku dělostřelečtva a letectva, promyšlenou organizaci součinnosti a nepřetržité velení. Při této činnosti náčelník ženijního vojska spolupracuje s představitelům letectva, náčelníkem raketového vojska a dělostřelečtva a s náčelníkem operační správy (oddělení). Ženijní zátarasy se zahrnují do plánu komplexního palebného ničení.

Základními principy při použití uvedených prostředků je překvapení a rychlost zřizování minových polí přímo na sestavu

nepřátelských vojsk. Proto je třeba položit maximální důraz na řešení všech forem průzkumu, aby byl zabezpečen dostatek podrobných a hodnověrných údajů. Prostředky pro minování na dálku se nasazují proti ověřeným a zjištěným objektům nepřítelů při současném působení ostatních klasických prostředků ničení.

Jejich hromadné nasazení při odražení agrese nepřítelů se předpokládá:

— k zamezení manévru a k ničení úderných uskupení nepřítelů v jeho operační a taktické hloubce (přístupové cesty, prostory soustředění a bojového rozmístění, čáry zaminování atd.),

— na přechody přes horské a lesní masivy Český les a Šumava a na přístupy k pásmu přikrytí státní hranice,

— k odražení a ničení vklíněného nepřítelů na směrech jeho hlavních úderů a k ničení jeho výsadků,

— na zabezpečení boků našich protíúderů.

Jejich použití však nesmí ohrozit bojovou činnost vlastních vojsk, zvláště pak vedení protiztečí a protíúderů.

Prostředky letectva budou ničit cíle v taktické a operační hloubce, ale i napomáhat k zamezení nebo narušení vysazování taktických a operačních výsadků nepřítelů. Kladem je, že se mohou využívat i na neúplně ověřené cíle nepřítelů na přesunech, zvláště 2. sledy a zálohy.

Prostředky dělostřelečtva budou působit na ověřené cíle v taktické hloubce s přihlédnutím na jejich efektivnost, a to v co nejkratší době a bezprostředně na bojovou sestavu nepřítelů.

Prostředky ženijního vojska se užívají v kombinaci s klasickými minovými poli k přehrazení mezer a k zvětšení jejich hloubek, k přikrytí odkrytých boků našich vojsk, k zaminování čar rozvinutí nepřítelů, k blokování postupu nepřítelů, který prolomil naši obranu, k zabezpečení odchodu našich vojsk a zřizování minových polí bezprostředně před nepřítelům nebo v jeho taktické hloubce. Důraz je třeba položit na jejich přikrytí naším palebným systémem.

Aktivaci taktických zátarasů budou usku-
tečňovat ty jednotky, které je zřizovaly (organické nebo přidělené ženijní útvary a jednotky). Aktivace připravených objektů k ničení taktického významu se řeší pouze na rozkaz velitele divize (pluku). Pokud se v taktické hloubce vyskytují objekty operačního významu (velké mosty, vodní stavby, energetická díla, průmyslové objekty), lze je zničit pouze na rozkaz velitele fronty nebo armády.

Zesilování taktických zátarasů v průběhu odražení agrese nepřítelů zabezpečují po-

hyblivé odřady zatarasovací všech stupňů včetně vrtulníkůvých manévrem zatarasy, obvykle v součinnosti s protitankovou zálohou příslušného stupně.

Rozhodující úsilí těchto sil a prostředků se soustřeďuje na směry hlavních úderů nepřátelských uskupení s cílem zastavit jejich útok a přehradit jejich vlny.

V průběhu jednoho dne mohou POZ všech stupňů v pásmu armády přehradit 22 až 35 km manévrem zatarasy, čímž vzroste hustota zatarasování na tankových směrech o 0,3—0,5.

Zřizování operačních zatarasů

Pro zřizování operačních zatarasů se určují útvary ženijního vojska armády a frontu. Jejich hlavním předurčením je omezit manévry nepřítele v hloubce operační sestavy vojsk armády a frontu, znemožnit mu obsazení životně důležitých objektů a zbavit nepřítele možnosti volného používání současné silniční sítě. Zahrnují uzly zatarasů, přípravu komunikačních směrů k ničení, ničení důležitých objektů na železničních a silničních tazích a zřizování zatarasovaných prostorů.

Zatarasené prostory se budou zřizovat v mezerách mezi divizemi druhého sledu nebo před nimi ve výchozím prostoru armády v průběhu odražení agrese s cílem zabránit nepřítele v rozvíjení útočné operace na hlavních směrech. Zřizuje se o šířce 15—20 km a hloubce 8—12 km jedním až dvěma ženijními prapory z ženijní brigády armády nebo frontu. Musí zabezpečit zastavení nepřítele ve stanoveném prostoru při použití minimální síle, donutit ho k zasažení záloh a druhých sledů na jiných směrech a v době pro něho nevýhodné, přeskupit síly a prostředky. Nejsou obsazeny vojsky, je však přikrýván palbou dělostřelectva a údery letectva.

V rámci armády mohou vyčleněné ženijní jednotky zřídít 1 zatarasovaný prostor, 4 rotní uzly zatarasů a připravit k ničení do 40 km komunikací za den.

Ženijní budování obrany na směrech hlavních úderů nepřítele

Rozsah ženijního budování celého výchozího prostoru frontu určuje velitel frontu. Při stanovení pořadí prací musí brát v úvahu operačně taktickou situaci, dobu na budování, množství ženijních sil a prostředků, které mohou být vyčleněny pro zemní práce, naplněnost útvarů, množství objektů polní obrany připravených v rámci operační přípravy státního území, charakter terénu a roční dobu.

Na směrech hlavních úderů nepřítele bude mít ženijní budování výrazně obranný

charakter. Výchozí prostory divizí prvního sledu se budují jako hlavní pásmo obrany a prostory soustředění svazků druhého sledu a záloh armád prvního sledu jako armádní pásmo obrany. Pro rozvinutí armády druhého sledu a vševojskové zálohy frontu se buduje frontové pásmo obrany.

Opevňovací práce jsou zahájeny bezprostředně po zaujetí stanovených pásem, prostorů a dělají je všechna vojska nepřetržitě ve dne i v noci s maximálním využitím objektů polní obrany, ochranných a maskovacích vlastností terénu, prostředků z místních zdrojů, ženijní techniky a nářadí, tržavin a skládacích konstrukcí opevňovacích objektů.

V každém pásmu obrany se připravují postavení pro motostřelecké a tankové útvary prvního a druhého sledu (základem jsou operné body motostřeleckých a tankových rot spojené do praporečnických rajónů obrany), prostory bojového rozmístění raketových oddílů, palubná postavení dělostřelectva a protiletadlových prostředků, palubné čáry protitankových záloh a tankových útvarů, čáry protizvědi, budují se prostory rozmístění záloh, míst velení, záložní a klamné prostory.

Opevňovací práce zabezpečují neefektivnější využití bojových možností zbraní a bojové techniky. Zvyšují ochranu vojsk a objektů týlu před účinky všech prostředků ničení nepřítele i odolnost míst velení.

Práce prvního pořadí snižují ztráty na živé síle způsobené klasickými prostředky ničení 2,5krát a při plném vybudování obrany 5krát.

Při použití jaderných zbraní v taktické hloubce obrany snižují i ztráty na živé síle 3krát a při plném vybudování obrany 5krát.

V operační hloubce tyto práce snižují ztráty při vzdušných jaderných úderech 7krát a při pozemních jaderných úderech 3,5krát a práce druhého pořadí 11krát a 5krát.

Pro budování hlavního pásma armádních pásem obrany a příčných a mezilehlých postavení je předurčen ženijní opevňovací prapor z armádního ženijního technického pluku.

Svémi silami a prostředky může za 24 hodin vybudovat ochranné stavby v pásmu obrany divize druhého sledu nebo v prostoru soustředění (ve vyčkávacím prostoru) vševojskové divize.

Úprava a údržba cest a přepravišť pro manévry vojsk přikrytí a zálohami, přesun a zasažení úderných uskupení do útoku a k vedení útočné operace

V rámci plnění hlavních úkolů ženijního zabezpečení je nezbytné, aby komunikační

síť spolu s přepravišti přes vodní překážku zabezpečovala:

- přesun a rozvinutí armád prvního a druhého sledu,

- manévr raketovým vojskem a dělostřelectvem a raketovými vojsky PVO,

- manévr zálohami (armádními a frontovými),

- potřeby frontového letectva.

Tento rozsáhlý úkol lze včas splnit jen s využitím všech sil a prostředků, které jsou k dispozici, v úzké součinnosti ženijního vojska a týlu. Vyžaduje to přísnou centralizaci ženijních sil a prostředků a jejich postupné zasazování na plnění jednotlivých úkolů v souladu s rozhodnutím velitele frontu.

Výrazná zvláštnost spočívá v tom, že všechny síly a prostředky na stupni armády a fronty mohou být použity postupně v souladu s plánem jejich mobilizačního rozvinutí, bojovou činností nepřítele, s jejich mírovou dislokací a plánovanými story jejich bojového použití.

Při hustotě silniční sítě 60–70 km na 100 km² našeho teritoria je možné kalkulovat s tím, že komunikační síť v rámci frontu bude zabezpečena ve většině případů silnicemi 1. a 2. třídy.

Celkem je třeba ve výchozím prostoru frontu zabezpečit úpravu a údržbu cest silnicemi ženijního vojska takto:

- na stupni frontu: 8–12 podélných cest a 1–2 příčné cesty o celkové délce 600 až 1800 km,

- na stupni armády: 5–8 podélných cest a 1–2 příčné cesty o celkové délce 600–1000 km.

Vzhledem k možnostem a koncepcím nepřítele je třeba ničit mosty přes vodní překážky na teritoriu v tomto možném rozsahu:

- až 100 % přes široké vodní překážky (250–600 m),

- až 40 % přes střední vodní překážky (100–250 m),

- 10–15 % přes úzké vodní překážky (do 100 m).

Rovněž je zapotřebí kalkulovat se zabezpečením zřízení záložních přepravišť na podélných cestách frontu, a to:

- až 2 přes široké vodní překážky,

- 3–4 přes střední vodní překážky,

- 3–4 přes úzké vodní překážky.

Rozsah cest a záložních přepravišť vyplývá z konkrétní situace a z rozhodnutí velitele frontu (armády). K zabezpečení těchto úkolů je k dispozici na

stupni frontu

- ženijní silniční mostní brigáda (upravená za den 360 km frontových cest, včetně přemostění vodních překážek nízkovodní-

mi dřevěnými mosty z předem připravených prvků),

- pontonová brigáda (zřídí 4 mostová přepraviště PMS o zatížitelnosti 60 t, 6 převozových přepravišť z převážecích soulodí GSP o zatížitelnosti 52 t a 6 plavidlových přepravišť z pásových obojživelných transportérů o zatížitelnosti 10 t);

stupni armády

- ženijní silniční mostní pluk (za den 240 km armádních cest a z předem připravených prvků přemostí vodní překážky nízkovodními dřevěnými mosty),

- pontonový pluk (zřídí 3 mostová přepraviště PMS zatížitelnosti 60 t).

Maskování proti všem prostředkům a druhům průzkumu a vysoce přesným zbraním nepřítele

Při použití soudobých průzkumných prostředků spojených s vysoce přesnými zbraněmi a s automatizovanými prostředky navedení je podstatné při zabezpečení úspěšného splnění bojových úkolů vojsky na všech stupních a při plnění opatření jejich ochrany maskování a rychlý a široký manévr.

Maskovací opatření plní svazky a útvary všech druhů vojsk, speciálních vojsk a týlu zpravidla vlastními silami a prostředky s cílem skrýt se před nepřítelem, oklamat jej o skutečných záměrech, charakteru a zámyslu boje vlastních vojsk, o jejich složení, situaci a bojové pohotovosti, zabezpečit překvapivou činnost a zachovat bojeschopnost vlastních vojsk.

Důraz je třeba položit na využití maskovacích vlastností terénu, předepsaných maskovacích prostředků a materiálů z místních zdrojů, využití maskovacích nátěrů, důsledné plnění požadavků maskovací kázně a včasné odstranění demaskujících příznaků.

Účelným využitím normovaných maskovacích prostředků spolu s dovedným využitím maskovacích vlastností terénu je možné dosáhnout skrytí 50–70 % objektů před všemi druhy průzkumu nepřítele.

Nejsložitější opatření plní útvary speciálních vojsk (ženijní, spojovací, radiotechnické, chemické a další).

Ženijní útvary jsou předurčeny k usku- tečňování ženijních technických opatření v rámci operačního maskování. Mohou dělat maskování míst velení na operačním stupni, prostorů rozmístění, budování klamných objektů a zařízení v klamných prostorech pro vojska a na místech velení, demonstrační činnosti v nich, protiradiolo- kační činnosti na přepravištích a cestách.

Ženíni zabezpečení přechodu do útočné operace

Pro náčelníka ženijního vojska frontu i armády je důležité, aby současně s řešením a organizováním ženijního odražení agrese nepřítel přijímal opatření k vytvoření uskupení ženijního vojska, která zabezpečí úspěšné splnění předpokládaných úkolů ženijního zabezpečení přechodu vojsk úderného uskupení frontu (armády) do útočné operace.

Tento požadavek je spojen s maximální úsporou ženijních sil a prostředků pro plnění úkolů ženijního zabezpečení odražení agrese, ale ne na úkor kvality, efektivnosti, obsahu a časových lhůt.

Při řešení jednotlivých bojových situací při odražení agrese nepřítel musí dbát, aby předčasně nenasadil a nevyčerpal ženijní zálohy i útvary a svazky, plnicí frontové či armádní úkoly. Tyto musí být připraveny k plnění úkolů ženijního zabezpečení přechodu vojsk do útočné činnosti bez velkých prostorových manévru a časových ztrát potřebných na jejich přeskupení a začlenění do sestavy úderného uskupení vojsk frontu.

Toho lze dosáhnout jen dobrou znalostí nepřítel, jeho záměrů a možností a hlavně promyšlenými a zabezpečenými ženijními opatřeními rozhodnutí velitele frontu k odražení agrese nepřítel a přechodu vlastních vojsk do útočné operace.

Při přechodu vojsk frontu do útočné operace budou se plnit tyto úkoly ženijního zabezpečení:

- úprava a údržba cest pro přesun, manévru a bojovou činnost vojsk a zabezpečení jejich zasazení do útoku a střetných srážení,
- zřizování průchodů v zátarasech a závalech,
- průzkum, vyhledávání a ničení jaderných min nepřítel,
- zabezpečení násilných přechodů vodních překážek,
- odražení protitúderů nepřítel a upevnění dobytých čar,

— obnova bojeschopnosti vojsk a likvidace následků po použití ZHN,

— zabezpečení vedení útočné operace na stanovených směrech a ve vysokém tempu.

Plnění těchto úkolů bude probíhat podle zásad stanovených pro ženijní zabezpečení útočné činnosti.

K jejich splnění se na stupni frontu i armády vytvářejí uskupení ženijního vojska, která musí zabezpečit:

— maximální využití ženijních sil a prostředků při úspěšném vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní i bez nich,

— soustředěné úsilí vojsk na hlavních směrech a při změně úkolu, nebo změně způsobu jejich plnění v průběhu operace,

— možnost včasného narůstání úsilí vojsk, která působí na hlavních směrech, a manévru silami a prostředky,

— nepřetržité velení ženijnímu vojsku a součinnost s ostatními druhy vojsk.

Na základě těchto požadavků uskupení ženijního vojska frontu (armády) tvoří:

- svazky a útvary ženijního vojska vyčleněné k zesílení úderného uskupení na hlavním směru, pro OMS, taktické a operačně taktické výsadky, pro raketové a protiletadlové raketové vojsko a zařízení týlu,

— svazky a útvary ženijního vojska, které plní frontové (armádní) úkoly,

— pohyblivé odřady zatarasovací,

— ženijní zálohy.

Tato problematika je vysoce aktuální. Vyplyvá z Rozkazu ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikovém roce 1985—1986, ve kterém je mimo jiné uloženo: „Připravovat vojska k odražení možné agrese nepřítel a k jeho zničení za jakýchkoli podmínek zahájení a vedení války. Procvičovat jednotky v ženijním budování obrany, zřizování ženijních zátarasů a v efektivním využívání maskovacích prostředků proti činnosti vysoce přesných zbraní nepřítel. Zvyšovat úroveň přípravy vojsk k ženijnímu zabezpečení vysokého tempa útoku.“

VZDUŠNÝ RADIAČNÍ A CHEMICKÝ PRŮZKUM

Jedním ze základních charakteristických znaků příští možné války bude používání zbraní hromadného ničení (ZHN), především jaderných zbraní (JZ) a chemických zbraní (CHZ). Údery JZ povedou k vytváření rozsáhlých prostorů, zamořených radioaktivními látkami (RaL), které mohou výrazně ovlivnit bojovou činnost pozemního vojska. Navíc vedení podzemních, pozemních, ale i vzdušných jaderných výbuchů bude mít za následek tvorbu radioaktivních oblaků, které na určitou dobu nebezpečně zamoří i jednotlivé vrstvy atmosféry, což může výrazně ovlivnit bojovou činnost letectva. CHZ by v porovnání s RaL sice zamořily menší plochy terénu, ale při výhodných povětrnostních podmínkách, zejména při použití vysoce toxických smrtelných otravných látek (OL) ve formě aerosolů letectvem nepřítele, může být jedním chemickým úderem vytvořena v přízemní vrstvě atmosféry taková koncentrace OL, která bude nebezpečná pro nekrytou živou sílu na ploše až několika stovek kilometrů čtverečních, a to na poměrně dlouhou dobu.

Radiační a chemická situace na terénu a v ovzduší, vzniklá jako důsledek hromadného používání ZHN, podstatným způsobem ovlivní činnost vojsk a štábů. Proto

rychlé a přesné získání přehledu o skutečné radiační a chemické situaci v zájmových prostorech je jednou ze základních podmínek efektivního, operativního, situaci odpovídajícího velení vojskům. Zabezpečit velitelům a štábům v nejkratší možné době pro jejich činnost potřebné a přitom hodnověrné údaje o radiační a chemické situaci v prostorech skutečné i předpokládané činnosti vojsk a v dalších zájmových prostorech je úkolem radiačního a chemického průzkumu (RCHPz).

Radiační a chemický průzkum patří mezi nejdůležitější opatření chemického zabezpečení boje a operace. Jejich cílem je včas zjistit radioaktivní a chemické zamoření a zabezpečit informovanost velitelů a štábů o radiační a chemické situaci na terénu a ve vzdušném prostoru. Zjišťuje se charakter a stupeň zamoření terénu, vzduchu, objektů a vojsk RaL a OL, vyznačují se hranice zamořených pásem, určují směry s nejmenší úrovní radiace a cesty k obehnutí zamořených úseků. Důležitostí RCHPz spočívá v tom, že má pro řízení boje a operace, jejich OPZH a chemické zabezpečení zásadní význam.

Metodiku pozemního radiačního, chemického a bakteriologického (biologického) průzkumu jednotky radiačního a chemického

ho průzkumu i chemičtí pozorovatelé jednotek zvládli. V soudobém vševojskovém boji však pozemní průzkum již nemůže plně uspokojit potřeby velitelů a štábů.

V důsledku vývoje nových prostředků ničení a zavádění do výzbroje se soudobý vševojskový boj vyznačuje rozhodností, vysokou manévrovostí a intenzitou, rychlým průběhem, náhlými a pronikavými změnami situace a různorodostí používaných způsobů jeho vedení, rozvíjení bojové činnosti na zemi a ve vzduchu, na široké frontě, do velké hloubky a jejím vedením ve vysokém tempu.

Tyto skutečnosti se zákonitě musí projevit i ve zvýšených požadavcích na radiální a chemický průzkum. Pozemní radiální průzkum vzhledem k relativně nízkému tempu provádění (30–40 km.h⁻¹) a malému počtu jednotek radiálního a chemického průzkumu je postupně, zejména na taktických stupních velení, stále méně schopna na zvýšené požadavky reagovat.

Proto v současnosti nabývá stále více na významu vzdušný radiální a chemický průzkum, jehož rozvoj je věnována velká pozornost. Pouze tento průzkum je schopen efektivně reagovat na vysokou manévrovost boje, jeho rychlý průběh, na rychlé změny situace a vedení bojové činnosti na široké frontě, do velké hloubky a ve vysokém tempu. Skutečnost, že vševojskový svazek je určen i k samostatnému plnění taktických bojových úkolů, jakož i charakteristické rysy soudobého boje a operace vyžadují, aby byl vybaven vším potřebným k samostatné činnosti. Proto v jeho organizační struktuře, v rámci jednotek vojskového letectva, jsou začleněny i vrtulníky, určené k vzdušnému radiálnímu a chemickému průzkumu.

Problematika vzdušného radiálního průzkumu byla v ČSLA rozpracována v roce 1966 v předpise „Vzdušný radiální průzkum“ (Všeob-4-1). Od vydání předpisu došlo v socialistické vojenské vědě k rozvoji, jenž si vynucuje analýzu některých zásad. Na základě jejich výsledků a v souladu se současnými potřebami velitelů a štábů těchto stupňů velení, na kterých je vedení vzdušného radiálního průzkumu efektivní, pak bude třeba přijmout vhodná novellační opatření.

Rozborem dosud platných úkolů radiálního průzkumu ve prospěch pozemního vojska lze dospět k závěru, že vedle nezbytných terminologických úprav, které si vynucují rozvoj a úpravy výškové terminologie, je zapotřebí upřesnit a doplnit úkoly vzdušného radiálního průzkumu.

Současným potřebám velitelů a štábů pozemního vojska a rysům soudobého vše-

vojskového boje odpovídají, podle mého názoru, tyto úkoly vzdušného radiálního průzkumu:

- orientační zjištění radiální situace v zájmovém území,

- průzkum prostorů činnosti vojsk a týlů a předpokládaného rozmístění vojsk, týlových útvarů a zařízení,

- průzkum úseků předpokládané činnosti vlastních vojsk na území jimi obsazeném a na území obsazeném nepřítelem, zejména po vlastních jaderných úderech,

- průzkum pochodových os a zásobovacích komunikací,

- vyhledávání nezamořených (nebo s nízkou úrovní radiace) pochodových os, komunikací a prostorů pro rozmístění vojsk a týlů,

- průzkum pásem (úseků) terénu s vysokou úrovní radiace a úseků (prostorů), kde není možné vést radiální průzkum jinými (pozemními) prostředky (včetně pásem aktivace jaderných min nepřítelů),

- průzkum míst jaderných výbuchů a určení směru a stopy radioaktivního oblaku.

Podle takto stanovených úkolů může být vzdušný radiální průzkum ve prospěch armádních svazků, útvarů a zařízení zeměřin především na průzkum:

- os přesunu a plánovaných rozmístění míst velení armády,

- hlavních a záložních prostorů rozmístění raketových a protiletadlových raketových svazků a útvarů a os jejich přesunu,

- os přesunu druhého sledu (záloh) armády na čáry zasazení a jeho předpokládané činnosti po zasazení do boje,

- výchozího prostoru, průletového pásma a území vysazení operačního vzdušného výsadku,

- přeprav a přechodů přes velké vodní překážky, horské a velké lesní masivy,

- zjištění míst jaderných výbuchů, v nichž budou zasazeny k poskytnutí pomoci zasaženým svazkům a útvarům armádní odřady k odstranění následků použití ZHN nepřítelům,

- prostorů rozmístění týlových svazků, útvarů, objektů a zařízení i armádních zásobovacích komunikací.

U motostřeleckých a tankových divizí může být vzdušný radiální průzkum zaměřen obdobně na průzkum:

- os přesunu a prostoru soustředění (předpokládaného prostoru soustředění) svazku s důrazem na místa velení svazku a prostory (hlavní a záložní) rozmístění raketových útvarů, druhého sledu (vševojskové zálohy) a týlových útvarů a zařízení,

— os přesunu z výchozího prostoru na čáru rozvinutí do praporních proudů,

— úseků předpokládané činnosti svazku na území obsazeném nepřítelem (útok, činnost OMS, vyjití z obklíčení),

— prostorů určených k vyvedení útvarů do druhého sledu a os přesunu,

— výchozího prostoru, průletového pásma a prostoru vysazení taktického vzdušného výsadku,

— míst jaderných výbuchů, v nichž bude určen k poskytnutí pomoci zasaženým útvarům a zařízením divizní odřad k odstranění následků použití ZHN nepřítelem,

— území, v nichž byly aktivovány jaderné miny nepřítelem.

Možnosti vrtulníků, které jsou dosud nejčastěji využívány k vedení vzdušného radiačního průzkumu, nejsou neomezené. Zavedení nových prostředků ničení do výzbroje armád NATO, schopných zjišťovat a ničit vzdušné cíle, včetně nízké letičích, na velké vzdálenosti, je bude snižovat. Vrtulníky se budou moci přiblížit k čáře dotyku pouze do určité vzdálenosti, která bude závislá i na výšce letu. Vrtulník s osádkou nebude moci vést vzdušný radiační průzkum míst, v nichž byly aktivovány jaderné miny, pokud bude muset být veden v malé výšce letu. Navíc vytvořená základová prachová vlna v prostoru aktivace jaderných min na poměrně dlouhou dobu znemožní orientaci pilota a operátora a vlastně znemožní vedení průzkumu v době, kdy velitel pro své rozhodování musí nutně znát konkrétní situaci v tomto prostoru, aby mohl stanovit nezbytná opatření k vyvedení jednotek (útvarů). Vedení pozemního radiačního průzkumu rovněž není v takovém případě možné. A tak se naskytá otázka, zda u vševojskových svazků k plnění některých specifických úkolů vzdušného radiačního průzkumu by nebylo vhodné zavést jednoduchý bezpilotní prostředek. Šlo by o prostředek malé nosnosti i rychlosti, vybavený vhodným dozimetrickým přístrojem a zařízením pro automatický přenos výsledků radiačního průzkumu v reálném čase. Výhodné by bylo, kdyby byl vybaven i televizním průzkumným zařízením, které by umožňovalo zjistit celkovou situaci jednotek v prostoru použití JZ. Takový prostředek by našel uplatnění při radiačním průzkumu území, obsazeného nepřítelem (průzkum ve prospěch vzdušných výsadků, při činnosti OMS, vyjití z obklíčení apod.) i při průzkumu prostorů jaderných výbuchů a úseků aktivace jaderných min. Jeho výhodou by rovněž byla možnost nasazení k vedení vzdušného radiačního průzkumu už v době, kdy ještě nelze vyslat letecké osádky do vzduchu. Tím by se rovněž dále zvýšila rychlost ra-

diačního průzkumu a velitelé a štáby by dříve dostali k dispozici údaje, potřebné pro rozhodování a řízení činnosti podřízených vojsk.

Každý prostředek pro vedení vzdušného radiačního průzkumu musí být vybaven vhodným dozimetrickým přístrojem, jehož vlastnosti tomuto účelu odpovídají. Používání jiných dozimetrických přístrojů, zejména dozimetrických přístrojů k vedení pozemního radiačního průzkumu, není vhodné a lze je považovat pouze za nouzové, dočasné řešení. V současné době jediným dozimetrickým přístrojem, který svými vlastnostmi odpovídá požadavkům na přístroje k vedení vzdušného radiačního průzkumu, je zavedený letecký rentgenometr RL-75. Ten automaticky určuje výšku letu (snímá ji z rádiového výškoměru RV-5). Lze ho tedy použít pouze na vrtulnících (letounech) vybavených tímto rádiovým výškoměrem. Umožňuje nastavení hodnot opravných koeficientů podle výšky letu a charakteru terénu. Přístroj měří i úroveň radiace v kabině pilota a je připravený (má vývod) k připojení na zařízení k přenosu informací (výsledků průzkumu). Svými vlastnostmi je na úrovni podobných přístrojů, zavedených v ostatních socialistických i kapitalistických armádách.

Jednou z nevýhod vzdušného radiačního průzkumu je nevyřešená otázka vyznačování hranice zaměřených pásem. Tento důležitý problém je při současné technické úrovni řešitelný a bude třeba se jím v rámci rozvoje vzdušného radiačního průzkumu vážně zabývat.

Sebedokonalejší prostředky a přístroje pro vedení vzdušného radiačního průzkumu nesplní cíl, pro který byly vyvinuty a použity, jestliže se nepodaří naměřené hodnoty bez zdržení, včas dopravit k adresátovi. Jednou z výhod vzdušného radiačního průzkumu je možnost při použití leteckých palubních rádiových stanic doručovat zprávy na větší vzdálenosti, než je mohou doručit rádiové stanice pozemních prostředků radiačního a chemického průzkumu.

V současnosti je hlášení výsledků průzkumu závislé na využití leteckých palubních rádiových stanic. Protože provoz na nich mohou vést pouze letci, naskytají se pouze 3 cesty pro předání informací adresátovi:

— od operátora přes pilota, který předává zprávu do pozemního řídicího centra; této cesty je dnes nejvíce využíváno, vede však ke zpomalení výsledků průzkumu a zvyšuje možnost chyb (přeslechnů),

— improvizovaně, vybavením operátora přenosnou rádiovou stanicí; tyto stanice však mají poměrně malý dosah,

— operátor po návratu z letu podává celkové hlášení výsledků průzkumu; tento způsob však vede ke zdržení předání výsledků průzkumu, čímž se ztrácí jedna z předností vzdušného radiačního průzkumu.

Proto součástí komplexního řešení problematiky vzdušného radiačního průzkumu musí být i dořešení způsobů předání zpráv o výsledcích průzkumu, jinak se bude snižovat jeho účinnost i význam.

Objem potřeb radiačního průzkumu v armádní útočné operaci, vedené s použitím jaderných zbraní, bude značný. V literatuře je uváděna potřeba radiačního průzkumu při armádní útočné operaci v hodnotě 9000 až 12 000 km pochodových os a komunikací, v průzkumu prostoru 35 000 až 45 000 km². Bez ohledu na velké rozpětí údajů, způsobené výběrem možných variant použití jaderných zbraní, lze konstatovat, že tento objem úkolů bude možné v potřebné míře splnit pouze sladěným soustředěným a diferencovaným vedením pozemního a vzdušného radiačního průzkumu. Přitom skutečný rozsah úkolů, plněných vzdušným radiačním průzkumem, bude vždy limitovaný množstvím sil a prostředků, ale i jejich kvalitou vyjádřenou skutečnými možnostmi, které budou na jeho vedení u svazu (svazku) k dispozici. Tato situace vždy povede k dělbě úkolů mezi pozemním a vzdušným radiačním průzkumem a ke stanovení pořadí důležitosti plnění jednotlivých průzkumných úkolů.

Úkoly vzdušného radiačního průzkumu u leteckých svazků a útvarů lze plnit s využitím jejich organických prostředků (vrtulníků, letounů), vybavených vhodnými dozimetrickými přístroji. Pozemní jednotky radiačního a chemického průzkumu je možné u letectva využít k zabezpečení pozemních sledů a k přímému zabezpečení letišť. Jejich využití při letištních manévrech je přinejmenším problematické. Odtud nutně plyne požadavek, aby u každého leteckého útvaru byl začleněn vhodný prostředek k vedení vzdušného radiačního průzkumu.

Předpis Všeob-4-1 stanoví, které úkoly ve prospěch leteckých svazků a orgánů leteckého týlu může vzdušný radiační průzkum plnit. Tento výčet úkolů je možné považovat za vyčerpávající i v současných podmínkách, s jednou výjimkou. Potřeby vojenského letectva vyžadují, aby byl zjišťován i rozsah a stupeň radioaktivního zamoření vzduchu a směr pohybu radioaktivního oblaku s cílem včas zjistit stupeň radiačního nebezpečí při průletu osádek letounů radioaktivními oblaky. Takový úkol je o to naléhavější, že na tvorbě těchto pro osádky letounů nebezpečných oblaků se

podílejí nejen podzemní a pozemní, ale i vzdušné jaderné výbuchy, které způsobují nebezpečné zamoření jednotlivých vrstev atmosféry v závislosti na druhu a mohutnosti jaderného výbuchu ve výšce od 1 do 50 km, přičemž průměr oblaku může dosáhnout až 90 km a jeho tloušťka až 30 km. Vytvořené oblaky mohou vzájemně splývat či překrývat se a tvořit rozsáhlá souvislá zamořená pásma atmosféry s nebezpečnými úrovněmi radiace. Průlet těmito pásmy může vést k vyřazení leteckých osádek z další bojové činnosti.

Z uvedené skutečnosti objektivně vyplývá požadavek doplnit výčet úkolů o úkol, který může být zformulovaný takto:

— průzkum rozsahu a stupně radioaktivního zamoření ovzduší v průletových pásmech letectva.

Jeho plnění je třeba v praxi rozdělit na dvě části, a to na:

— průzkum průletového pásma před vzletem letectva,

— přímé zabezpečení leteckých jednotek, útvarů, svazků při letu průletovým pásmem.

Průzkum průletového pásma před vzletem letectva není možné vzhledem k nebezpečí ozáření vysokými dávkami vést letouny s lidskou osádkou. Takový úkol je možné plnit pouze pomocí vhodné vybavených bezpilotních prostředků, schopných předávat údaje o výsledcích průzkumu automaticky za letu (v reálném čase) na řídicí pozemní stanoviště. Takové bezpilotní prostředky existují a jejich využití s cílem napomoci k zachování bojeschopnosti leteckých jednotek, útvarů a svazků v podmínkách vedení bojové činnosti s použitím JZ je nezbytné.

Vzhledem k vlastnostem atmosféry je však třeba očekávat, že se radiační situace v ovzduší bude rychle měnit. Má-li být zachována bojeschopnost leteckých jednotek a útvarů, je nezbytné reagovat i na tuto skutečnost. Správnou reakcí je pouze jejich přímé zabezpečení při letu průletovým pásmem. To však vyžaduje, aby letouny (vrtulníky) byly vybaveny vhodným dozimetrickým přístrojem, který by signalizoval přítomnost radioaktivního záření a nebezpečí radioaktivního ozáření osádky. Ideálním stavem by bylo, kdyby jej měl každý letoun či vrtulník, zejména však ty, jež jsou určeny k samostatnému plnění úkolů. U ostatních letounů (vrtulníků) bude postačovat, aby byl jeden přístroj v jednotce, jenž je typická pro plnění letových úkolů. Realizace tohoto opatření by vedla také ke zvýšení hustoty bodů, u nichž se měří radioaktivita, a přispěla by, na základě konkrétní znalosti pohybu radioaktivních oblaků v atmosféře, i ke zkva-

litnění varování vojsk před nebezpečím radioaktivního zamoření.

Bojový řád pozemního vojska ČSLA hovoří i o vzdušném chemickém průzkumu, jemuž bude v nadcházejícím období věnována pozornost.

Vyřešení otázek, které souvisí s vedením tohoto průzkumu, bude značným přínosem pro zkvalitnění chemického zabezpečení boje i operace. Přitom lze očekávat, že bude:

- možné malým počtem prostředků průzkumu poměrně rychle prozkoumat rozsáhlé území a zjišťovat v něm prostory (pásma) zamoření OL,

- možné rychle přenášet úsilí chemického průzkumu na nové směry a do nových prostorů,

- možné předávat výsledky průzkumu na větší vzdálenosti přímo z míst průzkumu,

- zjištěním OL na dostatečnou vzdálenost a rychlým přenosem informací o zamoření vytvořen předpoklad pro rychlé varování vojsk o použití chemických zbraní,

- možné poměrně rychlé vedení chemického průzkumu i v místech těžko průchodných, popřípadě neprůchodných pro pásova a kolová vozidla a techniku,

- možné vést chemický průzkum v místech aktivace chemických min (fugasů) nepříteli před jeho sestavou,

- možné rychle zjišťovat i použití nových, dosud neznámých OL.

Největším přínosem chemického vzdušného průzkumu však bude rychlé získání, zpracování a předání údajů o chemické situaci v zájmovém prostoru velitelů a štábů, čímž se vytvoří podmínky pro rychlejší, na objektivních skutečnostech založené rozhodování velitele a řízení činnosti podřízených vojsk. Jinými slovy, dojde k další optimalizaci ve velení vojskům ve složitých podmínkách používání OL nepřítelům, zvýší se možnost udržení bojeschopnosti vojsk a rozšíří se podmínky pro úspěšné splnění uložených bojových úkolů.

Vybavením vzdušného prostředku průzkumu odpovídajícím palubním rentgeno-

metrem, detektorem OL a zařízením pro automatický a utajený přenos výsledků průzkumu bude možné získat prostředek, vhodný pro vedení vzdušného radiálního a chemického průzkumu. To by výrazně zkvalitnilo a zefektivnilo realizaci opatření chemického zabezpečení boje a operace. V zahraniční literatuře se již objevila zmínka o nespécifické dálkové detekci biologických aerosolů. Vyřešením i této problematiky by bylo možné získat vysoce výkonný průzkumný prostředek, který by mohl plnit úkoly radiálního, chemického a povšechného bakteriologického (biologického) průzkumu v celém komplexu a značně rychle.

Je pochopitelné, že uvedené či naznačené směry v problematice vzdušného radiálního a chemického průzkumu budou mít za následek změny ve způsobech a metodice vedení vzdušného radiálního a chemického průzkumu, v metodice přípravy operátorů. Budou mít rovněž vliv na metodu práce velitelů a štábů svazků a svazů v poli. K největším změnám v metodice práce v poli pak dojde u funkcionářů chemických skupin a oddělení a výpočetně analytických skupin i radiálních středisek. Přitom musí být brány v úvahu i perspektivní systémy velení, které budou zaváděny a používány a budou mít vliv na rychlost a kvalitu řízení činnosti vojsk.

Rychle a včas získaný přehled o celkové situaci vojsk je nezbytný pro rozhodování velitelů a činnost štábů při řízení vojsk. Součástí celkové situace je i radiální a chemická situace. Bez její znalosti nedobrou moci velitelé a štáby správně a efektivně řídit činnost vojsk v podmínkách použití ZHN. Tím více dnes vyvstává nutnost věnovat vysokou pozornost problematice co nejrychlejšího zjišťování radiální a chemické situace. Právě vzdušný průzkum má své nezastupitelné místo, neboť může nejlépe uspokojit vysoké potřeby velitelů a štábů, které vyplývají z požadavků soudobého boje a operací.

NĚKTERÉ ZVLÁŠTNOSTI ORGANIZACE A ZABEZPEČENÍ SPOJENÍ PŘI PRŮLOMU OBRANY NEPŘÍTELE

Útočné operace frontu a armád mohou být v příštím možné válce vedeny s použitím různých zbraní, včetně jaderných, a v různých podmínkách operační situace. Budou mít odlišné formy i způsoby přípravy a vedení.

Útok vedou vytvořená úderná uskupení, která postupně ničí protistojícího nepřítele, jeho zálohy, zmocňují se obranných čar a důležitých prostorů. K ovládnutí nepřátelských obranných pásem dochází zpravidla z chodu a na široké frontě. V útočné operaci mohou vojska frontu narazit na připravenou obranu nepřítele, a to jak na předním obranném prostoru, tak na mezilehlé obranné čáře.

V případě, kdy ovládnutí obranného pásma z chodu se nepodařilo, nebo vzhledem k situaci nebylo možné, se organizuje průlom.

Podstata průlomu spočívá v současném palebném ničení bránícího se nepřítele a v uskutečňování mohutných čelních úderů uskupením vojsk s výraznou převahou na úzkých úsecích a rychlým rozšířením průlomu do stran a do hloubky.

Podle zásad uspořádání obrany pravděpodobného nepřítele musí být jeho obrana odolná proti převaze 1 : 3 a krátkodobě i proti převaze 1 : 5.

Analýza bojových možností vlastních vojsk ukazuje, že k průlomu obrany nepřítele musí být vytvořeny tyto hustoty sil a prostředků na 1 km úseku průlomu:

- 110—140 hlavních dělostřelectva,
- 15—20 odpalovacích zařízení PTRS nebo hlavní pro přímou střelbu,
- 40—50 tanků, z toho 20—30 přímo v bojové sestavě,
- 1—2 mspř na OT.

Propočty dokazují, že za podmínek použití pouze konvenčních zbraní je motostřelecká (tanková) divize se svou údernou silou schopna prolomit připravenou obranu nepřítele na úseku v šířce až do 4 km, zpravidla se dvěma motostřeleckými (tankovými)

pluky v prvním sledu. K dosažení nezbytného stupně palebného ničení nepřátelských objektů bude divize, kromě činnosti armádních dělostřeleckých skupin v jejím úseku průlomu, činnosti dělostřelectva divizí druhého sledu i podpůrného letectva, potřebovat posílit dělostřelectvem v hodnotě až dělostřelecké brigády.

Armáda může prolamovat obranu nepřítele na 1—2 úsecích v šířce 8—12 km. K vytvoření potřebné převahy je nutné v úderném uskupení mít 3—4 motostřelecké a tankové divize. Toho je možné dosáhnout vytvořením jednoho armádního úseku průlomu. Méně obvyklé bude prolamovat na dvou úsecích (armádním v šířce 8 km a divizním v šířce do 4 km). Nejčastějším způsobem u armády je průlom na jednom úseku v šířce do 8 km. Dosažení spolehlivého stupně palebného ničení vyžaduje, aby armáda na směru hlavního úderu frontu byla na toto období posílena hodnotou až dělostřelecké divize. Současně jí musí být vyčleněno nezbytné množství frontového letectva.

Front zpravidla prolamuje obranu na několika úsecích. Jejich množství a šířka záleží na zámyslu operace, počtu armád v prvním sledu a na jejich možnostech.

Např. Prolamuje-li se obrana na dvou úsecích — na frontovém úseku vnitřními křídly dvou armád a na jednom armádním úseku — potřebuje posílit až třemi dělostřeleckými divizemi ze zálohy hlavního velitele. Budou zde také využity hlavní síly frontového a veškeré síly armádního letectva. Zkušenosti z operačních cvičení ukazují, že zatímco u divizí a armád je průlom pravidelným a obvyklým operačním (bojovým) úkolem, na stupni frontu bude organizace průlomu méně obvyklá. Front bude zpravidla prolamovat na dvou úsecích o celkové šířce 16—20 km, přičemž jeden úsek může být frontový — vnitřními křídly dvou armád a druhý úsek — armádní.

Na základě těchto požadavků, které podmiňují zvláštnosti velení uskupení vojsk frontu při průlomu, musí spojovací soustava frontu, armád i svazků zabezpečovat řadu složitých úkolů.

Zmíním se o nejdůležitějších specifických podmínkách, jež kladou vysoké nároky na schopnosti spojovacích náčelníků při organizaci a zabezpečování spojení.

Jako rozhodující zvláštnost vidím nahromadění značného množství míst velení nejrizičnějších stupňů na relativně malé ploše a v malé hloubce.

Při šířce úseku průlomu frontu, vedeného vnitřními křídly sousedních armád při zasazení 4 divizí, to bude představovat 16 km šířky a hloubka míst velení divizí nebude přesahovat 15 km — tedy na 240 km² bude rozvinuto kolem 260 míst velení (bez mála 140 vševojskových a přes 120 dělostřeleckých) od praporu výše — tj. více než 1 místo velení na každém km². A to v žádném případě není možné počítat s rovnoměrným rozptýlením těchto míst velení na celé ploše. Přitom nepočítám další stovky pozorovatelů rot a baterií.

Z toho vychází oprávněný požadavek na přísnou centralizaci rozmísťování míst velení na všech velitelských stupních.

Druhou zvláštností, která vyplývá z velkého množství vojsk, zejména dělostřelectva, na malé ploše, je nahromadění značného počtu rádiových prostředků.

Tyto samozřejmě tvoří ideální demaskující cíl a objekt pro nepřátelský rádiový průzkum.

Jak jsem uvedl, na ploše 240 km², kterou představuje prostor soustředění vojsk při průlomu na frontovém úseku, může u divize pracovat přibližně:

- 180 vševojskových rádiových sítí,
- bude-li posílena 25 dělostřeleckými oddíly: 6 rádiových sítí u každého,
- 150 VKV rádiových sítí dělostřelectva.

Celkem tedy kolem 300 rádiových sítí v pásmu jedné divize, což reprezentuje asi 200 rádiových stanic divize a 900 VKV rádiových stanic posilového dělostřelectva.

V celém úseku průlomu frontu za účasti 4 divizí to představuje zhruba 1320 rádiových sítí a 12 000 rádiových stanic. Tudíž na ploše 1 km² bude zde pracovat 50 rádiových stanic, převážně VKV v pásmu od 20 do 50 MHz.

To vyžaduje velmi náročnou organizaci a pevné řízení otázek elektromagnetické koexistence na všech stupních velení. Měl by se rovněž dodržovat přísný zákaz vysílání v průběhu soustředování vojsk do pásma průlomu, a to zejména u dělostřelectva.

Vyvstává však další problém, neboť pro zabezpečení linkového spojení není u vojsk dostatek prostředků.

Při organizaci rádiového spojení, zejména u raketového vojska a dělostřelectva, je nezbytné počítat s potřebou zabezpečení spojení s vojsky a štáby jiných národností v důsledku koaličního složení operačního uskupení vševojskových svazků a svazů frontu, nebo v důsledku přidělení dělostřeleckých divizí HV na válečnické k zabezpečení dosažení nutné hustoty hlavní a řízení palby.

Dosavadní zkušenosti ze spojeneckých cvičení ukazují, že bude výhodnější, zůstane-li přidělená divize HV jako organický celek ve formě ADS nebo samostatné dělostřelecké skupiny. Její rozdělení a začlenění do jednotlivých skupin (DDS apod.) by podstatně ztížilo spojení i velení a řízení palby.

Třetí zvláštností je problém elektromagnetické koexistence při vytváření radiolokačního pole v pásmu průlomu.

Podle mého názoru mohou v pásmu průlomu frontu působit:

- 2 oddíly plb středního dosahu (F),
- 2 armádní plrp,
- 4 divizní plrp,
- 7 baterií sousedních plrp malého dosahu,
- 48 BV S-1,
- 38 družstev S-2M,
- 24 čet 30mm PLdvK,
- 2 armádní RTH,
- 1 frontová RTH.

Celkem v tomto prostoru může současně pracovat a vytvářet několikastupňové radiolokační pole kolem 170 radiolokátorů různých typů (ŘRL P-40, P-15, P-19, P-18, rrl, výškoměry PRV-9, PRV-16, radiolokátory palebných raketových prostředků). Chceme-li dodržet minimální potřebnou dálku z hlediska elektromagnetické koexistence s využitím ochrany radiolokátorů (3 km), bude třeba této otázky věnovat maximální pozornost a předem ji pečlivě plánovat.

Přitom je nutné zdůraznit ještě jednu velmi důležitou otázku, a to obranu takto nasyceného pásma průlomu frontu místy velení, radiolokačními prostředky a spojovacími prostředky před působením vysoce přesných zbraní i palebných systémů nepřítele a před působením prostředků REB nepřítel.

Význam účinného průzkumu bojiště a určování cílů k jejich zničení nebo vyřazení neustále roste. V současné době představuje jednu z nejdůležitějších vojenských činností. Konkrétně se projevuje ve snaze imperialistických států dosáhnout pomocí klasických bojových prostředků efektivnosti obdobné jako u jaderných prostředků. Jde o zbraně s konvenční bojovou náloží, vyznačují se však vysokou přesností dopravy i na vzdálený cíl.

V souvislosti s tím byl v rámci evropského válečnického pod vedením NATO zpracován model s údaji (bankou) důležitých cílů, na které by měl být uskutečněn první úder. Jsou v něm zahrnuty všechny hlavní zjištěné prostředky PVO, velitelská stanoviště a střediska velení, chráněná místa velení nejrušnějších stupňů, sklady, mosty, letiště, prostory soustředění vojsk, tanků, raketových vojsk a prostředků pro jejich obranu do

hloubky 250 km od státních hranic se zeměmi VS. Pro tyto cíle je charakteristický jejich rádiový nebo tepelný kontrast vůči okolnímu terénu, aktivní radiotechnický provoz nebo jejich pohyb.

Komplexním využitím všech druhů průzkumných prostředků je model upřesňován a doplňován takřka v reálném čase. Cílem vytváření automatizovaných středisek pro sběr a korelační analýzu všech údajů, poskytnutých technickými průzkumnými prostředky, má být schopnost zjištění všech změn i v taktické situaci a umožnění udávání cílů ve všech kategoriích s přesností několika metrů a přesné navedení odpovídajících prostředků ničení na ně.

Rozsah článku nedovoluje rozebrat všechny pozemní, letecké, kosmické a další prostředky průzkumu, které protivník používá, tendence jejich vývoje a integrované systémy jejich spojení v automatizované komplexy určené k ničení malorozměrných cílů určité třídy.

Z tohoto hlediska bude pro nás nejnebezpečnější systém PLSS nepřítel, určený zejména k ničení pozemních cílů vyzařujících elektromagnetickou energii, zejména radiolokátorů, které působí v systému PVO. Jeho úloha však není omezena jen na boj s impulsními radiolokátory. Průzkumná část, zabudovaná v průzkumných a retranslačních letounech TR-1, mu umožňuje průzkum širokopásmovými přijímači s vysokou citlivostí i u radiolokátorů s nepřerušovaným provozem, popřípadě jiných radiotechnických zařízení.

Zjištěné parametry jsou zpracovány ve výkonných počítačích AN/UYK-25, porovnány s údaji dříve uloženými v bance dat počítače (získané i z předcházející bojové činnosti a zasazení radiolokačních a spojovacích prostředků). Pomocí něho je rovněž uskutečňováno automatické navedení zbraní na určené cíle. Soudobé protiradiolokační rakety různých typů mohou být využity i proti spojovacím prostředkům, zejména těm, které trvale vyzařují charakteristické nosné kmitočty. Mezi ně patří v první řadě radioreléové prostředky typu R-404, RDM-12 a RDM-6 a rádiové stanice vyššího výkonu (R-140, R-136, R-137). Jejich dolet podle typu je od několika až do 450 km (rakety MRASM, používané údernými letouny F-16). Schopnost těchto raket, zejména udržení v paměti místa cíle i při přerušení jeho elektromagnetického vyzařování a bodová přesnost zásahu vyžadují bezpodmínečné umístování těchto prostředků ve větší vzdálenosti od míst velení a jejich rychlé a časté přemísťování. To je zejména u radiolokátorů RTH i u radioreléových stanic uvedených typů velení obtížně realizovatelné.

O uskupení VKV rádiových prostředků v pásmu průlomu frontu jsem se zmínil jako o objektu nepřátelského průzkumu. Stejně nebezpečná je jeho zranitelnost soudobými prostředky REB nepřítel. Musíme počítat s tím, že zná takticko-technické parametry VKV rádiových prostředků našich armád. Při vybavení vojsk dělostřelectva a PVO prostředky R-108, R-109 a RF-10 bude třeba počítat s možností přehradového rušení v celém jejich kmitočtovém pásmu. Tím by byla podstatně narušena možnost řízení palby v tomto období.

V neprospěch vojsk při průlomu pracuje i čas, který je zapotřebí na přípravu průlomu. Na stupni divize může jít až o 12 hodin, na stupni armády až 24 hodin a u frontu až o 2 dny. To je ale čas dostatečný pro všechny druhy nepřátelského průzkumu a pro přípravu příslušných protipatření, se kterými musíme tudíž počítat.

Čtvrtou zvláštností bude otázka zabezpečení spojení mezi NRVD frontu a armády a velitelem letectva frontu (SBVL A) v tomto období bojové činnosti.

RVD a letectvo tvoří hlavní údernou sílu frontu, která zabezpečuje prolomení nepřátelské obrany a zničení nepřítel. Plnění bojového úkolu vyžaduje nepřetržitou a velmi těsnou koordinaci při rozdělení cílů a objektů působení.

Nabízí se možnost vytvořit na období průlomu společné VS letectva a RVD frontu. A protože bude nutné maximálně zkrátit dobu potřebnou k získání zpráv o cílech, je třeba je doplnit o orgány průzkumu.

Z hlediska umístění společného VS letectva a RVD frontu se domnívám, že je zapotřebí toto předsunout na úroveň hlavního uskupení vojsk průlomu, tj. do vzdálenosti 15–20 km od předního okraje.

Pátou zvláštností, která ovlivňuje spojovací soustavu, bude celkové přiblížení některých míst velení k přednímu okraji.

I když VS frontu i VS armád budou rozmístěna ve vzdálenosti odpovídající normám pro útočnou operaci, bude nutné při průlomu do tohoto prostoru předsunout ZVS armády i ZVS frontu, a to vzhledem k značnému počtu vojsk. Tato místa velení se budou rozvíjet na výhodných místech, nejlépe na bocích průlomu ve vzdálenosti 15–20 km od předního okraje. Tím se zkrátí jejich vzdálenost od hlavních sil, umožní rychlé a operativní zasahování i přímé řízení vojsk.

V období bezprostředního průlomu vzniká rozdílný požadavek na úlohu pozorovatele, zejména na stupni divize a dělostřeleckých skupin. Vystává nezbytnost osobně pozorovat úsek průlomu, vidět výsledky bojové činnosti vojsk, řídit palbu na jednotlivé odpory. Doba pobytu na pozorovatelnách se podstatně prodlouží. Tím vzniknou značné nároky na zabezpečení pevného spojení linkového, radioreléového a rádiového. S tím souvisí otázky kvalitního ženijního zabezpečení spojovací techniky, maskování, nahrazování ztrát apod.

Je třeba počítat s tím, že na tyto pozorovatele vyjedou i velitelé armád, popřípadě i velitel frontu. Pro zabezpečení jejich spojení bude využívána spojovací technika předsunutých míst velení frontu a armád, zejména zabudovaná v obrněných transportérech. Ukazuje se, že k tomu by bylo vhodné PMV vybavit i (kromě rádiových stanic) radioreléovými a uzlovými pojtky v obrněných transportérech.

V průběhu vlastního průlomu je výhodné, aby velitelé frontu a armády využili vzdušné místo velení. Z něho získají větší přehled, zejména o zasazení vševojskových svazků, o přesunech vojsk z vyčkávacích prostorů na čáru zasazení, přesunech nepřítel apod.

Bude však zapotřebí věnovat maximální pozornost zabezpečení vlastní obrany těchto vzdušných míst velení před prostředky PVO a letectva nepřítel a v neposlední řadě i před zásahy vlastní dělostřelecké palby.

Operační skupiny vzdušných míst velení frontu i armády budou navíc posíleny orgány RVD a průzkumu. Mohou rovněž využívat vzdušné místo velení velitele letectva frontu. To vyžaduje i změny v organizaci a zabezpečení spojení ze vzdušných míst velení.

Šestou zvláštností, která podstatně ovlivní organizaci spojení v tomto období, je požadavek zabezpečení spolehlivého spojení pro řízení přesunů vojsk i zabezpečení zásobování zejména municí.

V přípravě průlomu proběhne celá řada přesunů při přeskupení dělostřelectva, a to jak z hloubky operační sestavy, tak podél fronty. K jejich řízení musí být zabezpečena promyšlená regulace a spojení. Do úseku průlomu se musí soustředit až 100 dělostřeleckých oddílů — v podstatě v průběhu 1–2 nocí. Kromě toho bude nezbytné dopravit do palebných postavení tisíce tun střeliva.

Spojení pro regulační službu bude často rádiové nebo radioreléové, protože linkové spojení nebude možné včas rozvinout a zejména nebudou ani prostředky na jeho výstavbu.

O to efektivněji musí být řešena otázka využívání předem připravených signálních tabulek a prostředků utajeného velení pro řízení přesunů, neboť rádiové spojení pro regulační službu a řízení přesunů je jedním z nejvíce demaskujících faktorů.

Sedmou zvláštností při organizaci a řízení spojení tvoří možnost začlenění tanků k plnění úkolů RVD a jejich zařazení do palebného systému dělostřelectva.

V souvislosti s tím bude zapotřebí začlenit tanky do rádiových sítí pro řízení palby RVD. A musíme si otevřeně říci, že obsluhy tanků mají v této činnosti malé praktické zkušenosti a návyky.

Kromě toho po splnění úkolů palby ze zakrytých palebných postavení musí rychle přejít do velitelské podřízenosti k plnění úkolů v organických vševojskových jednotkách.

Osmou a poslední zvláštností v organizaci spojení při průlomu je spojení ženijního vojska.

Bude budovat a vytyčovat průchody v minových polích a zabezpečovat přesuny vojsk, zasazených do průlomu.

Složitě otázky bude tvořit i zabezpečení součinnostního spojení při průchodu zasazených vojsk (druhých sledů vševojskových svazků) rozvinutými sestavami dělostřelectva.

V článku jsem uvedl některé specifické požadavky, které budou řešit spojovací orgány svazků, armád i frontu při organizaci a řízení spojení v průlomu obrany nepřítelů ve frontové útočné operaci.

K dosažení vysokých temp útoku v horách

Redakčně upravený a zkrácený článek plukovníka V. I. Ušačeva, kandidáta vojenských věd, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 8/1985.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války ukázaly, že vojska v obraně, která v plné míře využívala výhodných podmínek horského terénu, mohou poměrně nevelkými silami v průběhu dlouhé doby udržet klíčová postavení a důležité rajóny, neustále rozvíjet obranu v hloubce a tak nutit útočníka k nezbytnosti postupně prolamovat každou obrannou čáru, každé postavení. Maršál Sovětského svazu K. S. Moskalenko, když charakterizoval zvláštnosti 38. A v karpatsko-dukelské operaci napsal: „Složitost tkvěla ve specifických zvláštnostech války v horách, ve které každá výšina byla nepřátelskou pevností. Proto útok spočíval v postupném „prokousávání“ obranných čar nepřítele, které zásadně snižovalo tempo postupu dopředu.“

V důsledku nabývání bojových zkušeností zdokonalovaly se neustále způsoby přípravy a vedení útočných operací svazy Sovětské armády v podmínkách horských válečků. Přitom se projevila stálá tendence zvyšování temp útoků. Jestliže v průběhu bitvy o Kavkaz dosahovala tempa 2–3 km denně, v Alpách a na Balkáně 13–15 km, pak v mandžuské operaci již 30 km denně. Tyto poměrně vysoké ukazatele útoků v podmínkách horských válečků v letech 1944–1945 byly výsledkem především neustále rostoucí síly a hloubky palebných úderů, v jejichž rámci bylo použito nejen dělostřelectvo, ale i značné síly letectva, v široké míře předsunuté a obcházející odřady, frontové a armádní rychlé skupiny k hlubokému proniknutí do týlu nepřítele, upoutání a rozčlenění jeho uskupení, k vedení čelních a bočních úderů, úderů z týlu, k překvapivému obsazení klíčových postavení v rozmístění nepřítele. Všechno to svědčí o tom, že v činnosti útočníka se projevila tendence současně a aktivně působit na nepřítele nejen v taktické, ale i v operační hloubce jeho obrany. Tehdy ovšem neexistovaly dostatečné prostředky k efektivnímu uvedení tohoto principu vojenského umění do života. Ty se objevily až v poválečném období. Zásadní kvalitativní skok v rozvoji materiálních prostředků ozbrojeného zápasu a v organizační struktuře vojsk přináší značné změny v obsahu forem a způsobů vedení soudobých útočných operací, které nabývají na stále větší rozhodnosti a dynamice, jsou vedeny ve vysokých tempech a do značné hloubky,

v tom i v horských podmínkách. Rozvoj materiální základny vedení války ovšem ve stejné míře zvýšil možnosti vojsk v obraně, vedl ke zvýšení její pevnosti, ke změnám v uspořádání a způsobech vedení. Jak známo, tempa útoku ve značné míře jsou určována charakterem činnosti obránce a stupněm pevnosti jím vybudované obrany. S růstem palebných a manévrovacích možností vojsk v činnosti obránce stále významněji se začala projevovat tendence k převládání aktivních a rozhodných způsobů boje s útočícím nepřítelem — přitom nejen k udržení hlavních obranných čar, ale i postavení na přístupech k nim. Na rozhodujícím významu nabýly mohutné palebné ničení a manévrové formy bojové činnosti. V operační sestavě se ještě více začalo projevovat soustředění úsilí na směrech dostupných pro útočníka bez souvislé fronty.

Tak obrana amerických vojsk v Koreji (v letech 1950—1953) až v závěrečném období války vynucené pro ně měla pozici charakter s vybudováním několika pásem do značné hloubky. V průběhu veškeré předcházející bojové činnosti byla organizována v podobě systému jednotlivých vzájemně spojených opěrných bodů s využíváním výhodných horských čar, přičemž byla věnována zvláštní pozornost udržení průsmyků, horských přechodů a výšin, rozmístěných na přístupech k nim. Základem organizace palebného ničení bylo zabezpečení hromadného působení na útočící uskupení do velké hloubky. Začínalo vedením úderů letectva na prostory soustředění vojsk, pokračovalo na osách přesunu a s příchodem nepřítele k blízkým přístupům obrany dosahovalo nejvyššího stupně.

Hlavní úsilí v obraně amerických vojsk bylo soustředěno na nejvíce přístupných směrech pro útočníka. Současně s hlubokým členěním bojových sestav do sledů byly vytvářeny různé minové výbušné a jiné zátarasy, závaly a zbořeniny. K ničení útočníka bylo v široké míře využíváno letectvo, používány zápalné prostředky a kromě toho i protitankové (protipěchotní) miny. Poprvé bylo uskutečněno vysazení vševojskových jednotek do týlu nepřítele s využitím vrtulníků, byly zkoušeny nové padáky a prostředky pro spuštění děl, tahačů, minometů a dalších druhů bojové techniky na zem.

Zkušenosti z operačních cvičení ozbrojených sil NATO v posledních letech a z lokálních válek svědčí o tom, že obrana vševojskových svazků a svazů v horách je budována na základě spojení mobilních a pozicních způsobů jejího vedení. Je organizována na výhodných horských čarách, přičemž je věnována zvláštní pozornost pevnému udržení průsmyků, horských přechodů a klíčových výšin. Doporučuje se soustředit hlavní úsilí na nejpřístupnější směry pro útočníka, kde hustoty sil a prostředků v souladu s požadavky amerických a západoevropských řádů mohou být značně větší než na jiných směrech. Hlavní úlohu při dosažení cílů soudobé obrany mají jaderné a vysoce přesné zbraně a aktivní útočná činnost druhých sledů (záloh), které se používají k obklíčení a zničení nepřítele za průlomu v příhodné době a pro obránce ve výhodném prostoru, k vedení překvapivých úderů a dosažení značných výsledků.

Pokud se týče udržení důležitých prostorů (čar), pak se předpokládá na každém z nich klamat nepřítele, zpomalovat tempo jeho postupu, přinutit ho soustřeďovat velké síly v prostorech, výhodných pro vedení úderů jaderných zbraní, letectva, průzkumných a palebných (úderných) systémů, dělostřelectva, aeromobilních a průzkumných diverzních uskupení.

Zahraniční vojenský tisk zdůrazňuje vysokou efektivnost použití vysoce přesných zbraní na horském válečnickém území. Údery na nahromadění vojsk a bojové techniky zvláště v horských soutěskách a průsmycích umožňují na dlouhou dobu a do velké hloubky upoutat činnost hlavních uskupení, útočících podél komunikačních směrů nebo uskutečňujících hluboký obchvat nebo obejít, v součinnosti s jinými prostředky ničení způsobit velké ztráty a v konečném výsledku sehrát významnou a často i rozhodující úlohu při zmaření útoku nepřítele.

Všechno to staví před vojska útočící v horách nezbytnost hledat takové způsoby činnosti, které by podstatně snížily efektivnost palebného ničení a protiúderů nepřítel, umožňovaly uchovat bojeschopnost a útočné možnosti vlastních uskupení, vylučovaly metodickou poslušnost průlomu každé obranné čáry, každého postavení nepřítel a zabezpečovaly vysoká tempa útoku.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války a lokálních válek i praxe operační přípravy poválečných let přesvědčivě dokazují, že jedním z nejdůležitějších způsobů řešení těchto úkolů je **současné ničení nepřítel v obraně do celé hloubky jeho operační sestavy**. Jeho základ, jak předpokládají zahraniční vojenští odborníci, tvoří v soudobých podmínkách co do úkolů, místa a času sladěné

- palebné údery raketových útvarů, různých systémů vysoce přesných zbraní, letectva a dělostřelectva,

- hluboké údery „vzdušného sledu“,

- činnost vysoce mobilních obcházecích a jiných odřadů (skupin) v týlu nepřítel, kromě toho i rozhodné údery silných uskupení vojsk na přístupných směrech čelně.

Předpokládá se, že mohutné překvapivé údery na hlavní prvky operační sestavy ve spojení s aktivním REB, rozhodnou činností aeromobilních a průzkumných diverzních sil, obcházecích a jiných speciálních odřadů, blokování komunikací umožní nejen značně snížit bojové možnosti protivníka, ale za výhodných podmínek i narušit celistvost a pevnost obrany, zbavit ho možnosti uskutečnit manévry silami a prostředky k zacelení vzniklých trhlin, organizovat nezbytná opatření proti vojskům, která vedou úder čelně, a v konečném výsledku efektivně realizovat útočnickovi jeho početní převahu.

Zkušenosti z minulé války ukázaly, že čelní průlom obrany ve vysokých tempech byl zpravidla základem úspěšného rozvíjení útočné operace v horách. Bylo toho dosahováno především důkladnou přípravou a vytvořením maximálně možné převahy v silách a prostředcích na směrech úderů a úsecích průlomu, i když jejich soustředění v omezených podmínkách horských prostorů bylo vždy spojeno se značnými potížemi. Ve většině operací, vedených v horách, vytvářené hustoty sil a prostředků, v první řadě dělostřelectva, byly zřejmě nedostatečné, a to se projevilo na tempech průlomu.

Tak v letech války při průlomu obrany v horách stupeň jejího palebného ničení zpravidla nepřevyšoval 25–30 %, zatím co ve středně členitém terénu často činil 40–50 %, což bylo dosahováno přibráním velkého počtu palebných prostředků, včetně letectva a vyčleněním značného času a munice na přípravu útoku. V podmínkách úplné nadvlády ve vzduchu a za široké letecké podpory útočících vojsk ve třetím období války dosahovaly hustoty dělostřelectva ve středně členitém terénu 250–300 děl a minometů na 1 km úseku průlomu a délka dělostřelecké přípravy dosahovala až 1,5–2 hodiny.

V horských podmínkách byly tyto ukazatele značně nižší. Např. v karpatsko-dukelské operaci u 38. armády dosahovaly hustoty dělostřelectva 130 děl a minometů na 1 km úseku průlomu. Nižší hustoty při útoku v horách byly podmíněny složitostí soustředění sil a prostředků, omezeným časem na přeskupení vojsk, potížemi při zabezpečení municí, kromě toho i složitými hydrometeorologickými podmínkami a reliéfu horského terénu, které podstatně snižovaly efektivnost palby dělostřelectva. Menší stupeň palebného ničení obrany nepřítel závisel rovněž i na omezeném použití letectva v horách. Zejména to předurčovalo tempa průlomu taktické hloubky obrany nepřítel v průměru 6–8 km, zatím co ve středně členitém terénu dosahovaly 10–15 km denně.

Vyzbrojení vojsk jadernými zbraněmi se zvýšenou efektivností i jejich rostoucí mobilnost měly za následek podstatné změny jak v obsahu principu soustředování sil a prostředků, tak i v rozsahu a způsobech jeho uskutečnění. Při ničení nepřítel značně vzrostl podíl jaderných a soudobých konvenčních palebných prostředků. Nyní existuje

reálná možnost manévrem údery raketových vojsk a letectva i palbou dělostřelectva soustřeďovat na úsecích průlomu nejen živou sílu a bojovou techniku, ale vytvářet trhliny v bojových sestavách obránce i údery konvenčních zbraní.

Soustředění úsilí na směr hlavního úderu bude uskutečňováno současně do celé hloubky operační sestavy nepřítele s využitím jaderných nebo jen konvenčních zbraní ve spojení s činností čelně útočících vojsk, vzdušných a diverzních průzkumných uskupení i předsunutých a obcházejících odřadů v hloubce jeho obrany. Současně nebezpečí ničení vojsk jadernými a vysoce přesnými zbraněmi donutí útočníka nepřipustit soustředění velkého množství sil a prostředků na směr hlavního úderu na delší dobu. Jejich soustředění se bude proto uskutečňovat na krátkou dobu a bude omezeno délkou trvání úderu a průlomem obranné čáry nepřítele do hloubky úkolů svazků prvního sledu.

Při organizaci jaderného a palebného ničení v horách je nezbytné brát v úvahu specifiku projevu ničivých faktorů jaderných zbraní, zejména rozšíření úderné vlny jaderného výbuchu podél údolí, soutěsek a plošin, vznik rozsáhlých pásem rozrušení, zátop, požárů a velmi vysokých úrovní radiace na těchto směrech, kromě toho i vliv horských podmínek na použití dělostřelectva. Jak ukázaly zkušenosti z Velké vlastenecké války i lokálních válek, v horách se značně snižuje účinnost jeho palby ze zakrytých palebných postavení a nejúčinnější je řízená palba a palba přímou střelbou. Proto při vytváření dělostřeleckého uskupení je nezbytné mít kanónové dělostřelectvo u vojsk, které působí podél údolí a náhorních plošin, houfnicové a minomety na těžko dostupných směrech. Předsunuté a obcházející odřady, vzdušné výsadky je účelné posilovat speciálním horským dělostřelectvem, minomety a PTRS, které je možné přemísťovat bez použití těžkých dopravních prostředků.

Je nezbytné aktivněji využívat možností letectva, zvláště vrtulníků, které mohou utaje- jeně vyjít k objektům nepřítele a vést překvapivé přesné údery. Vojskové letectvo může účinně plnit tyto bojové úkoly:

- uskutečňovat leteckou podporu vševojskových svazků a útvarů,
- doprovázet vojska a proudy týlu na přesunu,
- vysazovat výsadky a průzkumné diverzní skupiny do týlu nepřítele, kromě toho i obcházejcí, případové a jiné odřady po úderech ze vzduchu,
- minovat průsmyky, horské stezky a vést bombardovací údery na přepravy a jiné objekty k zabránění manévru vojsky nepřítele,
- vést vzdušný a ženijní průzkum,
- přisunovat munici a jiné materiální prostředky, odsunovat raněné a přepravovat vojska a náklady.

Údery bojovými vrtulníky byly nejúčinnější v případě, že komplexně používaly letecké pumy a rakety. Přitom bombardování bylo zpravidla uskutečňováno na hlubší objekty a cíle, rozmístěné bezprostředně před čelem útočících vojsk, byly ničeny salvami raket a kulometnou palbou. Velmi spolehlivá proti palbě nepřítele v prostoru cíle byla vzájemná ochrana vrtulníků. Široce se používalo jak samostatné činnosti vrtulníků, tak i společné s letouny v sestavě smíšených skupin. Při samostatné činnosti bylo často používáno metody současného vyhledání a ničení nepřítele zpravidla dvojicí vrtulníků.

Je nutné poznamenat, že v určitých situacích, zvláště při ztížené součinnosti vojsk s hlavním dělostřeleckým uskupením, může se letectvo stát rozhodujícím faktorem palebného působení na nepřítele jak v blízkosti, tak i v operační hloubce.

Způsoby průlomu nepřátelské obrany v soudobých operacích mohou být různé: na jedné směrech útočící vojska budou vést mohutné čelní údery na zvolených úsecích, na druhých obcházet silně opevněná postavení se současným jejich obchvatem ze

vzduchu a s následným zničením bránícího se nepřítele údery čelními, z týlu, boků a ze vzduchu, na třetích, kde je obrana slabě vybudována, dobývat jeho obranná postavení útokem z chodu. Každý z těchto způsobů má určité přednosti a nedostatky. Současným podmínkám v největší míře odpovídá jejich spojení na jednom ze směrů činnosti vojsk, což umožní maximálně využívat jejich silných stránek.

Jedním ze způsobů dosažení vysokých temp útoku v horských prostorech podle zkušeností z Velké vlastenecké války je široký manévr vojsky, silami a prostředky při průlomu obrany. K ovládnutí silně opevněných obranných postavení a čar, které přehrazovaly výhodné úseky terénu a horské soutěsky, útočící vojska široce využívala obejití a obchvatů, k čemuž používala předsunuté odřady svazků prvního sledu a frontové a armádní rychlé skupiny. Průlom nepřátelské obrany v horách byl zpravidla uskutečňován sladěnými údery vojsk, která prováděla široký manévr k obejití jeho postavení z boků a týlu, s čelně útočícím uskupením.

V současné době za podstatného růstu pozemní a vzdušné mobility pozemních vojsk, jejich nasycení vojskovým letectvem má útočník značně větší možnosti uskutečnění širokého manévru silami a prostředky při průlomu obrany v horách.

Způsoby činnosti předsunutých, obcházecích a jiných odřadů v týlu nepřítele podle usměrnění a charakteru plněných úkolů budou v základě analogické s činností podobných odřadů (skupin) v letech Velké vlastenecké války. Ovšem ve spojitosti s podstatným zvětšením bojových možností vyčleněných sil neustále narůstá úloha těchto prvků operační (bojové) sestavy. Smělou, neočekávanou a rozhodnou činností budou narušovat pevnost obrany nepřítele údery z týlu a boků, rozšiřovat pásmo aktivní činnosti, spolupracovat s vojsky, která útočí čelně, při jeho zničení a rychlém postupu vpřed.

Jak zdůrazňuje zahraniční tisk, nejdůležitější a rozhodující silou při dosažení cílů útočné operace v horách jsou vzdušné výsadky, aeromobilní útvary a svazky a vojska přepravovaná ihned za nimi do hlubokého týlu vzduchem k obejití silně opevněných obranných čar a postavení nepřítele. Jejich překvapivá a vysoce manévrová činnost bude napomáhat narušení celistvosti celého systému operační obrany, dezorganizovat velení, zmařit nebo ve značné míře ztěžovat nepříteli manévr zálohami k posílení nejnebezpečnějších směrů. Smělá, odvážná a rozhodná činnost těchto sil umožňuje vyhrát boj o komunikace a tak zabezpečuje podmínky k dosažení vysokých temp útoku v operační hloubce.

V kritických situacích pro útočníka, kdy tempo postupu hlavních sil se značně sníží, nebo budou zastaveny v důsledku velkých ztrát u svazků prvního sledu, silného rozrušení terénu, vytvoření rozsáhlých pásem zamoření a zátop, sehraje podstatnou úlohu dovedná činnost jednotek a útvarů vzdušného sledu v týlu nepřítele. Tím, že budou využívat výsledků palebného ničení, budou mařit jeho pokusy získat iniciativu, přejít k pevné obraně na výhodných čarách a vytvářet tak podmínky k obnovení aktivní činnosti čelně útočících úderných uskupení.

V letech Velké vlastenecké války bylo určováno dosažení vysokých temp útoku v horách v mnoha směrech možnostmi vlastních vojsk rozvíjet průlom, a to narůstáním úsilí vojsk prvního sledu, zasazením rychlých skupin, druhých sledů a záloh do srazení, kromě toho včasným přeskupením vojsk na hlavní nebo jiný směr, kde se projevily úspěch. Přitom bez ohledu na složitý horský terén a slabě rozvinutou síť komunikací, které omezovaly manévr tankových a mechanizovaných sborů, nejdůležitější úlohu při rozvíjení útočných operací ve vysokém tempu měly zejména frontové a armádní rychlé skupiny. Prolamovaly obranu do operační hloubky, vedly údery do týlu a do boků hlavních uskupení obránce a na zálohy na přesunu, narušovaly systém základů letectva a zásobování vojsk, obsazovaly důležité a v operačním směru základní prostory a čá-

ry, dezorganizovaly velení vojskům. Tyto úkoly byly cílem rychlých skupin a byly zpravidla řešeny postupně nebo podle volby, v případě dostatku sil i současně. Za určitých podmínek situace byl určován rychlé skupině cílový úkol — uskutečnění rozhodného proniknutí do hloubky obrany nepřítele k obsazení a udržení do příchodu hlavních sil a na operačním směru důležitého horského masívu s velkým počtem průsmyků a horských přechodů, jejichž ovládnutí zabezpečovalo rozhodné vyjití hlavních sil do širokých údolí a rozvíjení útoku ve vysokých tempech.

Zvláštní význam při úspěšném splnění úkolů rychlých skupin mělo jejich včasné zasazení do sražení. Zpravidla bylo uskutečňováno po průlomu taktické hloubky obrany, kdy nepřítel již vyčerpal v boji o ni vlastní bližší zálohu, a na těch směrech, kde terén umožňoval vést širokou manévrovou činnost mechanizovaných nebo tankových sborů. V případech, kdy byly zasazovány opožděně, nepřítel dokázal přisunout zálohy a vytvářet před nimi novou organizovanou frontu odporu.

Dosažení vysokých temp útoku v horách závisí na včasné obsazení průsmyku a horských přechodů do celé hloubky operační sestavy nepřítele a na zničení jeho uskupení, která brání klíčová postavení. Intenzita a složitost bojové činnosti k ovládnutí průsmyku, horských přechodů, kaňonů a jiných soutěsek je podmíněna nejen těžko dostupným terénem, ale i těmi přednostmi, které terén skýtá obránci. Dominantní výšiny, které se přimykají k průsmykům, umožňují vytvořit několikapatrový a hluboce členěný systém palby, který je schopen ničit útočící vojska na dalekých přístupech a rovněž v palebných pytlích. Obránce, na základě zkušeností z minulých válek po zhodnocení velké důležitosti průsmyků, horských přechodů, kaňonů, vždy je předem bránil opěrnými body, které včas obsazovala vojska.

Při vedení bojové činnosti ve velehorských prostorech budou muset útočící vojska každodenně překonávat několik postupně rozmístěných horských soutěsek. Jejich úkolem bude maximálně rozšířit frontu aktivní bojové činnosti, dosáhnout současného a nepřetržitelného působení na obránce, zmařit všechny jeho pokusy vytvořit rozrušení a zátaras na přístupech a na samotných průsmycích a horských přechodech a sladěnými údery vojsk prvního sledu, vzdušných výsadek, obcházecích a jiných odřadů současně je ovládnout do velké hloubky. To umožní rozčlenit uskupení nepřítele, zničit ho po částech rozhodnými údery z několika směrů a s využitím obsazených průsmyků (přechodů) rozvíjet útok.

Při boji o horské soutěsky věnují západní vojenští odborníci zvláštní pozornost „vzdušnému sledu“. Výsadek v hodnotě praporu (brigády) je schopen obsadit a udržet do příchodu hlavních sil útočících vojsk jeden průsmyk (přechod). Úkoly k jejich ovládnutí jsou řešeny v těsné součinnosti s obcházecími, přepadovými a speciálními odřady (skupinami). V jednom případě obsazují nejdůležitější průsmyky (přechody) společnou činností, ve druhém je ovládnou vzdušné výsadky a obcházecí a přepadové odřady (skupiny) je brání do příchodu hlavních sil. V některých podmínkách situace vzdušné výsadky obsazují a brání průsmyky a přechody v horách samostatně.

Zásadní a kvalitativní změny v materiální základně ozbrojeného zápasu měly za následek změny ve formách a způsobech vedení soudobých útočných operací, v metodách a obsahu organizace bojové činnosti. Budeme se zabývat některými jevy této tendence **k organizaci součinnosti při útoku v horách.**

1. V současné době, kdy rozhodující podmínkou k dosažení úspěchu je současné mohutné palebné ničení nepřítele do celé hloubky operační sestavy a okamžité využití jeho výsledků údernými uskupeními vojsk, stala se jasnou nezbytností podrobně sladěná činnost sil a prostředků nejen do bližší, ale do celé hloubky bojového úkolu jak na směrech, tak i mezi uskupeními, která působí na každém z nich.

2. V rámci plnění každého úkolu bude nezbytné organizovat součinnost značně většího počtu různorodých sil a prostředků, které se vyznačují palebnou a údernou silou, ničivými a jinými faktory působení na nepřitele, způsoby použití a charakterem činnosti s přihlédnutím ke specifice horského válčiště. Mezi ně západní odborníci především řadí hlavní prvky úderné síly útočníka, raketové útvary, průzkumné a úderné a průzkumné a palebné systémy, hlavní síly útočící čelně, vzdušné výsadky, obcházecí a předsunuté odřady, prostředky radioelektronického boje a minování na dálku atd.

3. Rozhodný a vysoce manévrový charakter soudobých operací a rovněž specifika jejich vedení v podmínkách horského válčiště bude mít za následek zásadní změny situace v průběhu bojové činnosti. To vyžaduje od velitele a štábu být v neustálé připravenosti nejen ke značným upřesněním, ale i ke kardinálním změnám v dříve určeném způsobu součinnosti vojsk za velkého nedostatku času a velmi složitých podmínek vedení. Prvořadým úkolem přitom bude udržování stálého a nepřetržitého spojení s využíváním i několikanásobného dublování všech prostředků velení.

Hlavní obsah součinnosti bude tkvět především ve sladěné činnosti sil a prostředků jaderného a palebného ničení, účelném rozdělení objektů mezi nimi a maximálním využívání jejich úderů vojsky pozemního a vzdušného sledu, obcházecími a předsunutými odřady a různými průzkumnými uskupeními v týlu nepřitele. Zvláštní pozornost musí být věnována sladěnému úsilí předsunutých a obcházecích odřadů i vzdušných výsadek mezi nimi se silami hlavního uskupení a s vojsky, která působí na jiných směrech. Velmi důležité je zabezpečit současnost vedených úderů na nepřitele a včasnost jejich využívání vojsky, která útočí na různých směrech, včasné obsazení hlavních horských soutěsek a vytvoření podmínek k jejich překonání hlavními silami bez zastávky. Nej důležitější je sladění činnosti prvků operační (bojové) sestavy s údery raketových vojsk, dělostřelectva, letectva a bojových vrtulníků. Přitom je prvořadá pozornost věnována volbě objektů ničení, době a způsobu vedení úderů, včasnému uvědomění vojsk o jejich přípravě a vedení, čarách zahájení a přerušení palby, určení směrů a poslušnosti činnosti útočících svazků (útvárů).

V rámci zabezpečení vysokých temp útoků na horském válčišti jak v letech minulých války, tak i v soudobých podmínkách mají důležitý význam **vybojování a udržení operační nadvlády ve vzduchu, spolehlivá obrana vlastních vojsk před údery letectva nepřitele a umlčení jeho systému PVO**. To je podmíněno zvětšením stupně účasti letectva obou stran při palebném ničení pozemních cílů v horách, kde se objektivně snižují mobilnost a efektivnost použití dělostřelectva. Současně s tím bude v široké míře využíváno manévru silami a prostředky vzduchem, včetně vysazení vzdušných výsadek, přísunu materiálních prostředků vojskům s rozsáhlým použitím dopravních letounů. Proto na spolehlivosti a délce udržení operační nadvlády ve vzduchu, stupni umlčení systému PVO obránce bude záviset efektivnost splnění úkolů letectva při podpoře a zabezpečení útočících vojsk.

Různorodost podmínek, ve kterých je vedena bojová činnost v horách, má velký vliv na organizaci PVO. Uskupení sil a prostředků PVO se vytvářejí na směrech útoku, přitom ke spolehlivému ničení vzdušných cílů ve všech výškách je nutné předvídat komplexní využívání různých prostředků, a to tím více, neboť složité podmínky terénu a počasí podstatně snižují efektivnost některých protiletadlových systémů, které jsou dostatečně spolehlivé v rovinách. Je nutné vidět i tu okolnost, že hory příznivě napomáhají skrytému proniknutí letectva k objektům vedení úderů bez předchozího překonání pásem PVO, obejítím jeho pásem ničení. Proto vytváření uskupení vojsk PVO musí zabezpečovat členění sledů do hloubky a patrech na výšce rozmístění. Zvláštní pozornost je věnována boji s nízkoleťícími cíli, které zpravidla působí podél dolin,

soutěsek a koryt řek. V takových případech se značně komplikují organizace a vedení radiotechnického průzkumu vzdušného nepřítele.

Hlavní úsilí PVO je účelné soustřeďovat ke spolehlivé obraně hlavních sil útočících uskupení, prostorů horských soutěsek přechodů přes kaňony a jiných těžko průchodných úseků terénu proti úderům letectva. Tam zpravidla dochází k přemístění vojsk. V těchto podmínkách, jak ukazují zkušenosti z lokálních válek, podstatně narůstají úloha a význam protiletadlových dělostřeleckých prostředků, jejich těsné součinnosti s protiletadlovými raketovými vojsky a stíhacím letectvem.

V minulých válkách bylo dosahováno vysokých temp ve značné míře díky vedení útoku velkými silami nejen ve dne, ale i v noci. Přítom aktivní a rozhodná bojová činnost v noční době v horách měla své zásadní rysy, podmíněné charakterem terénu, které podstatně omezovaly pohyblivost vojsk vůbec a v tmavé době dne zvláště. Proto útok zpravidla vedly střelecké útvary v pěší sestavě, bez dostatečně silné podpory dělostřelectvem, letectvem a tanky. Bojová a dopravní technika se pohybovala po omezeném počtu horských cest za střeleckými jednotkami, které útočily přes hřebety, zalesněné svahy hor a soutěsek. Noční tma, která omezovala pozorování a utajovala přesun a přístup k nepříteli, neobyčejně příznivě napomáhala dosažení překvapení. Zkušenosti z minulých válek ukázaly, že využívání noční činnosti umožňovalo i nevelkými silami vítězit nad nepřítelem v převaze. Je nutné vidět, že zvláště složité podmínky vedení ztěžovaly použití velkých uskupení vojsk v horách, a proto bojová činnost ve většině případů byla vedena nevelkými jednotkami (rota, prapor), zesílenými tanky, dělostřelectvem a ženijními jednotkami. Noční činnost obvykle předcházela útoku hlavních sil, plánovanému zrána, a jejím cílem bylo obsazení průsmyků a výhodné čáry, což napomáhalo dosažení vysokých temp postupu.

V soudobých podmínkách, kdy jsou vojska vyzbrojena osvětlovacími prostředky a různými přístroji pro noční vidění a pozorování střelby, průzkumu a řízení bojové a dopravní techniky, mohou být plněny nejen pomocné a dílčí, ale i hlavní úkoly operace (boje); uskutečňován průlom a obsazení nepřátelských postavení, zasazovány druhé sledy a zálohy do sítě, vysazovány výsadky. Aktivně mohou působit v týlu nepřítelů obcházecí, předsunuté, speciální a jiné oddíly a skupiny. Tím samym způsobem se zabezpečuje nepřetržitost a překvapivost činnosti, rozhodný postup vojsk.

Důležitým faktorem zabezpečení vysokých temp útoku v horách je pevné velení vojskům, jehož organizace má přitom určitou specifikou. Zkušenosti ukazují, že při vytvoření systému spojení je zapotřebí všestranně brát v úvahu terénní podmínky hor. To vyvolává nezbytnost širokého používání retranslačních rádiových stanic a pomocných spojovacích uzlů. Praxe potvrdila účinnost maximálního přiblížení míst velení k vojskům. Kromě toho při dosažení stálého velení mají důležitý význam dublování různých spojovacích prostředků a velení, vytváření pomocných míst velení a rovněž vysílání operačních skupin. Zkušenosti z lokálních válek a bojové přípravy ukázaly vysokou efektivnost používání vrtulníků jako vysoce mobilních prostředků ve velení vojskům, kromě toho nezbytnost uskutečnění celého komplexu opatření k ochraně systému velení proti působení prostředků REB a úderů vysoce přesných zbraní nepřítelů.

V závěru je nezbytné zdůraznit, že jen skutečná a cílevědomá příprava štábů a vojsk, zvládnutí trvalých návyků činnosti ve složitých fyzicko-geografických podmínkách horského válečného prostředí v mírové době mohou zabezpečit úspěšné splnění úkolů v bojové situaci. Vyslovené názory na dosažení vysokých temp útoku vojsk v horách nevyčerpávají danou problematiku a vyžadují další studium a praktické prověření v procesu operační a bojové přípravy.

různé

Plukovník Ing. Josef Řehák

Výcvikový systém pilotů L-39MS

Základním předpokladem úspěšného výcviku vojenských pilotů je komplexní řešení technických prostředků k jeho zabezpečení. Československý letecký průmysl řeší tyto otázky v plném rozsahu od počátku šedesátých let, kdy byl vyvinut, vyroben, ověřen a zaveden do provozu cvičný letoun L-29 a potom i pilotní trenážer TL-29. Výcvikový komplet L-39, který je zaveden ve výzbroji letectva Sovětské armády, ČSLA a armád dalších zemí Varšavské smlouvy od roku 1972, byl dále rozšířen o kontrolní zařízení KL-39 a vystřelovací trenážer NKTL-29-39. Cvičný letoun L-39 byl vyvinut československým průmyslem v úzké spolupráci se specialisty sovětské a československé armády a v provozu se osvědčil pro své výborné letové

vlastnosti, velmi dobrý výhled z obou kabin a vysokou provozní spolehlivost. Je dodáván nejen armádám zemí Varšavské smlouvy, ale i do dalších socialistických a rozvojových zemí, kde za rozmanitých podmínek prokázal svou provozuschopnost. Koncem sedmdesátých let byly sestaveny normy modifikace cvičného letounu, která byla označena L-39MS. Hlavní důvody a cíle modernizace letounu L-39 jsou: zvýšení letových výkonů, doletu a manévrovosti letounu, modernizace přístrojového vybavení a zvýšení životnosti. Na základě toho byl v československém leteckém průmyslu zahájen vývoj nejen nové varianty cvičného letounu L-39MS, ale i vývoj kontrolně diagnostického zařízení KDS-39MS a pilotního trenážeru.

Cvičný letoun L-39MS

Hlavní součástí výcvikového kompletu je cvičný letoun L-39MS. Jeho projekt zpracovaný československým leteckým průmyslem pod vedením zesnulého hlavního konstruktéra Ing. Jana Vlčka, hrdiny socialistické práce ČSSR, byl společně s maketou přední části trupu a pilotních prostorů, posouzen v roce 1981. Po konstrukč-

ní stránce budou na letounu L-39MS realizovány tyto hlavní změny proti původní variantě letounu L-39:

— bude použit nový výkonnější motor DV-2 o statickém tahu 21,6 kN, čímž se zvýší letové výkony a zlepši manévrovost letounu,

— letoun bude vybaven novou soustavou řízení s nevratnými hydraulickými zesilovači v podélném a příčném řízení, která zabezpečí splnění náročných požadavků na řiditelnost v plném rozsahu provozních rychlostí a výšek letu,

— nový palubní elektronický systém bude automaticky zpracovávat zaměřovací a pilotážní navigační údaje a potřebné parametry pro pilota zobrazovat na čelním skle a na obrazovce horizontální situace,

— v souvislosti se změnami palubních dešek a pilotních prostorů byla navržena nová konstrukce pilotních překrytí; překrytí obou kabin je nedělitelné, je ovládán hydraulicky a odklopí se směrem dozadu,

— vystřelovací sedadlo VS-2 zabezpečí záchranu osádky,

— bude modernizováno rádiové a přístrojové vybavení letounu,

— výzbroj letounu bude tvořit dvouhlavňový kanón GS-23 pod trupem a 2 nebo 4 univerzální křídlové závěsníky, na které bude možné zavěšovat různé varianty pumové a raketové výzbroje do celkové hmotnosti 1000 kg.

První prototyp letounu L-39MS — viz obr. 1.

Nový dvouproudový motor DV-2 je vyvíjen v úzké spolupráci sovětského a československého leteckého průmyslu a postupně má být jeho výroba komplexně realizována v ČSSR. Modulový charakter

konstrukce motoru má splnit požadavek vzájemné zaměnitelnosti hlavních uzlů v provozu bez větších nároků na seřizování. Spolehlivost, vysokou efektivnost provozu a dosažení maximálních technických parametrů při všech režimech chodu motoru zabezpečuje elektronicko-hydraulická palivoregulační soustava. Měrná spotřeba paliva při nominálním režimu motoru má být menší než $0,06 \text{ kg N}^{-1} \text{ h}^{-1}$. Zvýšení tahu motoru se pozitivně projeví zvýšením letových výkonů — maximální rychlosti horizontálního letu a stoupavosti letounu, která má být u země větší než $30 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}$. Příznivější poměr tahu motoru ke hmotnosti letounu bude mít za následek zlepšení manévrovosti nejen u země, kde dosažitelný násobek v ustálené zatáčce bude kolem 4,0, ale zvláště ve středních výškách. Ve výšce 5 km bude poměr tahu motoru ke hmotnosti letounu oproti letounu L-39 vyšší o více než 45 % a dosažitelný násobek v ustálené zatáčce bude větší než 3.

Dolet letounu se zvýší především v důsledku většího celkového množství paliva v letadlových nádržích. Zvětší se obsah koncových křídlových nádrží z $2 \times 100 \text{ l}$ na $2 \times 230 \text{ l}$. Celkové množství paliva v letounu 1200 kg zabezpečí ve výšce 5 km dolet 1200 km a maximální dobu letu 2 h 45 min.

Obr. 1

Pro přeletovou variantu je možné použít dvě podvěsné palivové nádrže na vnějších závěsnících o obsahu 2×350 l, čímž se celkové množství paliva v letounu zvětší na 1740 kg. Ve výšce 6 km bude za těchto podmínek dolet 1600 km a maximální doba letu 3 h 30 min.

Použitím soustavy řízení s nevratnými hydraulickými zesilovači k ovládání křidélek a výškovky se docílí podstatného snížení sil v řízení při všech režimech letu a síly na řídicích orgánech budou vzájemně sladěny. Síla na řídicí páce, potřebná k vyvození jednotkového násobku, se při střední centrální letounu bude pohybovat kolem 30 N. Efektivnost příčného řízení zabezpečuje dosažení vysokých úhlových rychlostí klonění letounu, přes 2,0 rad/s při maximální rychlosti letu, přičemž síla na řídicí páce bude v rozmezí 50—70 N. Síly v řízení se letoun L-39MS více přibližuje bojovým letounům a dosahuje vysoké obratnosti a manévrovosti při zachování vlastností vhodných pro základní a pokračovací výcvik vojenských pilotů.

Spolehlivá činnost soustavy řízení je zabezpečována pracovní kapalinou o tlaku 15 MPa, dodávanou základní hydraulickou soustavou a nezávislým systémem pro řízení. V případě vynesání motoru, nebo poklesu tlaku kapaliny v nezávislém systému pro řízení pod 10 MPa je automaticky uveden do činnosti nouzový obvod pro řízení, jehož čerpadlo je poháněno generátorem vzduchu Saphir.

Pro zkvalitnění výcviku pilotů v létání a bojovém použití je na letounu ustaven nový palubní elektronický systém, který tvoří: palubní číslíkový počítač, kolimátorový projekční displej, blok horizontální situace a centrální zdroj. Celý komplex spolupracuje s ostatními palubními zařízeními a vysíláči.

Zdrojem informací pro palubní elektronický systém je inerciální kurzovertikála, systém blízké navigace, ovládací zařízení zbraní, rádiový výškoměr, povelový systém a snímače letových parametrů. Ústředním řídicím blokem je palubní číslíkový počítač.

V režimu Zaměřovač palubní elektronický systém umožňuje:

- střelbu hlavními zbraněmi a neřízenými raketami na vzdušné a pozemní cíle,

- bombardování z horizontálního letu, stoupání, střemhlavého letu a při vybírání střemhlavého letu,

- současně bombardování a střelbu hlavními zbraněmi.

V režimu Navigace palubní elektronický systém zabezpečuje:

- navigaci při letu po zvolené trati, podle zadaných otočných bodů,

- návrat na letiště, klesání mraky, přistávací manévry a přistání.

Naplánovaná trať s otočnými body a potřebnými navigačními informacemi je zobrazena na obrazovce horizontální situace. Kromě tohoto režimu zobrazení je možné zvolit režim Čas s projekcí tratě k nejbližšímu otočnému bodu a vzdálenosti, kterou letoun uletí při daném režimu za určený čas, např. za 1, 2, 3 min. V tomto režimu budou na obrazovce vyznačeny smluvenými znaky i význačné orientační body.

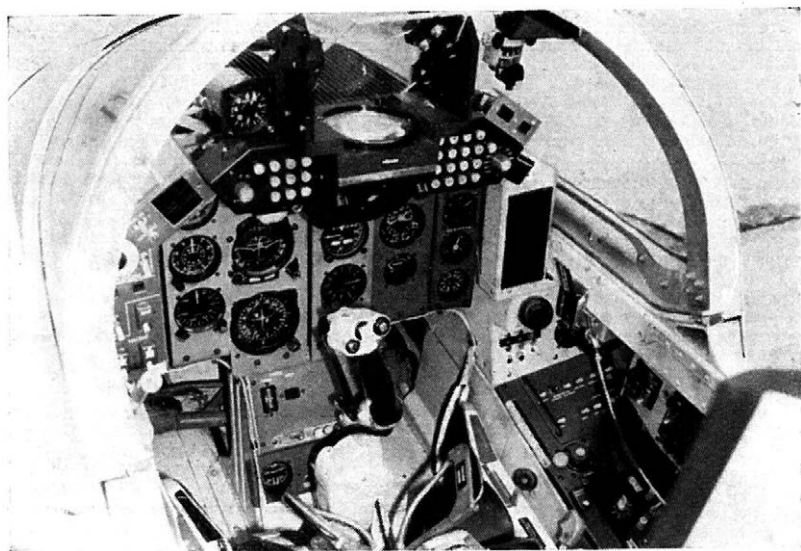
Letově navigační údaje jsou pilotům promítány z projekčního displeje na čelní sklo podle zvoleného režimu v nekonečno, což jim umožňuje větší soustředění pozornosti na sledování situace a plnění letového úkolu. Tyto letově navigační údaje je možné rovněž zobrazit na obrazovce horizontální situace.

K zobrazení údajů jsou použity monochromatické obrazovky s vysokým jasnem, které umožňují dobrou čitelnost zobrazovaných údajů a symbolů i při vysoké intenzitě slunečního jasu v prostorách kabin. V soustředění údajů pro piloty na čelní sklo a obrazovku horizontální situace spočívá hlavní trend modernizace přístrojového vybavení. Pohled na palubní desku prvního prototypu letounu — viz obr. 2.

Další modernizace přístrojového vybavení spočívá v zavedení číslíkové analogových přístrojů pro kontrolu otáček motoru a teploty výstupních plynů a v použití sdružených ukazatelů barometrické a rádiové výšky, úhlu náběhu a vertikálního přetížení. Dále je na palubní desce umístěn letově povelový přístroj KPP a navigační letový přístroj NPP. Pro zabezpečení životních podmínek pilotů ve velkých výškách je na letounu použita souprava kyslíkového vybavení KKO-5M.

Rádiové a radionavigační vybavení letounu L-39MS je rovněž modernizované. V ČSSR byla vyvinuta letecká palubní rádiová stanice LPR-80, přijímač pozemních rádiových majáků MRP-80 a rádiový kompas letecký RKL-52.

Rádiová stanice LPR-80 je určena pro zabezpečení spojení na směrech letoun — zem, nebo letoun — letoun. Je vybavena obvody palubního telefonu pro spojení obou členů osádky mezi sebou a mezi osádkou a technikem letounu na zemi. Zabezpečuje spojení simplexním provozem s amplitudovou modulací v 1. a 2. leteckém kmitočtovém pásmu s kanálovou roztečí 25 kHz v obou pásmech, eventuálně 83,3 kHz v 1. leteckém pásmu a 25 kHz ve 2. leteckém pásmu. Citlivost přijímače je 3 μ V, výkon vysílače minimálně 15 W s možností vol-

Obr. 2

by na snížený výkon 6 ± 2 W. Hloubka modulace je $87,5 \pm 7,5$ %.

Systém ladění a tvorba kmitočtové sítě jsou plně elektronické.

Přijímač pozemních rádiových majáků MRP-80 je určen k příjmu signálů největších majáků na kmitočtu 75 MHz. Přijímač se skládá ze tří modulů a je plně osazen polovodičovými součástkami. Jeho citlivost je 500 μ V.

Rádiový kompas RKL-52 je určen jako navigační zařízení a umožňuje řešení těchto úloh:

- let k rádiovému majáku a od něho s vizuální indikací kursového úhlu,
- automatické a nepřetržité určení kursového úhlu rádiové stanice v rozsahu 0 až 360°,
- příjem rádiových signálů stanic, pracujících v kmitočtovém pásmu rádiového kompasu.

Kmitočtový rozsah je 150 až 1799,5 kHz, přesnost zaměření 2°. Přednosti rádiového kompasu RKL-52 oproti dosud používaným spočívají ve fázové modulaci směrového signálu a v použití sdružených antén, směrové i nesměrové v jednom bloku.

Toto nové rádiové a radionavigační zařízení se vyznačuje nízkou hmotností a malými rozměry a je vybaveno obvody samokontroly, které umožňují pohotově prověřit správnou činnost zařízení.

Záchranný systém pilotů tvoří vystřelovací sedadla VS-2 a systém odhozu překrytu kabin. Vystřelovací sedadlo VS-2 zabezpečuje opuštění letounu pomocí teleskopického vystřelovacího mechanismu a urychlovacího raketového motoru v celém rozsahu provozních rychlostí a výšek letu při maximální celkové hmotnosti sedadla s pilotem 187 kg. Celý průběh činnosti jednotlivých systémů, včetně odhozu překrytu je automatický až do otevření záchranného padáku pilota. Překryt pilotních kabin je po uvolnění urychlován dvěma raketami, umístěnými na rámu překrytu.

Systém ovládání katapultáže umožňuje katapultáž osádky bez ohledu na pořadí, dále zabezpečuje nucenou katapultáž žáka instruktorem a v nouzovém případě přes sklo překrytu kabin.

Sedadlo VS-2 umožňuje použití výškového obleku VKK-6M a přilby GŠ-6M. Ovládací prvky celého záchranného systému jsou unifikovány umístěním, tvarem i rozměry s bojovými letouny armád Varšavské smlouvy.

Vyzbroj a zaměřovací soustava letounu rozšíří možnosti výcviku pilotů a zabezpečí výcvik těchto prvků bojového použití v podmínkách přímé viditelnosti:

- zteč na pozemní cíl při všech druzích manévřů dovolených letounem při

minimální ztrátě času na splnění střelby z kanónu, k odpálení raket a fotostřelbě, — zteč na vzdušný cíl s fotostřelbou, — zteč na vzdušný cíl s imitací odpálení samonaváděcích raket, — bombardování z horizontálního letu, střemhlavého letu a z vybraní.

Funkci poloautomatického zbraňového zaměřovače při střelbě kanónem a neřízenými raketami na pozemní a vzdušné cíle za podmínek přímé viditelnosti a při jednotlivých režimech bombardování plní palubní elektronický systém. Ovládací zařízení zbraní OZZ-64M umožňuje pilotovi volbu režimu odpálení neřízených raket, nebo bombardování z jednotlivých závěsníků, popřípadě automatický odhoz pum impulsem od palubního elektronického systému. Režim Samokontrola umožňuje prověřit správnost funkcí základních obvodů OZZ-64M a signalizuje pilotovi poruchy vedoucí k havarijním situacím, při kterých dochází k automatickému zablokování činnosti zařízení.

Kanónovou výzbroj tvoří dvouhlavňový kanón G5-23, zavěšený na lafetě pod přední částí trupu a nábojová schránka v trupu na 150 nábojů. Střelba je ovládána tla-

čítkem na řídicí páce a lze použít rovněž automaticky přerušovaný režim s délkou střelby 0,2 s. Střelba z kanónu je blokována vysunutím předního podvozku, rychlostí $V_{př} \leq 400 \text{ km} \cdot \text{h}^{-1}$ a kritickým úhlem náběhu pro střelbu.

Na 2 nebo 4 univerzální křídlové závěsníky je možné zavést pumy ráže od 50 do 500 kg, nebo raketomety do celkové hmotnosti 1000 kg.

První prototyp letounu L-39MS, zatím s motorem AI-25TL, byl zalétnut v srpnu 1983. Při dosavadních zkušebních letech byly ověřeny v omezeném rozsahu rychlosti a výšek letu některé letové vlastnosti, záchranný systém pilotů a aerodynamické vlastnosti konstrukce draku. Síly v řízení jsou vzájemně sladěny a jsou menší než na letounu L-39. Podélnou a příčnou říditelnost zkušební piloti kladně hodnotí. Další dva prototypy letounu budou již vybaveny novým motorem DV-2 a letové zkoušky s nimi budou uskutečňeny v plném rozsahu rychlostí a výšek letu.

Periodickým upřesňováním výpočtů spolehlivosti a analýzou poruchovosti zkušebního provozu usiluje ředitel o dosažení vysokého stupně provozní spolehlivosti.

Kontrolně diagnostický systém KDS-39MS

Součástí výcvikového kompletu L-39MS je také kontrolně diagnostický systém (KDS), jehož cílem je urychlit, usnadnit a zkvalitnit obsluhu a údržbu letounu v provozu.

Kontrolně diagnostický systém tvoří:

- palubní registrační systém (PARES),
- pozemní vyhodnocovací zařízení (PVZ),
- pozemní diagnostické zařízení (PDZ).

Palubní registrační systém zaznamenává více než 150 provozních parametrů. Vzorovací frekvence je 128 osmibitových údajů za sekundu.

Měřený parametr je pomocí snímačů převeden na elektrický signál, ten je upraven na normalizovanou úroveň a převeden do číslíkové formy, ve které je zaznamenán na magnetickou pásku. Kazeta s magnetickou páskou je výměnná a spolu se zapisovačem je uložena v ochranném pouzdře, které chrání záznam při krátkodobém působení velkých zrychlení a při teplotě 1100 °C po dobu více než 15 minut. PARES slouží tedy současně jako havarijní zapisovač. Elektronická část systému PARES je konstruována na bázi integrovaných obvodů, vyráběných v zemích RVHP.

Pozemní vyhodnocovací zařízení je určeno k převodu záznamů z kazety PARES do formy, která se dá zpracovávat na počíta-

či a k vyhodnocování těchto záznamů pomocí příslušných programů. Základní část tvoří řídicí počítač s běžnými i speciálními zařízeními, který je umístěn v unifikačním převozním kontejneru, vybaveném nezbytnými zdroji a klimatizací. Číslíkový minipočítač typu ADT 4500 má velikost operační paměti 32 K slov a perspektivně ji bude možné rozšířit na 1 M slov. Operační doby jsou v rozmezí 1,9–75,7 μ s. Součástí počítače je abecedně číslíkový displej, mozaiková tiskárna, kazetová disková paměť, magnetopásková jednotka a souřadnicový zapisovač. Mimo těchto standardních zařízení bude v PVZ umístěna kazetová přehrávací jednotka řízená počítačem, sloužící k převodu záznamu z kazety PARES na standardní tvar, který je pak zpracován počítačem.

Pozemní diagnostické zařízení je určeno pro pozemní kontrolu a diagnostiku letounu a jeho soustav. Bude především využíváno při předepsaných pracích k funkčnímu prověření letadlových soustav, při výměně motoru, pro hodnocení kontrolní motorové zkoušky a při odstraňování složitých poruch. Řídicím prvkem celého zařízení je počítač ADT 4500 s příslušenstvím jako v PVZ. Mimo vyhodnocení záznamu z kazety PARES bude možné kontrolovat a diagnostikovat i další soustavy či přístroje letounu po připojení pomocí

zařízení. Kontrolní a diagnostický proces bude řízen programem a operátorem pomocí displeje uvnitř PDZ, ale také pomocí přenosného interaktivního displeje.

KDS tedy zabezpečí průběžnou kontrolu vysokého počtu parametrů letadlových soustav, jejichž vyhodnocením získá obsluhující personál v krátké době informace o stavu letounu. Expresní analýza záznamu z letu bude vyřešena za 5 minut. V případě výskytu poruchy bude možné zpracovat podrobnější lokální analýzu dané soustavy. Tím se nejen zrychlí obsluha letounu v provozu, ale především se získají objektivní údaje, charakterizující činnost letadlových soustav a zvýší se bezpečnost letu.

Ze záznamu registrovaných letových parametrů se bude rovněž vyhodnocovat splnění letového úkolu osádkou, dodržení letových omezení a stupeň vycvičenosti pilotního žaka. K tomu budou řešitelem ve

spolupráci s uživatelem zpracovány programy pro počítač, podle kterých budou úlohy rozhodujícího charakteru objektivně vyhodnoceny.

Na výpočetní technice KDS-39MS bude dále možné zpracovávat údaje o provozu letounů u útvaru, automaticky sledovat agregáty letounu, které mají nižší technickou životnost než letoun, vyhodnocovat a uchovávat údaje o poruchách letounů a dělat prognózy vývoje snímaných parametrů agregátů a motorů. Takto získané informace budou využívány pro řízení letového provozu a rozhodování.

Kontrolní a diagnostický systém KDS-39MS je dalším vývojovým stupněm kontrolních zařízení pro cvičné letouny. Svým pojetím a konstrukčním řešením, které využívá velkých možností výpočetní techniky, se bude řadit mezi špičková zařízení pro kontrolu a diagnostiku letounu.

Pilotní trenážer pro letoun L-39MS

Součástí výcvikového kompletu je pilotní trenážer TL-30MS, který je určen pro výuku a výcvik žáků v technice pilotáže, řízení letounu podle přístrojů a rovněž pro nácvik některých prvků bojového použití.

Soupravu trenážeru tvoří:

- univerzální pohyblivá základna se 6 stupni volnosti s maketou pilotní kabiny,
- číslicový počítač,
- simulátor vizuální orientace s televizním řetězcem barevného generovaného obrazce,
- simulátor pohybových pocitů pilota,
- pracoviště instruktora včetně zapisovače navigační situace ve vertikální a horizontální rovině v letištním prostoru,
- napájecí zdroj.

Trenážer umožňuje výuku pilotů a nácvik:

- prohlídky a kontroly vybavení kabiny před letem a přípravy k letu,
- přípravy a spuštění motoru na zemi a za letu,
- pojíždění letounu,
- vzletu stoupání s viditelností za denních podmínek,

— vzletu a stoupání za nočních podmínek s viditelností světelných prostředků letiště,

— letu po okruhu s vizuální orientací,

— pilotáže letounu po trati s využitím rádiových, radiotechnických a navigačních prostředků,

— pilotáže letounu s možností nácviku prvků vyšší pilotáže,

— vyhledání, přiblížení a zaměření na vzdušný cíl,

— vyhledání a zaměření na pozemní cíl a zásah cíle hlavními zbraněmi, neřízenými raketami a bombardováním,

— uskutečnění řízeného sestupu, přiblížení na přistání, předpřistávacího manévru a přistání s pomocí radiotechnických a navigačních prostředků letounu v denních a nočních podmínkách letu,

— úkonů pilota při vzniku zvláštních (nouzových) případů za letu,

— přípravy k nouzovému opuštění letounu.

Letové výkony a vlastnosti pilotního trenážeru budou zdokonaleny na základě výsledků zkoušek letounu L-39MS.

Zavedením výcvikového kompletu L-39MS budou vytvořeny podmínky pro další zkvalitnění a zvýšení úrovně výcviku vojenských pilotů. Modernizace přístrojového vybavení letounu, zlepšení jeho letových charakteristik a manévrovosti umožní zvýšit efektivnost výcvikového procesu tím, že cvičný letoun přezve část úkolů, které se dosud plnily na cvičných bojových a bojových letounech.

Dlouholetá tradice a bohaté zkušenosti pracovníků československého leteckého průmyslu při komplexním zabezpečování výcviku vojenských pilotů jsou zárukou, že budou splněny v požadované kvalitě i současné požadavky na modernizaci výcvikového systému. K zajištění obranyschopnosti země socialistického tábora je nutné vycvičit a připravit vojenské piloty tak, aby byli schopni ovládat a co nejefektivněji využívat stále se zdokonalující letouny různého určení za složitých podmínek a tak čelit agresivním silám imperialismu, které usilují o světovládu.

СОДЕРЖАНИЕ

Генерал-лейтенант Йиржи Брыхта	
Роль командиров и штабов в деле повышения боевой готовности ЧНА . . .	3
В своей статье автор раскрывает роль командиров и штабов в деле повышения боевой готовности. Основное внимание уделяет реальности планов боевой готовности, необходимости высокой профессиональной подготовки личного состава штабов при реализации этих планов, а также необходимости сотрудничества штабов с партийными и молодежными организациями.	
Полковник Ладислав Достал, кандидат философских наук	
Роль командира полка и замполита в деле формирования товарищеских отношений в коллективе командования полка	8
Автор статьи раскрывает и подчеркивает роль командира, замполита и других должностных лиц в процессе формирования отношений между кадровыми военными служащими, особенно между личным составом штаба полка.	
Ярослав Кратохвил	
65-я годовщина КПЧ	14
Автор статьи анализирует историю чехословацкого революционного рабочего движения после Великой Октябрьской социалистической революции, которое завершило свой революционный процесс создания Коммунистической партии Чехословакии.	

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Ян Мартински	
Вопросы структуры тренировок некоторых действий по переводу штабов и войск с мирного на военное положение	19
Автор статьи рассматривает вопросы перевода штабов и войск с мирного на военное положение, уделяя особое внимание подготовке и тренировкам по мобилизационным действиям с целью сокращения сроков выполнения поставленных задач.	
Полковник Вацлав Франк	
Вопросы тренировок по приведению войск в боевую готовность	22
Автор, на основе полученного опыта, указывает цели, задачи и действия подразделений, частей и штабов при отдельных, комплексных и комплексных общегарнизонных тренировках. Кроме того, подробно рассматривает возможные варианты учебных вопросов в ходе комплексной тренировки по приведению в боевую готовность.	
Генерал-лейтенант Йосеф Марушак, кандидат военных наук	
Гражданская и местная оборона	27
Автор статьи анализирует основные задачи Гражданской обороны в мирное и военное время. Рассматривает содержание местной обороны в условиях ЧНА, вопросы руководства ею, возможные варианты плана местной обороны объектов и повышения устойчивости народного хозяйства.	
Подполковник Франтишек Валах	
Отражение агрессии встречным сражением	32
Автор статьи обобщает опыт оперативной и боевой подготовки, логически обосновывает теоретические принципы способов отражения агрессии противника, с упором на формы ее отражения встречным сражением.	
Полковник Мирослав Недвед, кандидат военных наук	
Преодоление противотанковой обороны противника	37
Автор статьи анализирует некоторый опыт локальных войн и подчеркивает необходимость нового подхода к тактике преодоления противотанковой обороны вероятного противника.	

Генерал-майор Йосеф Стржеха	
Боевая готовность – первоочередная задача ПВО страны	42
Автор статьи обзорно пишет о подготовке личного состава к высокой боевой готовности войск ПВО страны в современных условиях международной напряженности и продолжающихся провокаций на западной границе.	

Подполковник Милан Гарай	
Опыт применения ЭВМ с целью выполнения задач боевой и мобилизационной готовности	47
Автор статьи делится опытом различных вариантов применения ЭВМ с целью выполнения задач боевой и мобилизационной готовности.	

Подполковник Рудольф Мокраш	
Роль авиации в современных операциях	50
Автор статьи раскрывает оперативные принципы боевого применения авиации в современных операциях и боевых действий авиации ПВО страны.	

Полковник Йиржи Червенка	
Инженерное обеспечение отражения агрессии противника и перехода к ведению наступательной операции	56
Автор статьи рассматривает основные задачи инженерного обеспечения войск при отражении агрессии противника и обязанности инженерных должностных лиц в ходе перехода от обороны к наступательной операции.	

Полковник Томаш Дворжак	
Воздушная радиационная и химическая разведка	62
Автор статьи рассматривает вопросы воздушной радиационной разведки, возникшие в настоящее время. Показывает перспективы ее развития и одновременно формулирует требования к средствам чехословацкого производства для этого вида разведки.	

Генерал-майор Ян Винтр	
Вопросы организации и обеспечения связи в ходе прорыва обороны противника	67
Автор статьи рассматривает ряд особенностей обеспечения связи в ходе прорыва обороны противника в условиях вероятного применения высокоточного оружия и разведывательно-ударных комплексов противником против связи, пунктов управления, а тем самым и против средств связи.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Вопросы достижения высокого темпа наступления в горах	73
--	----

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Йосеф Ржегак	
Система обучения пилотов Л-39МС	81
Автор статьи рассматривает главные тактико-технические данные самолета Л-39МС и на основе этого он показывает на возможности использования указанного самолета в качестве учебно-тренировочной машины.	